

ഏ. ആർ. രാജരാജവർമ്മ

വൃത്തമഞ്ജരി

എൻ. ബി. എസ്. പതിപ്പ്

വൃത്തമഞ്ജരി
(എൻ. ബി. എസ്. പതിപ്പ്)

— ൧൭ —

(Malayalam)

VRUTHAMANJARI

Metrics

By A. R. RAJARAJA VARMA

First Published September 1904

First N. B. S. Edition June 1968

Revised Edition September 1968

Printed at

INDIA PRESS, KOTTAYAM

Price Re. 1.00

Publishers:

**Sahitya Pravarthaka Co-operative
Society Ltd., Kottayam, Kerala State**

Sales Department:

NATIONAL BOOK STALL

Kottayam Kerala State India

വൃത്തമഞ്ജരി

(ചരണശ്ലോകം)

ഏ. ആർ. രാജരാജവർമ്മ

പ്രസാധകന്മാർ

സാഹിത്യപ്രവർത്തക സഹകരണസംഘം

നാഷണൽ ബുക്ക്സ്റ്റാൾ

കോട്ടയം

വില ക. 1.00

പ്രൊ. ആർ. രാജരാജവർമ്മയുടെ

കൃതികൾ

മലയാളം

കേരളപാണിനീയം

ഭാഷാഭൂഷണം

വൃത്തമഞ്ജരി

ശബ്ദശോധിനി

സാഹിത്യസാഹ്യം

മദ്ധ്യമവ്യാകരണം

പ്രഥമവ്യാകരണം

മണിഭീപിക

മലയവിലാസം

പ്രസാദമാല

ചാരുഭരതൻ (തജ്ജമ)

മലയാളശാകുന്തളം

മാളവികാഗ്നിമിത്രം

സ്വപ്നവാസവഭരതം

ഭാഷാകുമാരസംഭവം

മോഘഭൂതം ,,

കാന്താരതാരകം (വ്യാഖ്യാനം)

മർപ്രകാശം ,,

ഭാഷാശാകുന്തളം

പ്രബന്ധസംഗ്രഹം

സംസ്കൃതം

സാഹിത്യകുന്തളം (14 കൃതികളുടെ സമാഹാരം)

ആംഗലസാമ്രാജ്യം

വിടവിലാവരി

തൂലാഭാരപ്രബന്ധം

ഔഗോദകാരിക

രത്നീണീഹരണം പ്രബന്ധം

ചിത്രനക്ഷത്രമാല

ലഘുപാണിനീയം

കരണപരിഷ്കരണം (പഞ്ചാംഗശുദ്ധിപദ്ധതി)

മുഖവുര

ഭാഷാഭൂഷണംപോലെ വൃത്തമഞ്ജരിയും ക്ലാസ്സിലേ ഉപയോഗത്തിനുവേണ്ടി എഴുതിയിരുന്ന നോട്ടുകളിൽ പോരാത്ത ഭാഗം ചേർത്തു പുസ്തകാകൃതിയിൽ വരുത്തിയിട്ടുള്ളതാകുന്നു. ഇതിൽ വൃത്തരത്നാകരത്തിന്റെ സമ്പ്രദായമനുസരിച്ച് വൃത്തങ്ങളുടെ ലക്ഷണങ്ങൾ ലക്ഷ്യങ്ങളുടെ പാദംകൊണ്ടുതന്നെ ചെയ്തിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ 'സമവൃത്തങ്ങളിൽ ഒരു പാദം ഓർമ്മിച്ചാൽ ലക്ഷണവും ലക്ഷ്യവുമെല്ലാമായി' എന്നൊരു സൗകര്യമുണ്ട്. സംസ്കൃതഭാഗമെല്ലാം 'വൃത്തരത്നാകരം', 'വൃത്തരത്നാവലി'—എന്ന ഈ രണ്ടു ഗ്രന്ഥങ്ങളെ അവലംബിച്ചാണ് ചെയ്തിരിക്കുന്നത്; എന്നാൽ ഈ ഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ എടുത്തിട്ടില്ലാത്ത ചില പുതിയ വൃത്തങ്ങൾ ശാകന്തളാദിപുസ്തകങ്ങളിൽ കാണുകയാൽ അവയ്ക്ക് പേർ കല്പിച്ച് ലക്ഷണംചെയ്യേണ്ടിവന്നിട്ടുണ്ട്. 'സംസ്കൃതഭാഗത്തിൽ ഏതാനും വിഷയങ്ങൾ പരീക്ഷയ്ക്കുപഠിക്കുന്നവർക്ക് അത്യാവശ്യകങ്ങളല്ലെങ്കിലും ശാസ്ത്രഗ്രന്ഥം പരിപൂർണ്ണമായിരിക്കട്ടെ'—എന്നുള്ള വിചാരത്തിന്പേരിൽ ഇതിൽ ചേർക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഈ പുസ്തകത്തിൽ വിശേഷമായി ഒന്നു ചെയ്തിട്ടുള്ളതു് ഭാഷാവൃത്തങ്ങൾക്ക് സംജ്ഞാലക്ഷണകല്പനയാകുന്നു. സംസ്കൃതത്തിലേപ്പോലെ ഭാഷയിൽ ഒരു ഗണ്യമായ വൃത്തശാസ്ത്രം ഇതേവരെ ആരും ഏല്പിച്ചിട്ടില്ല. കേരളകൗമുദീകർത്താവു് രണ്ടുമൂന്നു കിളിപ്പാട്ടുവൃത്തങ്ങൾക്കു മാത്രം പേരുകളും സ്ഥൂലമായി ലക്ഷണങ്ങളും പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. പ്രാചീനന്മാർ സംജ്ഞകൾ ചെയ്തിട്ടുള്ളിടത്തു് അതുകളെത്തന്നെ സ്വീകരിച്ചും, ഇല്ലാത്തിടത്തു് പുതിയ സംജ്ഞകളെ സൃഷ്ടിച്ചും ആണ് ഇതിൽ 'ഭാഷാവൃത്തപ്രകരണം' എഴുതിയിട്ടുള്ളതു്. ഭാഷാവൃത്തങ്ങൾ ഗാനരൂപങ്ങളാകയാൽ അവയ്ക്ക് ലക്ഷണകല്പിക്കുന്നതു് പാട്ടിനു് യോജിച്ചു വേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. അവയെല്ലാം അതതു സമ്പ്രദായമനുസരിച്ച് പാടിക്കേൾപ്പിച്ചു തന്നതിനു് പരമ്പർ കെ. സി. കേശവപിള്ള അവർകളോടും ഭിന്നഭിന്നതരീതികളെ തേടിപ്പിടിച്ചു തന്നു് സഹായിച്ചതിനു് പി. കെ. നാരായണപിള്ള ബി. എ. അവർകളോടും ഞാൻ കടപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

തിരുവനന്തപുരം
1904 സെപ്റ്റംബർ 11

ഗ്രന്ഥകർത്താവു്

എ. ആർ. രാജരാജവർമ്മ

കേരളപാണിനി എന്ന അപരാദിയാനത്താൽ അറിയപ്പെടുന്ന ശ്രീ എ. ആർ. രാജരാജവർമ്മ, കിടങ്ങൂർ ഓണത്തുരുത്തി പാററിയാൽ ഇല്ലത്തു് വാസ്യഭവൻ നമ്പൂതിരിയുടേയും കേരളവർമ്മവലിയകോയിത്തമ്പുരാന്റെ മാതൃസഹോദരീപുത്രിയായ ഭരണിതീരുനാൾ അമ്മതമ്പുരാട്ടിയുടേയും പുത്രനായി 1038-ാമാണ്ടു കുംഭമാസം 9-ാംതയീതി ചങ്ങനാശ്ശേരി ലക്ഷ്മീപുരത്തുകൊട്ടാരത്തിൽ ജനിച്ചു.

അദ്ദേഹത്തിനു രണ്ടുവയസ്സു പ്രായമുള്ള അവസരത്തിൽ മാതാവും മാതൃലനും ഉൾപ്പെട്ട ഒരു ചെറിയ ശാഖ ചങ്ങനാശ്ശേരിയിലെ മൂലകുടുംബത്തിൽനിന്നു പിരിഞ്ഞു് ഹരിപ്പാട്ടുകൊട്ടാരത്തിൽ താമസമാക്കി. ആയില്യം തിരുനാളിന്റേയും മറ്റും സഹായത്തോടെ പണിയിച്ച അനന്തപുരംകൊട്ടാരത്തിലേക്കു് 1046-ൽ താമസം മാറ്റുന്നതുചെയ്തുള്ള അവിടുത്തെ ജീവിതം തികച്ചും ശ്ലേശകരമായിരുന്നു.

രാജരാജവർമ്മയുടെ ഓമനപ്പേരു് കൊച്ചപ്പൻ എന്നായിരുന്നു. വാര്യരാശാൻ എന്ന പേരിലറിയപ്പെട്ടിരുന്ന ചുനക്കര വാര്യരായിരുന്നു പ്രഥമഗുരു. ചുനക്കര ശങ്കരവാര്യരും കൊച്ചപ്പന്റെ ഗുരുവായിരുന്നിട്ടുണ്ടു്. അവരുടെ സഹായത്തോടെ പത്രാണ്ടുവ മസ്സാൽപ്പോഴേക്കും കണക്കും കൂട്ടിവായനയും സംസ്കൃതത്തിലെ ചില പ്രാഥമികപാഠങ്ങളും പഠിച്ചു. അതിനുശേഷമുള്ള വിദ്യാഭ്യാസം മാതൃലനായ കേരളകാളിദാസന്റെ കീഴിലായിരുന്നു. നൈഷധം, മാനവേദചമ്പു മുതലായ കാവ്യങ്ങളും ശാകന്തളം, മാലതീമാധവം തുടങ്ങിയ നാടകങ്ങളും കവലയാനന്ദം, രസഗംഗാധരംതൊട്ട അലങ്കാരഗ്രന്ഥങ്ങളും വ്യാകരണത്തിൽ സിദ്ധാന്തകൗമുദിയുമാണു്, നാലഞ്ചുകൊല്ലം നീണ്ടുനിന്ന ഈ ഗുരുശിഷ്യബന്ധത്തിനിടയിൽ അദ്ദേഹം അഭ്യസിച്ചതു്.

1056-ൽ സ്വതന്ത്രനായിത്തീർന്നു വലിയകോയിത്തമ്പുരാൻ തിരുവനന്തപുരത്തു താമസംതുടങ്ങിയ അവസരത്തിൽ കൊച്ചപ്പനേയും തിരുവനന്തപുരത്തേക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോകുകയും ഗവണ്മെൻറ് ഇംഗ്ലീഷ് ഹൈസ്കൂളിൽ നാലാം ക്ലാസ്സിൽ ചേർക്കുകയും ചെയ്തു. ഹൈസ്കൂൾവിദ്യാഭ്യാസത്തിനിടയ്ക്കു നടത്തിയ സാഹിത്യസപര്യകൊണ്ടു് വിശാഖംതിരുനാൾതിരുമനസ്സിലെ പ്രീതിയാർജ്ജിച്ചതോടെ കൊച്ചപ്പൻ രാജരാജനായി പരക്കെ അറിയപ്പെട്ടതുടങ്ങി.

ഇരുപതാമത്തെ വയസ്സിൽ മടിക്കലേപ്പൻ പരീക്ഷ പാസ്സായുകിലും ആയിടയ്ക്കു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ മാതാവു് ഇഹലോകവാസം വെടിഞ്ഞുതൃമുഖം ഒരുകൊല്ലത്തേക്കു് ഉപരിപാന്നത്തിനു സാധിക്കാതെവന്നു. അടുത്ത വഷംതന്നെ വിശാഖം തിരുനാളിന്റെ സഹായത്തോടെ കോളേജിൽ ചേർന്നു പഠിക്കുകയും 1061-ൽ എഫ്. എ. പരീക്ഷയിൽ വിജയിക്കുകയും ചെയ്തു. തുടർന്നു ബി. എ.യ്ക്കു ചേർന്നുകിലും ഐച്ഛികവിഷയമായ രസതന്ത്രത്തിൽമാത്രം ആദ്യത്തെത്തവണ അദ്ദേഹത്തിനു വിജയിക്കുവാൻ സാധിച്ചില്ല. ഒട്ടും നിരാശപ്പെടാതെ തൊട്ടടുത്തവഷംതന്നെ (1065) വീണ്ടും ആ പരീക്ഷയ്ക്കു ചേരുകയും വിജയിക്കുകയും ചെയ്തു.

അന്നത്തെ രാജാവായിരുന്ന ശ്രീമൂലംതിരുനാൾ 1065-ൽ എ.ആറിനെ സംസ്കൃതപാഠശാലയിൽ ഇൻസ്പെക്ടറായി നിയമിച്ചു. നിഷ്പഷ്ടമായ പാഠപദ്ധതിയും പാശ്ചാത്യരീതിയിലുള്ള ശിക്ഷാക്രമവും നടപ്പാക്കി വിദ്യാലയങ്ങൾക്കു് ഒരു നവീനത അദ്ദേഹം കൈവരുത്തി. ഈ ഉദ്യോഗത്തിനിടയ്ക്കു് (സംസ്കൃതത്തിൽ) എം. എ.യ്ക്കു ചേരുകയും മദ്രാസ് പ്രസിഡൻസിയിൽ ഒന്നാമനായി പാസ്സാവുകയും ചെയ്തു.

1069-ൽ സംസ്കൃതമഹാപാഠശാലയിലെ പ്രിൻസിപ്പലായി നിയമിക്കപ്പെട്ടു. 1074-ൽ തിരുവനന്തപുരം മഹാരാജാസ് കോളേജിൽ നാട്ടുഭാഷാസൂത്ര

ണ്ടായി നിയമിക്കപ്പെടുന്നതുവരെ സംസ്കൃതകോളേജിന്റെ സർവ്വതോമുഖമായ അഭിവൃദ്ധിക്കുവേണ്ടി അദ്ദേഹം പരിശ്രമിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. കോളേജുകാസ്സുകളിൽ ഭാഷാസംബന്ധമായ ക്ലാസ്സുകൾ നടത്തുന്നതിനായി തയ്യാറാക്കിയ നോട്ടുകളിൽ നിന്നാണ് ഭാഷാഭൂഷണം, വൃത്തമഞ്ജരി, സാഹിത്യസാഹ്യം തുടങ്ങിയ അമൂല്യ കൃതികൾ ഭാഷാസാഹിത്യത്തിന് ലഭിച്ചത്. സംസ്കൃതത്തിൽ ഇരുപത്തിരണ്ടും മലയാളത്തിൽ ഇരുപത്തിയൊന്നും ഉൾപ്പെടെ ആകെ നാല്പത്തിമൂന്നു കൃതികൾ അദ്ദേഹത്തിൽനിന്നു നമുക്കു ലഭിച്ചിട്ടുണ്ട്. 'സാഹിത്യകുരുഹലം' എന്ന സംസ്കൃത ഗ്രന്ഥം 14 ലഘുകൃതികളുടെ സമാഹാരമാണ്. മലയാളകൃതികളിലാകട്ടെ കേരള പാണിനിയത്തിന്റെ ഗദ്യരൂപത്തിലുള്ള ഒന്നാം പതിപ്പുൾപ്പെടെയാണ് സംഖ്യ ഇരുപത്തൊന്നെന്നു കണക്കാക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത്.

1087-ൽ സംസ്കൃത-ദ്രാവിഡഭാഷകളുടെ പ്രൊഫസറായി അദ്ദേഹത്തിന് ഉദ്യോഗക്കയറ്റം ലഭിക്കുകയുണ്ടായി. അസാധാരണമായ പാണ്ഡിത്യവും അനുഗൃഹീതമായ ഭരണനൈപുണിയും ഒത്തിണങ്ങിയ അദ്ദേഹം അവിടെ പലപ്പോഴും പ്രിൻസിപ്പൽസ്ഥാനവും വഹിച്ചിട്ടുണ്ട്. പാഠപുസ്തകക്കമ്മിറ്റിയുടെ അദ്ധ്യക്ഷൻ, ലക്ചറർ കമ്മിറ്റിയുടെ കാര്യദർശി, ബോർഡ് ഓഫ് സ്റ്റുഡീസ് മെമ്പർ, സംസ്കൃതത്തിലെയും മലയാളത്തിലെയും സർവ്വകലാശാലാപരീക്ഷകൻ എന്നീ നിലകളിലും നൂത്യഹ്മമായ സേവനം ഏ. ആർ. അനുഷ്ഠിച്ചിട്ടുണ്ട്.

1064-ൽ മാവേലിക്കര എം. ഉദയവർമ്മരാജായുടെ കനിഷ്ഠസഹോദരിയായ സ്വാതിതിരുനാൾ മഹാപ്രഭാതമ്പുരാട്ടിയെ അദ്ദേഹം വിവാഹം കഴിച്ചു. മൂന്നാണം അഞ്ചു പെണ്ണും ഉൾപ്പെടെ എട്ടു സന്താനങ്ങൾ ആ ദമ്പതികൾക്കുണ്ടായി. അവരിൽ മാവേലിക്കര ഭാഗീരഥി അമ്മത്തമ്പുരാനും എം. രാഘവവർമ്മരാജായും സാഹിത്യ ലോകത്തു സുപരിചിതരാണ്. ഏ. ആറിന്റെ ഗൃഹസ്ഥജീവിതം ശാന്തവും സമാധാനപൂർണ്ണവുമായിരുന്നു.

ആധുനികഭാഷാസാഹിത്യത്തിന്റെ അടിത്തറ കെട്ടിയുറപ്പിച്ച ആ യശഃപ്രഭാവൻ 1093 മിഥുനം 4-ാംതീയതി 56-ാമത്തെ വയസ്സിൽ ഇഹലോകവാസം വെടിഞ്ഞു.

പ്രസ്താവന

മലയാളഭാഷയുടെയും അതിലെ സാഹിത്യത്തിന്റെയും പരിചയത്തിനും പരിപോഷണത്തിനും ഉതകുന്ന ശാസ്ത്രഗ്രന്ഥങ്ങൾ സ്വയം നിർമ്മിച്ചു തുടർച്ചയായി പല ശിഷ്യന്മാരേയും പഠിപ്പിച്ചു നല്ലപോലെ പരിശോധിച്ചതിനുശേഷം വിവിധ ഗ്രന്ഥങ്ങളുടെ രൂപത്തിൽ പ്രകാശിപ്പിക്കുവാൻ സാധിച്ച പുണ്യചരിതനായ ഏ. ആർ. രാജരാജവർമ്മകോയിത്തമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് സർവ്വതന്ത്രസ്വതന്ത്രനായ പരമാചാര്യന്റെ പദം എന്നെന്നും അലങ്കരിക്കുമെന്നതിനു സംശയമില്ല. ഭാഷാശാസ്ത്രത്തിലാകട്ടെ, സാഹിത്യശാസ്ത്രത്തിലാകട്ടെ, ഹന്ദശ്ശാസ്ത്രത്തിലാകട്ടെ ആ മഹാത്മാവിന്റെ കൃതികളുടെ പ്രാമാണ്യം അരന്തറാണ്ടായിട്ടും ആർക്കും ഉലയ്ക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. വൻപന്റെ പിൻപു, കൊമ്പന്റെ മുൻപെന്നപോലെ അസാധാരണമായ കഴിവുണ്ടെങ്കിലല്ലാതെ കടന്നുകേറുവാൻപറ്റിയ സ്ഥാനമല്ലല്ലോ! ആഴത്തിൽ വേരുറച്ച പ്രസ്ഥാനത്തെ പഴിക്കുകയല്ല, ആദരപൂർവ്വം പരിചരിച്ചു വളർത്തുകയാണു ചെയ്യേണ്ടതു്. പ്രകൃതത്തിൽ 'വൃത്തമഞ്ജരി' അല്ലാതെ മറ്റെന്തെങ്കിലും ഹന്ദശ്ശാസ്ത്രഗ്രന്ഥം, വിഷയത്തിന്റെ സാകല്യംകൊണ്ടോ, പ്രതിപാദനത്തിന്റെ സൗഷ്ഠ്യംകൊണ്ടോ, വിദ്യാർത്ഥികൾക്ക് വിശ്വാസത്തോടെ ഉപാശ്രയിക്കുവാൻതക്കനിലയിൽ വേറെ ഉണ്ടായിട്ടില്ലതന്നെ. എന്നാൽ അപ്പൻതമ്പുരാന്റെ 'ദ്രാവിഡവൃത്തങ്ങളും അവയുടെ ദശാപരിണാമങ്ങളും' ഇന്നും ഉപരിചർച്ചയ്ക്കു് പ്രയോജനകീർവിക്കുന്നുണ്ടു്. ചുരുക്കത്തിൽ ഭാഷാവിദ്യാർത്ഥികൾക്കും ഭാഷാകവികൾക്കുതന്നെയും ഇന്നും പാഠ്യഗ്രന്ഥമായും പ്രമാണഗ്രന്ഥമായും സർവ്വാത്മനാ ഉതകുന്ന ഒരേയൊരു ഹന്ദശ്ശാസ്ത്രകൃതി വൃത്തമഞ്ജരിയാണെന്നു സാദരം പ്രസ്താവിച്ചുകൊള്ളട്ടെ!

വേദാംഗങ്ങളിൽ ഒന്നായ ഹന്ദശ്ശിന്ദ്രം ഏറ്റവും ഉയർന്ന ഒരു സ്ഥാനമാണു് ആദ്യഭാഷയിൽ കല്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു്. "അപി മാഷം മഷം കുര്യാച്ഛന്ദോഭംഗം ന കാരയേത്", എന്നുള്ള വചനം സുപ്രസിദ്ധമാണല്ലോ. ഒരേ ഹന്ദശ്ശിന്ദ്രം ഗുരുലാലുകളുടെ വിപര്യായത്തിനു് വിധേയമായി പല വൃത്തങ്ങളും സംഭവിക്കാം. ഹന്ദശ്ശിന്ദ്രം വൃത്തത്തിനും ഉള്ള ഈ സാമാന്യ വിശേഷഭാവം അറിഞ്ഞിരിക്കേണ്ടതാണു്. സംസ്കൃതത്തിലേ ഹന്ദശ്ശാസ്ത്രഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ 'വൃത്തരത്നാകര'ത്തിനാണു് കൂടുതൽ പ്രസിദ്ധിയെങ്കിലും, പണ്ഡിതപ്രകാശനമായിരുന്ന ഇലത്തൂർ രാമശാസ്ത്രികളുടെ 'വൃത്തരത്നാവലി'യാണു് വൃത്തമഞ്ജരികാർന്നു് സംസ്കൃതവൃത്തങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം ഉപജീവ്യ

മായിട്ടുള്ളതു്. വൃത്തരത്നാകരത്തിൽ ഉൾപ്പെടാത്ത എത്രയോ വൃത്തസംജ്ഞകളും തല്പക്ഷണങ്ങളും വൃത്തമഞ്ജരിയിൽ ഉൾപ്പെടുത്തപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു് ജിജ്ഞാസുകൾക്കു് അനുഗ്രാഹകമാണു്. സംസ്കൃതത്തിലെ വണ്ണവൃത്തം, മാത്രാവൃത്തം എന്നുള്ള വിഭാഗങ്ങളേയും, അവയെ യഥാക്രമം അടക്കിയാളുന്ന ത്ര്യക്ഷരഗണം, ചതുർമാത്രഗണം എന്നുള്ള ഗണഭേദങ്ങളേയും സമാശ്രയിച്ചു വൃത്തമഞ്ജരീകാരൻ അടിയറച്ചതു് അക്ഷരവുമായ പ്രാചീനസംപ്രദായത്തെ അനുഗമിച്ചതു് സർവ്വമാ സമുചിതമായെന്നു അസ്പാദശന്മാർ കരുതുന്നുള്ളു. വ്യാകരണത്തിൽ 'പാണിനീയതന്ത്ര'ത്തിൽ നിന്നും വ്യതിരിക്തമായി ചില തന്ത്രങ്ങൾ അപൂർണ്ണങ്ങളായുള്ളതുപോലെ ഛന്ദോവിഷയത്തിലും പ്രഹരമായ മാർഗ്ഗത്തിൽ നിന്നും വ്യതിചലിച്ചുള്ള പ്രസമാനഭേദങ്ങൾ ഉണ്ടാകാതിരുന്നിട്ടില്ല. അത്തരം എടുത്തുപാട്ടങ്ങൾക്കു് അനുസ്യൂതമായ പ്രചാരം ഇല്ലാതെപോയതു് ഉച്ഛ്വേദം വലതയെ വിവേകികൾ വെച്ചുപൊറുപ്പിക്കുകയില്ലെന്നു വ്യക്തമാക്കുന്നു. ഉത്സർഗ്ഗാപവാദരൂപത്തിലുള്ള പ്രവർത്തനമാണു് എല്ലാ ലക്ഷണഗ്രന്ഥങ്ങളുടേയും പൊതുസ്വഭാവമെന്നു് പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ! ഋഷിമാരുടേയും, ഋഷികുലാരായ ആചാര്യന്മാരുടേയും അനുശാസനങ്ങളോടു് വിധേയത പുലർത്തുന്നതു് ബുദ്ധിയുടെ ആശാസ്യമായ സംസ്കാരത്തിനു് അപരിഹാര്യമത്രേ! പുതുമയുടെ പേരുംചൊല്ലി മഹാമുലത്തെ ഇളക്കിമറിക്കുവാൻ ഏതുകാലത്തും ചില വ്യക്തികൾ വ്യക്തമായ വിചാരവ്യായാമംചെയ്യുവാൻ പ്രേരിതരായിത്തീരും. അത്തരം പരാമർശങ്ങളെ സാക്ഷ്യംപരിഗണിച്ചു് അപാകരിക്കുവാൻ മറ്റൊരു സന്ദർഭം കരുതിവെച്ചിരിക്കുന്നതു് അചിരേണ നിവൃത്തിതമാകട്ടെ!

ഭാഷാവൃത്തപ്രകരണത്തിൽ വൃത്തമഞ്ജരീകാരൻ ഏതുതരത്തിലും കരുത്തുള്ളവരുടെ സാഹായ്യത്തോടെ സുദൃഢമായ അധിഷ്ഠാനത്തിൽ സുമോഹനമായ ഒരു സൗധം വേണ്ടിടത്തോളം കക്ഷ്യകളോടുകൂടി സംവിധാനംചെയ്തിട്ടുണ്ടു്. ഇതേവരെ ഉണ്ടായിട്ടുള്ള ഭാഷാകവികൾക്കും ഇനി ഉണ്ടാകുവാനിരിക്കുന്ന ഭാഷാകവികൾക്കും വൃത്തമഞ്ജരിയിലെ മാർഗ്ഗങ്ങൾ പര്യപ്തംതന്നെ എന്നു നിർമ്മുഖരന്മാർക്കു കാണുവാൻ പ്രയാസമില്ല. പല്ലവി, അനുപല്ലവി, ചരണങ്ങൾ എന്ന മട്ടിൽ രാഗഭേദത്തിനും, താളഭേദത്തിനും പാടേ നിയമാമകതപം ഉള്ള സംഗീതാത്മകസാഹിത്യത്തെ വൃത്തശാസ്ത്രകാരനു് ആകുവോളം ഒഴിച്ചുനിർത്തുവാനേ സാധിക്കുകയുള്ളൂ. എന്നാലും നമ്മുടെ സാഹിത്യത്തിൽ രൂഢമുലങ്ങളായ കീർത്തിപ്പാട്ടു തുടങ്ങിയ പാട്ടുകളെ വകതിരിച്ചു് സമന്വീതമായി ലക്ഷിപ്പിച്ചു വൃത്തമഞ്ജരീകാരന്റെ സഭുവ്യവസായത്തിനു് എത്രതന്നെ അഭിനന്ദനം രേഖപ്പെടുത്തിയാലും മതിയാകുന്നതല്ല. ഭാഷാവൃത്തങ്ങളിൽ ചിലതെല്ലാം പലതരം ഈണ

ത്തിൽ ചൊല്ലുവാൻ കഴിയുമെന്നും, അതുകൊണ്ട് അവയ്ക്ക് വൈവിധ്യമോ വിഭേദമോ സംഭവിക്കുമെന്നും മറ്റുള്ള പൂർണ്ണപക്ഷങ്ങൾക്ക് ആശ്രയം അത്യന്തം ദുർബ്ബലമാണ്. സത്കാവ്യനിബന്ധനം ചെയ്യുന്ന പ്രതിഭാശാലികൾക്കോ സാഹിത്യരസം ആസ്വദിക്കുന്ന സഹൃദയർക്കോ തങ്ങളുടെ പ്രവൃത്തിപഥത്തിൽനിന്നും ബാഹ്യമായ വിഷയത്തെക്കുറിച്ചുള്ള വിചിന്തനം നിഷ്ഠലമാണല്ലോ.

തിരുവനന്തപുരം
26-5-1968

എം. എച്ച്. ശാസ്ത്രി

പ്രസാധകക്കുറിപ്പ്

കേരളപാണിനീയം, ഭാഷാഭൂഷണം, വൃത്തമഞ്ജരി ഈ പുസ്തകങ്ങളുടെ എൻ. ബി. എസ്. പതിപ്പ് ആദ്യമായി പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിയത്, കഴിഞ്ഞ ജൂണിലാണ്. അറുപതിലധികം കൊല്ലങ്ങളായി മലയാളികളുടെ ഇടയിൽ പ്രചരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന പുസ്തകങ്ങളാണിവ. അതുകൊണ്ട്, സ്വാഭാവികമായും മൂവായിരം പ്രതികൾവീതമുള്ള ഈ പതിപ്പ് മൂന്നുവർഷംകൊണ്ടുമാത്രമേ വിറ്റുപോകുകയുള്ളുവെന്നായിരുന്നു ഞങ്ങളുടെ പ്രതീക്ഷ. എന്നാൽ, അതുതന്നെത്തന്നെ പറയട്ടെ, മുപ്പതു ദിവസത്തിനുള്ളിൽ മുഴുവൻ പ്രതികളും വിറ്റുപോയി. കൂടുതൽ നല്ല കടലാസിൽ ഭംഗിയായി അച്ചടിച്ചിട്ടാണ് ഞങ്ങൾ ഇവ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിയത്. അമ്പതുവർഷം മുമ്പ് ഈ പുസ്തകങ്ങൾക്കു വെച്ചിരുന്ന വിലതന്നെയാണ്, 1968-ൽ ഞങ്ങൾ വെച്ചതെന്നുംകൂടി പറയേണ്ടതുണ്ട്.

ഈ ശാസ്ത്രഗ്രന്ഥങ്ങളുടെ നിരവധി പതിപ്പുകൾ പത്തൊമ്പതു കൊല്ലങ്ങളിലായി പുറത്തുവന്നിട്ടുണ്ട്. പലപ്പോഴായി ഈ പതിപ്പുകളിൽ കടന്നുകൂടിയിരുന്ന തെറ്റുകളുടെ എണ്ണം നൂറുകണക്കിനായിരുന്നു. ഇതെല്ലാം പരിഹരിക്കണമെന്നു ഞങ്ങൾക്ക് ആത്മാർത്ഥമായ ആഗ്രഹമുണ്ടായിരുന്നെങ്കിലും, ഒന്നാംപതിപ്പിൽ അവയിൽ മുക്കാൽപങ്കിലധികം ശരിയാക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞിരുന്നില്ല. അവശേഷിച്ചിരുന്ന തെറ്റുകളിൽ വളരെയെണ്ണം, ഈ ശാസ്ത്രഗ്രന്ഥങ്ങൾ കൈകാര്യം ചെയ്ത് പഴക്കവും തഴക്കവുമുള്ള പല അദ്ധ്യാപകന്മാരും മറ്റുള്ളവരും ചൂണ്ടിക്കാണിക്കുകയുണ്ടായി. അവയെല്ലാംതന്നെ ഈ രണ്ടാംപതിപ്പിൽ മാറ്റുവാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. പ്രസാധനത്തിൽ മറ്റു ചില പുതുമകൾകൂടി നടപ്പിലാക്കിയിട്ടുണ്ട്. എങ്കിലും 'ഇനിയൊന്നും മാറ്റുവാനില്ല' എന്നു പറയാൻ ഞങ്ങൾ തയ്യാറില്ല. അവ അടുത്ത പതിപ്പുകളിൽ ശരിപ്പെടുത്താമെന്നു കരുതുന്നു.

വൃത്തമഞ്ജരിയുടെ ഈ പുതിയ പതിപ്പിന്റെ രൂപത്തിൽ സാരമായ പല മാറ്റങ്ങളും വരുത്തിയിട്ടുണ്ട്. പരിഷ്കരിച്ച ഈ പതിപ്പിന്റെ പ്രസാധനത്തിലും അച്ചടിയിലും വേണ്ട നിർദ്ദേശങ്ങളും സഹായങ്ങളും തന്നെ എല്ലാ സുഹൃത്തുക്കൾക്കും ഞങ്ങൾ നന്ദി പറയുന്നു. ശ്രീമാന്മാർ കെ.കെ. വാധ്യാർ, ശ്രീരേഖ ഇവരുടെ പേരുകൾ പ്രത്യേകം എടുത്തുപറയുവാനും ഞങ്ങൾ ആഗ്രഹിക്കുന്നു.

കോട്ടയം
സെപ്റ്റംബർ 10-1968

അവതാരിക

അസ്തിവാരംകൂടാതെ വീടു കെട്ടുന്നതുപോലെയാണ് വ്യാകരണംകൂടാതെ ഗ്രന്ഥനിർമ്മാണംചെയ്യുന്നത്. എന്നാൽ കരകൊലം ഇതിന്റെ അപേക്ഷ കൂടാതെ തന്നെ ഭാഷാശില്പികൾ പണിപ്പാടുകൾ ചെയ്തുവന്നിരുന്നതു്, മുറിക്കുന്നതുകൊണ്ട് വികടപ്രയോഗവഷ്ഠിമില്ലാതിരുന്നതുകൊണ്ടായിരിക്കാമെങ്കിലും, കാലാന്തരത്തിൽ അതിവഷ്ഠി തുടങ്ങിയപ്പോൾ അസ്തിവാരമില്ലാത്തതിടുള്ള കോട്ടം ഭാഷാബന്ധംകൾ നല്ലവണ്ണം അനുഭവിച്ചുതുടങ്ങി. ശിമിലപ്രായങ്ങളായി കിടക്കുന്ന മലയാളവ്യാകരണഗ്രന്ഥങ്ങൾ ചിലതുണ്ടെങ്കിലും കേരളപാണിനീയത്തിന്റെ ആവിർഭാവത്തോടുകൂടിയാണ് ഭാഷാവ്യാകരണം ശാസ്ത്രീയമായി ആയതു്. അതുപോലെതന്നെ അലങ്കാരങ്ങളിൽ പ്രതിപത്തി കറഞ്ഞുവരുന്ന ഇക്കാലത്തു് 'ഭാഷാഭൂഷണം' മാത്രമാണു് കേരളസാമാന്യത്തിനു് ഒരു ഭൂഷണമായിത്തീർന്നിട്ടുള്ളതു്. ഈ രണ്ടു ഗ്രന്ഥങ്ങളും നിർമ്മിച്ചിട്ടുള്ള മഹാപണ്ഡിതൻ വൃത്തശാസ്ത്രത്തിൽ കൈവെച്ചു വാൻ ഭാവമുണ്ടെന്നു കേട്ടപ്പോൾത്തന്നെ ഞങ്ങൾക്കു സമാധാനമായി. വൃത്തമഞ്ജരി പുറത്തുവന്നപ്പോൾ ആഗ്രഹത്തിനടുത്ത തൃപ്തിയുണ്ടായി എന്നല്ല, വിചാരിച്ചതിലധികം സന്തോഷമാണു് ഉണ്ടായതു്.

ഇതിൽ കേരളപാണിനീയത്തിലെപ്പോലെ ശ്രവണമാത്രത്തിൽ ദുർഗ്രാഹ്യങ്ങളെന്നു തോന്നുന്ന സൂത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടല്ല ലക്ഷണങ്ങൾ ചെയ്തിട്ടുള്ളതു്; ഭാഷാഭൂഷണത്തിലെക്കൊളം ലളിതങ്ങളായ കാരികാശ്ലോകങ്ങളെക്കൊണ്ടാണു്. ഉദാഹരണശ്ലോകങ്ങൾ ഭാഷാഭൂഷണത്തിലെപ്പോലെ സരസമധുരങ്ങളും, വ്യാഖ്യാനത്തിലെ വാചകരീതി ലളിതമൃദലവും ആയിരിക്കുന്നു. പാണിനീയത്തിലെ വാചകത്തിന്റെ കാഠിന്യവും ഭൂഷണത്തിലെ വാചകത്തിന്റെ ഗാംഭീര്യവും മഞ്ജരിയിലെ വാചകത്തിന്റെ മാർദ്ദവവും വായിച്ചുനോക്കുന്നവർക്കറിയാമെന്നു മാത്രമേ ഞങ്ങളിപ്പോൾ പറയുന്നുള്ളു. രാജരാജവർമ്മ കോയിത്തമ്പുരാൻതീരുമനസ്സിലെ ഗദ്യങ്ങൾക്കു് പദ്യങ്ങളെപ്പോലെ സൗകമാര്യമില്ലെന്നു പറയുന്നവരുണ്ടെങ്കിൽ അവർ മഞ്ജരി കണ്ടാൽ തൃപ്തിപ്പെടാതിരിക്കയില്ല.

ഈ മഞ്ജരി പരിഭാഷാപ്രകരണം, സമവൃത്തപ്രകരണം എന്നുതുടങ്ങി ഒൻപതു പ്രകരണങ്ങളായി വേർതിരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. പരിഭാഷാപ്രകരണത്തിൽ വൃത്തമെന്നാലിന്നതെന്നും, ഛന്ദസ്സെന്നാലിന്നതെന്നും ഉക്ത, അത്യക്ത, മുതലായ ഛന്ദസ്സുകളുടെ പേരുകളും, അക്ഷരങ്ങൾ, മാത്രകൾ, ഗുരുലഘുക്കൾ, ഗണങ്ങൾ ഇവയുടെ സ്വരൂപങ്ങളും കൊടുത്തിട്ടുള്ളതിന്നു പുറമേ സംസ്കൃതത്തിൽനിന്നു വ്യത്യസ്തമായിട്ടു ഭാഷയിൽ ചില ഗുരുലഘുനിയമങ്ങളുള്ളതു് എടുത്തുകാണിച്ചിട്ടുമുണ്ടു്. ചില്ലുകളും (അതായതു് ൽ, ൾ, ൿ, ൽ, ൿ) കൂട്ടക്ഷരങ്ങളും പരമായി നില്ക്കുന്ന പ്രസ്വരത്തിന്നു ഗുരുത്വം മേല്പാഞ്ഞവയ്ക്കു് തീവ്രയത്തോച്ചാരണമുണ്ടെങ്കിൽ മാത്രമേ ഉള്ളൂ എന്നാകുന്നു വ്യവസ്ഥചെയ്തിട്ടുള്ളതു്. ഉറപ്പിക്കാതെ ശിമിലമായി ഉച്ചരിക്കുന്ന ഭീകകളിൽ പ്രസ്വം ലഘുവായിത്തന്നെയേ ഇരിക്കുന്നുള്ളൂ എന്നു താൽപര്യം. ഈ വിഷയത്തിൽ ചില്ലുകളെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം തീവ്രയത്തോച്ചാരണത്തിന്നു വ്യവസ്ഥചെയ്തിട്ടുള്ളതു് കേരളപാണിനീയത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കിക്കൊണ്ടാണു്. രണ്ടുപ്രകാരം എന്ന പ്രയോഗത്തിൽ 'പ്ര' എന്നതിന്റെ മുമ്പിൽ നില്ക്കുന്ന 'ഉ'കാരത്തിന്നു ലഘുത്വം കൊടുക്കുന്നതു കാണുമ്പോൾ നൊറിച്ചിരിക്കുന്ന ചിലരുണ്ടായേക്കാം. അവരുടെ ആ വൈരസ്യം ഭാഷാസ്വരൂപജ്ഞാനം പോരാഞ്ഞിട്ടുതന്നെയുണ്ടെന്നാണു് ഞങ്ങൾ വിചാരിക്കുന്നതു്. സകല പ്രാകൃതഭാഷകളിലും ചിലപ്പോൾ സംസ്കൃതത്തിൽത്തന്നെയും ഈ ശിമിലപ്രയത്തോച്ചാരണംകൊണ്ടു് ലഘുവം കിട്ടുന്നതു് ഭാഷാസ്വഭാവമാണെന്നു മനസ്സുവെച്ചു നോക്കിയാൽ നിഷ്പക്ഷപാതികൾക്കറിയാവുന്നതാണു്.

“ഗൃപതി—ജയിക്ക—യശസ്വീ
ഭാസുര—താരണ്യ—രാഗവാൻ—സതതം
മാലെന്നേ—എന്ന മുറ—
യ്ക്കട്ടഗണത്തിനമത്ര ദൃഷ്ടാന്തം.”

ഇങ്ങനെ ഭംഗിയിൽ ഒരു പദ്യംകൊണ്ടു ഗണങ്ങളുടെ പേരും സ്വരൂപവും കാണിച്ചിരിക്കുന്നത് വളരെ നന്നായിരിക്കുന്നു. ഗുരുലക്ഷ്മിയെ തിരിച്ചറിയാൻ ഉള്ള ചിഹ്നങ്ങൾ കൊടുത്തിട്ടുള്ളതും ഉചിതമായിട്ടുണ്ട്.

“പാദത്തിനേററക്കുറവോ നിയമങ്ങൾക്കു ഭേദമോ
വരുന്ന മറ്റു വൃത്തങ്ങളെല്ലാം ഗാഥയിലുൾപ്പെടും.”

ഈ ഗാഥാവൃത്തം മലയാളഭാഷയിൽ അപൂർവ്വമാണെങ്കിലും, വേദപുരാണങ്ങളിൽ സാധാരണയാണ്. സംസ്കൃതത്തിനും മലയാളത്തിനും സാമാന്യമായ വൃത്തങ്ങളെ വിവരിച്ചിട്ടുള്ള പ്രകരണങ്ങളിൽക്കൂടി സരസമാകുംവണ്ണം സഞ്ചരിച്ച മലയാളവൃത്തപ്രകരണത്തിൽ പ്രവേശിക്കുമ്പോഴാണ് ഈ വൃത്തശാസ്ത്രപണ്ഡിതന്റെ അറിവും പ്രയത്നവും ഏറ്റവും പ്രകാശിച്ചുകാണുന്നത്.

“പ്രായേണ ഭാഷാവൃത്തങ്ങൾ തമിഴിന്റെ വഴികളാൽ
അതിനാൽ ഗാനരീതിക്കു ചേരമീരടിയാണിഹ
അടികൾക്കും കണക്കില്ല നിലയും വേണ്ടൊരേടവും
വ്യവസ്ഥയെല്ലാം ശിഥിലം പ്രമാണം ഗാനരീതിതാൻ
മാത്രമേ നിയമം കാണും ഗാനം താളത്തിനൊക്കേകിൽ;
ഇല്ലെങ്കിൽ വണ്ണസംഖ്യയ്ക്കു നിയമം മിക്ക ദിക്കിലും
ഗുരുവാക്കാമിച്ചപോലെ പാടി നീട്ടി ലക്ഷ്മിയെ
അതുപോലിഹ ദീർഘത്തക്കുറുക്കുന്നതപ്പൂർവ്വമാം.”

ഇങ്ങനെ പരിഭാഷയോടുകൂടി ആരംഭിക്കുന്ന പ്രകരണത്തിൽ മലയാളഭാഷാവൃത്തങ്ങൾക്ക് ഒരു ഛന്ദശാസ്ത്രം കല്പിക്കുന്നതിലാണ് നമ്മുടെ ഗ്രന്ഥകാരൻ പൂർവ്വവൃത്തശാസ്ത്രകാരന്മാരെ അതിശയിച്ചുനില്ക്കുന്നത്. മലയാളവൃത്തഭേദങ്ങൾ സകലതും തേടിക്കണ്ടുപിടിച്ചു അതിനെല്ലാം ലക്ഷണസമന്വയംചെയ്തിട്ടുള്ളതോടുകൂടി മലയാളികൾക്ക് അവിടുത്തോടുള്ള കടപ്പാടു ഇത്രമത്രമെന്നു നിണ്ണയിച്ചുകൂടാ.

വിഷയാനുക്രമണി

1	പരിഭാഷാപ്രകരണം	17
2	സമവൃത്തപ്രകരണം	25
3	അല്പസമവൃത്തപ്രകരണം	48
4	വിഷമവൃത്തപ്രകരണം	50
5	ഭണ്ഡകപ്രകരണം	53
6	മാത്രാവൃത്തപ്രകരണം	57
7	മിശ്രവൃത്തപ്രകരണം	62
8	ഭാഷാവൃത്തപ്രകരണം	65
9	പ്രത്യയപ്രകരണം	84
	വൃത്തസൂചിക	93

വൃത്തമഞ്ജരി

മാത്രായുതൻ യതിഗണോദിതചാരനാനാ-
വൃത്തൻ വിചിത്രതരവണ്ണനിലയ്ക്കു മൂലം
ഛന്ദോമയൻ പരമനേകനനന്തശയ്യ-
നെനെനുമെന്റെ മനതാരിലമന്റിടേണം.

സത്തരായുള്ള ബാലകുട എത്തടത്തിൽ ധരിച്ചിടാൻ
ഒത്തവണ്ണം ചമയ്ക്കുന്നേൻ വൃത്തമഞ്ജരി വൃത്തിയായ്.

1. പരിഭാഷാപ്രകരണം

- പദ്യമെന്നും ഗദ്യമെന്നും ഹൃദ്യമാം മട്ടു രണ്ടിലേ
വാശേവതയുദിച്ചീടു വിഭവാനനപങ്കമേ. 1
- മാത്ര, വർണ്ണം, വിഭാഗങ്ങളിത്യാദിക്കു നിബന്ധന
ചേർത്തു തീർത്തിടുകിൽ പദ്യം; ഗദ്യം കേവലവാക്യമാം. 2

ഗദ്യമെന്നും പദ്യമെന്നും വാക്യത്തിന്റെ ഗതി രണ്ടുവിധം. ഇത്ര അക്ഷരം കൂടുന്നതു് ഒരു പാദം; പാദത്തിൽ ഇന്നിന്നതു് ലഘു; ഇന്ന ഇന്നതു് ഗുരു; ഇന്നിടത്തു് യതി ഇത്യാദി വ്യവസ്ഥകൾ കല്പിച്ചു് കെട്ടിയുണ്ടാക്കുന്ന വാക്യം പദ്യം; ഇതുവക നിബന്ധനയൊന്നും കൂടാതെ എഴുതുന്ന വാക്യം ഗദ്യം. സാധാരണലോകവ്യവഹാരത്തിൽ നാം ഗദ്യമുപയോഗിക്കുന്നു; സരസങ്ങളായ അത്മങ്ങളെ കവികൾ വൃത്തശാസ്ത്രവിധിപ്രകാരം പദ്യങ്ങളാക്കി ചമയ്ക്കുന്നു. എന്നാൽ കാവ്യമെല്ലാം പദ്യമായിരിക്കണമെന്നോ വൃത്തശാസ്ത്രനിബന്ധനയ്ക്കുചേർന്നു് എഴുതുന്ന വാക്യമെല്ലാം കാവ്യമാകുമെന്നോ പറഞ്ഞുകൂടാത്തതാകുന്നു. പദ്യലക്ഷണം വൃത്തശാസ്ത്രത്തെയും കാവ്യലക്ഷണം സാഹിത്യശാസ്ത്രത്തെയും ആശ്രയിച്ചാണു് നില്ക്കുന്നതു്. കാലദീപം മുതലായ ഗ്രന്ഥങ്ങൾ പദ്യരൂപത്തിൽ എഴുതപ്പെട്ടവയാണെങ്കിലും കാവ്യമല്ല; ആഖ്യാനികകളും മറ്റും ഗദ്യമയങ്ങളാണെങ്കിലും കാവ്യമാകുന്നു. കാവ്യമല്ലാത്ത പദ്യത്തിനു സംസ്കൃതത്തിൽ 'കാരികാ' എന്നു പേർ പറയുന്നു.

ഇനി വൃത്തശാസ്ത്രത്തിലുള്ള സാങ്കേതികശബ്ദങ്ങൾക്കു ലക്ഷണം പറയുന്നു:

പദ്യാ വാർഷകന തോതല്ലോ വൃത്തമെന്നിഹ ചൊൽവതു
 ചരണസ്തനാലക്ഷരങ്ങളത്രയെന്നുള്ള ക്ലപ്തിയാം. 3

പദ്യങ്ങളുടെ കെട്ടുപാടുതന്നെ വൃത്തമെന്നു പറയുന്നതു്. ഒരു പദ്യത്തിന്റെ ഒരു പാദത്തിൽ ഇത്ര അക്ഷരം വേണമെന്നുള്ള നിബന്ധനയാണു് ചരണസ്തു്. ഒരു പദ്യപാദത്തിൽ മുറയ്ക്കു് 1 മുതൽ 26 വരെ അക്ഷരങ്ങളിരിക്കാം; അതിനാൽ 26 ചരണസ്തുകളുണ്ടു്. ഒരേ ചരണസ്തിൽ ഗുരു-ലഘുവ്യവസ്ഥാഭേദത്താൽ അനേകം വൃത്തങ്ങൾ ഉണ്ടാകും. അവയെ എല്ലാം ഉപയോഗിക്കാറില്ല; ഭംഗിയുള്ള ഏതാനും എണ്ണങ്ങളെ മാത്രമേ കവികൾ പ്രയോഗിക്കാറുള്ളൂ. അവയ്ക്കേ പേരും ലക്ഷണവും ചെയ്തതുമുള്ളൂ. ചരണസ്തുകളുടെ പേരുകളെ മുറയ്ക്കു പരിഗണിക്കുന്നു:

- ഉക്തയത്യക്തയും മദ്ധ്യ പ്രതിഷ്ഠാസുപ്രതിഷ്ഠകൾ
 ഗായത്ര്യക്ഷീഗന്ധഷ്ടപും ബൃഹതീപഞ്ചകതി പത്തിനു്. 4
- ത്രിഷ്ടപ് ജഗത്യതിയൊടും ശകാഭ്യോഖ്യാതിശകാരി
 അഷ്ടിയത്യഷ്ടി യുതിയും തമാദ്യതിയുതിയാ കൃതി. 5
- പ്രകൃത്യകൃതിയവൃണ്ണം വിസമദ്യഭ്യുതങ്ങളും
 ഷന്റോടീരപതിപണ്ണം ചരണസ്തിഹ മുറയ്ക്കു കേൾ. 6

ഒരു പാദത്തിൽ ആകെ അക്ഷരം:

ഉക്തയ്ക്കു്	1	ശകാരികു്	14
അത്യക്തയ്ക്കു്	2	അതിശകാരികു്	15
മധ്യയ്ക്കു്	3	അഷ്ടികു്	16
പ്രതിഷ്ഠയ്ക്കു്	4	അത്യഷ്ടികു്	17
സുപ്രതിഷ്ഠയ്ക്കു്	5	യുതികു്	18
ഗായത്രീകു്	6	അതിയുതികു്	19
ഉഷ്ണിക്കിനു്	7	കൃതികു്	20
അന്ധഷ്ടപ്പിനു്	8	പ്രകൃതികു്	21
ബൃഹതികു്	9	ആകൃതികു്	22
പഞ്ചകതികു്	10	വികൃതികു്	23
ത്രിഷ്ടപ്പിനു്	11	സംകൃതികു്	24
ജഗതികു്	12	അഭികൃതികു്	25
അതിജഗതികു്	13	ഉത്കൃതികു്	26

ഒരു പാദത്തിൽ 26-ൽ അധികം അക്ഷരം വന്നാൽ അതിനെ പദ്യമെന്നു പറയുമാറില്ല; അവയ്ക്കു് ദണ്ഡകം എന്നു പേർ. ചരണസ്തുകളുടെ പേരുകളെത്തന്നെ സൗകര്യത്തിനുവേണ്ടി ഒരു *വൃത്തംകൊണ്ടു് പരിഗണിക്കുന്നു.

ഉക്താത്യക്തകൾ മധ്യയും പ്രസഹിതാ തിഷ്ഠാദ്യം സുപ്രവൃത്താടും
 ഗായത്ര്യക്ഷീഗന്ധഷ്ടപും ബൃഹതിയും പഞ്ചകതിസ്സഹ ത്രിഷ്ടപോ
 താനേ താനതിചേർന്നമങ്ങ ജഗതീ ശകാഭ്യമാഷ്ടിർദ്ധൃതി-
 ന്നാലേവാ കൃതിയും പ്ര-ആ-വി-സം-അഭീ-ഉത്തന്നു ചേർന്നുള്ളതും.

* ശ്ലോകം എന്നായിരിക്കണം വിവക്ഷ.

ഇനി ഗുരുലഘുക്കൾക്കു ലക്ഷണം ചൊല്ലുന്നതിനായി അക്ഷര മെന്നാലെന്തെന്നു പറയുന്നു:

സ്വരങ്ങൾതാനക്ഷരങ്ങൾ വ്യഞ്ജനം വകയില്ലിഹ
വ്യഞ്ജനങ്ങളടുത്തുള്ള സ്വരങ്ങൾക്കംഗമെന്നുതാൻ.

7

വൃത്തശാസ്ത്രത്തിൽ സ്വരങ്ങളെ മാത്രമേ അക്ഷരമെന്നു ഗണിക്കുന്നുള്ളൂ. സ്വരംകൂടാതെ തനിയെ നില്ക്കുന്ന വ്യഞ്ജനം എണ്ണത്തിൽ ഉൾപ്പെടുകയില്ല. വ്യഞ്ജനമെല്ലാം മുൻപിലോ പിൻപിലോ ഉള്ള സ്വരത്തിന്റെ ഭാഗമെന്നേ വിചാരിക്കപ്പെട്ടു. 'കൺമിഴിച്ചവൾ നോക്കിനാൾ' എന്ന വരിയിൽ സ്വരം എട്ടേ ഉള്ളൂ; അതിനാൽ അക്ഷരവും എട്ടുതന്നെ. 'ൺ', 'ഌ' എന്ന ചില്ലുകൾ വ്യഞ്ജനമാത്രങ്ങളാകയാൽ എണ്ണത്തിൽ ഉൾപ്പെടുന്നില്ല. 'കൺ' എന്നും 'നാൾ' എന്നും ഉള്ളവ ഒറ്റ അക്ഷരങ്ങൾതന്നെ. അതിനാൽ ഈ വരി എട്ടക്ഷരമുള്ള അനുഷ്ടുപ് ഛന്ദസ്സാകുന്നു.

ഹ്രസ്വാക്ഷരം ലഘുവതാം ഗുരുവാം ദീർഘമായതു്;
അനുസ്വാരം വിസർഗ്ഗം താൻ തീവ്രയത്നമുച്ഛിടും

ചില്ലു കൂട്ടക്ഷരംതാനോ പിൻ വന്നാൽ ഹ്രസ്വവും ഗുരു.

8

സ്വരങ്ങൾക്കു ഹ്രസ്വമെന്നും ദീർഘമെന്നും വകഭേദം വ്യാകരണത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ. അതിൽ ഹ്രസ്വത്തിനു 'ലഘു' എന്നും ദീർഘത്തിനു 'ഗുരു' എന്നും വൃത്തശാസ്ത്രത്തിൽ പേരുകൾ എന്നു സാമാന്യവിധി. ഇതിൽ ഹ്രസ്വത്തിനമാത്രം ഒരു വിശേഷം ഉണ്ടു്. അതിന്റെ പിൻപിൽ അനുസ്വാരമോ, വിസർഗ്ഗമോ, ബലപ്പിച്ചു് ഉച്ചരിക്കുന്ന ചില്ലു്, കൂട്ടക്ഷരം ഇവയോ വന്നാൽ ആ ഹ്രസ്വം 'ലഘു' അല്ല, 'ഗുരു' ആകുന്നു. എങ്ങനെയെന്നാൽ,

- കാല—എല്ലാം ഹ്രസ്വാകയാൽ ലഘു.
- വംശം—അനുസ്വാരം പരമാകയാൽ ഹ്രസ്വമെങ്കിലും എല്ലാം ഗുരു.
- ദുഃഖം—'ദു' വിസർഗ്ഗമുണ്ടാത്തുള്ളതിനാൽ ഹ്രസ്വമെങ്കിലും ഗുരു.
- 'ഖം' അനുസ്വാരമുണ്ടാത്ത വരുകയാൽ ഗുരു.

കൃഷ്ണൻ—'ഷ്ണ' എന്ന തീവ്രയത്നായുച്ചരിക്കുന്ന കൂട്ടക്ഷരം പരമായുള്ളതിനാൽ 'കൃ' എന്ന ഹ്രസ്വം ഗുരു. 'ഷ്ണ' എന്ന ഹ്രസ്വം 'ൻ' എന്ന ചില്ലു പരമുള്ളതിനാൽ ഗുരു.

റോസാപ്പ—എല്ലാം ദീർഘാകയാൽ ഗുരു.

ർ, ൽ, ഌ, ണ്, ന് എന്നുള്ള തനിയെ നില്ക്കാവുന്ന വ്യഞ്ജനങ്ങളെ ആണു് 'ചില്ലുകൾ' എന്നു പറയുന്നതു്. ഇതുകളേയും കൂട്ടക്ഷരങ്ങളേയും ഉച്ചരിക്കുന്നതു് ചിലയിടത്തു തീവ്രയത്നമായും (എന്നുവെച്ചാൽ— ഉറപ്പിച്ചു്, ബലത്തോടെ), ചിലയിടത്തു് ലഘുപ്രയത്നമായും (എന്നുവെച്ചാൽ—ഉറപ്പിക്കാതെ, ഒറ്റയക്ഷരംപോലെ എളുപ്പത്തിൽ) ആകുന്നു. അതിൽ തീവ്രയത്നത്തിന്റെ മുൻപിൽ ഇരിക്കുന്ന ഹ്രസ്വമേ ഗുരുവാകുകയുള്ളൂ.

രണ്ടിനും ഉദാഹരണം:

മലർപ്പൊടി	‘ർ’	തീവ്രയത്നം;	അതിനാൽ	‘ല’	ഗുരു
മലർമാല	‘ർ’	ലഘുവ്രയത്നം;		‘ല’	ലഘു
കല്ലനപ്രകാരം	‘പ്ര’	തീവ്രയത്നം;		‘ന’	ഗുരു
കല്ലിച്ചപ്രകാരം	‘പ്ര’	ലഘുവ്രയത്നം;	,,	‘ച്ച’	ലഘു.

ചില്ലുകളേയും കൂട്ടക്ഷരങ്ങളേയും എവിടെയെല്ലാം തീവ്രയത്നമാ യുച്ചരിക്കേണമെന്നുള്ള നിയമങ്ങൾ കേരളപാണിനീയം സന്ധിപ്ര കരണത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്.

ഗുരു താൻ ലഘുതാനാകും ഹ്രസ്വം പദാന്തസംസ്ഥിതം. 9

ഒരു പദ്യത്തിന്റെ പദാവസാനത്തിൽ ഇരിക്കുന്ന ഹ്രസ്വത്തെ ലഘുവായും ഗുരുവായും ഇച്ഛപോലെ ഗണിക്കാം. എന്നാൽ ഈ വികല്പം എല്ലായിടത്തും ഉപയോഗിച്ചുകൂടാൻ വിലക്കുന്നു:

പ്രായേണാസമപാദത്തിലീ വികല്പമന്യന്ദം. 10

പദ്യത്തിന് നാലു പാദങ്ങളുള്ളതിൽ ഒന്നും മൂന്നും എണ്ണങ്ങൾ ഒറ്റ, വിഷമം, അസമം അല്ലെങ്കിൽ അയ്യം; രണ്ടും നാലും പാദങ്ങൾ ഇരട്ട, സമം അല്ലെങ്കിൽ യുഗം എന്നു വിളിക്കപ്പെടുന്നുവെന്ന് മേൽ എടുത്തു പ്രസ്താവിക്കും. പദാന്ത്യത്തിലെ ഹ്രസ്വത്തെ ഗുരു എന്ന് ഗണിക്കുന്നത് സമപാദങ്ങളിലേ ആകാവും; വിഷമപാദങ്ങളിൽ അങ്ങനെ ചെയ്യുന്നത് അഭോഗിയായിരിക്കും. എന്നാൽ ചില വൃത്തങ്ങളിൽ വിഷമപാദങ്ങളിലും ഈ വികല്പം സ്വീകരിക്കാം; അതിനാലാണ് ‘പ്രായേണ’ എന്നു പറഞ്ഞത്. ഇരൂവളു, ഉപേരൂവളു, വസന്തതിലകം ഈ വൃത്തങ്ങളിൽ വിഷമപാദാന്തത്തിലെ ഹ്രസ്വവും ഗുരുവാകും. ഈ സംഗതി എല്ലാം ഭാഷാഭൂഷണത്തിൽ ഹതവൃത്തഭോഷപ്രസ്താവത്തിൽ വിസ്തരിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഉദാഹരണത്തിനും മറ്റും അവിടെ നോക്കുക.

ഗകാരം ഗുരുവിൻ പേരാം ലകാരം ലഘുസംജ്ഞയാം
ഗുരുചിഹ്നം നേർവര കേൾ ലഘുചിഹ്നം വളഞ്ഞതും. 11

സൗകര്യത്തിനുവേണ്ടി വൃത്തശാസ്ത്രത്തിൽ ഗുരുവിനെ ‘ഗ’ എന്ന അക്ഷരംകൊണ്ടും, ലഘുവിനെ ‘ല’ എന്ന അക്ഷരംകൊണ്ടും കുറിക്കുന്നു. അതിനർണ്ണം ‘—’ ഇങ്ങനെ ഒരു നേർവര ഗുരുവിനും ‘o’ ഇങ്ങനെ ഒരു വളഞ്ഞ വര ലഘുവിനും ഉള്ള അടയാളങ്ങളാകുന്നു. ഉദാഹരണത്തിനു താഴെ കാണിച്ചിരിക്കുന്ന പാദം നോക്കുക:

— — — — o — — o o o o o o — — — o — — o — —
മി ന്നം പൊന്നുംകി രീ ടം തരിവള കട കും കാഞ്ചി പുഞ്ചേല മാ ലാ.

ഇനി പദ്യത്തിന്റെ സ്വഭാവത്തെ ചൊല്ലുന്നു:

പദ്യം പൂർവ്വോത്തരാർദ്ധങ്ങളെന്ത മണ്ടായ് മുറിക്കണം
മണ്ടു പാദങ്ങളർദ്ധത്തിൽ വിഷമമാഖ്യം സമാഖ്യവും. 12

നാലു പാദം ചേർന്നത് ഒരു പദ്യം അല്ലെങ്കിൽ ശ്ലോകം; അതിൽ ആദ്യത്തെ രണ്ടു പാദം ചേർന്നത് പൂർവ്വാർദ്ധം; പിന്നത്തെ രണ്ടു പാദം

ചേർന്നു് ഉത്തരായം. അർദ്ധം രണ്ടും സന്ധിക്കൊണ്ടും മറ്റും കൂടി ചേരാതെ വേർവിട്ടു നില്ക്കുന്നു. ഒന്നും രണ്ടും അതുപോലെ മൂന്നും നാലും പാദങ്ങൾ ചേർന്നു് സന്ധിസമാസാദികളാവാം. രണ്ടും മൂന്നും തങ്ങളിൽ ഒരുവിധത്തിലും ബന്ധം ഉണ്ടാകരുതു്. ഒന്നും മൂന്നും പാദങ്ങളെ വിഷമങ്ങൾ എന്നും രണ്ടും നാലും പാദങ്ങളെ സമങ്ങൾ എന്നും വ്യവഹരിക്കും.

പാദം പദ്യത്തിനുള്ളംഗം കൈകാൽ ദേഹത്തിനെന്നപോൽ. 13

എങ്ങനെ കൈകാൽ മുതലായവ ചേർന്നു ദേഹമാകുന്നു, അങ്ങനെ പാദങ്ങൾ ചേർന്നു പദ്യമാകുന്നു. നാലു പാദം ചേർന്നു് ഒരു പദ്യം.

പാദത്തിൽ മുറിയുന്നേടം യതി മുട്ടുകളെന്നപോൽ. 14

കൈകാലുകൾക്കു മുട്ടുകളിൽ ഒടിവുള്ളതുപോലെ പാദത്തിനു് ചിലേടത്തു് ഒടിവു വേണം; ഈ ഒടിവുകൾക്കു് യതി എന്നു പേർ.

ഉദാ:

‘പ്രത്യാദിഷ്ടാം/കാമമക്കണ്ണപച്ചരീം’ —ശാക.

11 അക്ഷരമുള്ള ഈ പാദം നാലും ഏഴും എന്നു മുറിയണം. യതി നില്ക്കുന്നിടം ചരിഞ്ഞ വരകൊണ്ടു കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. ശ്ലോകം ചൊല്ലുമ്പോൾ യതിസ്ഥാനങ്ങളിൽ നിറുത്തണം; അപ്പോൾ യതി മുറിയുന്നിടത്തു പദവും അറുവരാഞ്ഞാൽ പദത്തെ രണ്ടായി മുറിക്കേണ്ടിവരും; അതു വളരെ അഭംഗിയുമാണു്. അതിനദാഹരണം:

‘ശ്രീമദ്ഭാരതി തുനചയ്യവേണമെന്നം.’

ഇതിൽ മൂന്നാം അക്ഷരത്തിലാണു് യതി. അവിടെ പദം അറുന്നില്ല; അതുകൊണ്ടു് ‘ഭാരതി’ എന്ന പദത്തെ ‘ഭാ’ എന്നും ‘രതി’ എന്നും മുറിച്ചുചൊല്ലേണ്ടിവരുന്നു. ഇങ്ങനെ പദങ്ങളെ നില്ക്കാത്തീടത്തു് നിറുത്തുന്നതു് കൈയിൽ മുട്ടില്ലാത്തീടം മടക്കുന്നതുപോലെ ആകുന്നു. ശബ്ദങ്ങളെ അസ്ഥാനത്തിൽ മുറിച്ചാൽ അർത്ഥപ്രതീതി കുറഞ്ഞു പോകും. അതുകൊണ്ടു് യതിസ്ഥാനം ശബ്ദമദ്ധ്യത്തിൽ വരുന്നതു് ‘യതിഭംഗം’ എന്ന ദോഷമാകുന്നു. എല്ലാ വൃത്തങ്ങൾക്കും പാദാന്തത്തിൽ യതിയുണ്ടു്. പാദമദ്ധ്യത്തിൽ ചെറിയ വൃത്തങ്ങൾക്കു് യതി കാണുകയില്ല. വലിയ വൃത്തങ്ങൾക്കും പാദത്തിലെ അക്ഷരാധികൃത്തിനും വൃത്തസ്വഭാവത്തിനും ചേർന്നു് ഒന്നോ രണ്ടോ മൂന്നോ നാലോ യതി കാണം. ചില വലിയ വൃത്തങ്ങൾക്കും യതി ഇല്ലെന്നു വന്നേക്കാം. യതിസ്ഥാനങ്ങളെ പ്രായേണ ലക്ഷണത്തിൽ ചേർത്തു പറഞ്ഞു കാണം.

പാദം നാലും തുല്യമെങ്കിലപ്പദ്യം സമവൃത്തമാം അർദ്ധം രണ്ടും തുല്യമെങ്കിലതർദ്ധസമവൃത്തമാം.

നാലും നാലുപിധം വന്നാലതോ വിഷമവൃത്തമാം. 15

ഒരു പദ്യത്തിന്റെ നാലു പാദങ്ങൾക്കും ലക്ഷണമൊന്നുപോലെ ഇരുന്നാൽ അതു സമവൃത്തം; അർദ്ധങ്ങൾക്കു്, അതായതു് പ്രഥമതൃതീ

യപാദങ്ങൾക്കും, ദ്വിതീയചതുർത്ഥപാദങ്ങൾക്കും ലക്ഷണമെന്നാ യാൽ അതു് അർദ്ധസമവൃത്തം; നാലു പാദങ്ങൾക്കും ലക്ഷണം വെവ്വേ റേ വന്നാൽ അതു് വിഷമവൃത്തം.

സാമ്യാർദ്ധസാമ്യവൈഷമ്യം പർണ്ണവൃത്തത്തിലേ വത്ര. 16

സമവൃത്തം, അർദ്ധസമവൃത്തം, വിഷമവൃത്തം എന്നുള്ള വിഭാഗം വണ്ണവൃത്തങ്ങൾക്കേ പറയാറുള്ളു. മാത്രാവൃത്തങ്ങൾക്കു് സംഭവിച്ചാലും ഈ വിഭാഗത്തെ ഉപയോഗിക്കാറില്ല. മാത്രാവൃത്തവും വണ്ണവൃത്തവും എന്നാലെന്തെന്നു പറയുന്നു:

പർണ്ണപ്രധാനമാം വൃത്തം പർണ്ണവൃത്താമതായിടം
മാത്രാപ്രധാനമാം വൃത്തം മാത്രാവൃത്തമതായിടം. 17

ഒരു പാദത്തിനു് ഇത്ര വണ്ണം (അക്ഷരം) എന്നു നിയമം ഉള്ള വൃത്തം വണ്ണവൃത്തം; ഇത്ര മാത്ര എന്നു നിയമം ഉള്ളതു് മാത്രാവൃത്തം. മാത്ര എന്നാൽ എന്തെന്നു് ഉടനെ പറയുന്നു:

മാത്രയെന്നാൽ ശ്വാസധാരയെക്കമളവാണിഹ
മാത്രയൊന്നു ലഘുക്കൾക്കു, രണ്ടുമാത്ര ഗുരുകളിൽ. 18

ഒരു ലഘുവിനെ ഉച്ചരിക്കാനുള്ള കാലം ഒരു മാത്ര; ഒരു ഗുരു വിനെ ഉച്ചരിക്കാനുള്ള കാലം രണ്ടു മാത്ര; എന്നു കാലംകൊണ്ടുള്ള ശ്വാസമാനമാണു് മാത്ര എന്നു പറയുന്നതു്. ഇനി രണ്ടുവക വൃത്തങ്ങളിലും ലക്ഷണംചെയ്യുന്നതിൽ സൗകര്യത്തിനുവേണ്ടി 'ഗണം' എന്നൊന്നിനെ കല്പിക്കുന്നതിന്റെ സ്വരൂപം കാണിക്കുന്നു. അതിൽ ആദ്യം വണ്ണവൃത്തങ്ങളിലെ ഗണത്തെ എടുക്കുന്നു:

മൂന്നക്ഷരം ചേർന്നതിനു ഗണമെന്നിഹ സംജ്ഞയാം. 19

വണ്ണവൃത്തങ്ങളിൽ മൂന്നക്ഷരം കൂടിയതിനു് ഒരു ഗണമെന്നു പേർ.

ഗണം ഗുരുലഘുസ്ഥാനഭേദത്താലെട്ടമാതിരി. 20

മൂന്നക്ഷരം ഒരു ഗണം. അക്ഷരം ഗുരുവെന്നും ലഘുവെന്നും രണ്ടു വക; അപ്പോൾ രണ്ടുവക എണ്ണങ്ങളെ മുഖ്യമായി അടുക്കിയാൽ എട്ടു മുക്കുട്ടുകൾ ഉണ്ടാകാം. എങ്ങനെയെന്നാൽ,

1.	— — —	സമഗുരു-	മഗണം
2.	൦ — —	ആദിലഘു-	യഗണം
3.	— ൦ —	മധ്യലഘു-	രഗണം
4.	൦ ൦ —	അന്ത്യഗുരു-	സഗണം
5.	— — ൦	അന്ത്യലഘു-	തഗണം
6.	൦ — ൦	മധ്യഗുരു-	ജഗണം
7.	— ൦ ൦	ആദിഗുരു-	ഭഗണം
8.	൦ ൦ ൦	സമുലഘു-	നഗണം

ഈ ഗണങ്ങൾക്കു് വ്യവഹാരസൗകര്യത്തിനുവേണ്ടി മ, യ, ര, സ, ത, ജ, ഭ, ന എന്ന അക്ഷരങ്ങളെക്കൊണ്ടു് മുറയ്ക്കു് പേർ ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ഗണങ്ങൾക്കു് പേരും സംക്ഷേപമായി ലക്ഷണവും ചൊല്ലുന്നു:

ആദിമധ്യാന്തപർണ്ണങ്ങൾ ലഘുക്കൾ യരതങ്ങളിൽ
ഗുരുക്കൾ ഭജസങ്ങൾക്കു മനങ്ങൾ ഗലമാത്രമാം. 21

യഗണം-രഗണം-തഗണംങ്ങൾക്ക് മുറയ്ക്കു് ആദിമധ്യാന്തവണ്ണങ്ങൾ ലഘു, ശേഷം രണ്ടും ഗുരു; ഭഗണം-ജഗണം-സഗണംങ്ങൾക്ക് മുറയ്ക്കു് ആദിമധ്യാന്തവണ്ണങ്ങൾ ഗുരു, ശേഷം രണ്ടും ലഘു. മഗണം സർവ്വ ഗുരു, നഗണം സർവ്വലഘു. ഇവയ്ക്കു് ഉദാഹരണം മുമ്മുന്നക്ഷരമുള്ള പദങ്ങളെ ചേർത്തു് ആദ്യക്ഷരത്തിൽ ഗണനാമവും വരത്തി, ഒരു രാജാവിനു് ആശീഃപ്രാർത്ഥനാരൂപമായ ആര്യാവൃത്തംകൊണ്ടു് കാണിക്കുന്നു:

ഗുപതി-ജയിക്ക-യഗസപീ
ഭാസുമ-താരുണ്യ-രാഗവാൻ-സതതം
മാലൈന്ത്യ-എന്നു മുറ-
ഏഴു ഗണത്തിന്നുമത്ര ദൃഷ്ടാന്തം.

22

൦ ൦ ൦	സർവ്വലഘു	നഗണം
ഗു പ തി		
൦ — ൦	മധ്യഗുരു	ജഗണം
ജ യി ക്ക		
൦ — —	ആദിലഘു	യഗണം
യ ഗ സ പീ		
— ൦ ൦	ആദിഗുരു	ഭഗണം
ഭാ സു ര		
— — ൦	അന്ത്യലഘു	തഗണം
താ രു ന്യ		
— ൦ —	മധ്യലഘു	രഗണം
രാ ഗ വാൻ		
൦ ൦ —	അന്ത്യഗുരു	സഗണം
സ ത തം		
— — . —	സർവ്വഗുരു	മഗണം
മാ ലൈന്ത്യ		

ഇനി മാത്രാവൃത്തങ്ങൾക്കുള്ള ഗണങ്ങളെ ചൊല്ലുന്നു:

നാലു മാത്രയ്ക്കുമാത്ര ഗണം മാത്രാവൃത്തങ്ങളിൽ പുനഃ
സർവ്വാദിമധ്യാന്തഗുരു ചതുർലഘുവുമഞ്ചിതു്.

23

മാത്രാവൃത്തങ്ങളിൽ നാലു മാത്ര കൂടിയതു് ഒരു ഗണം എന്നാകുന്നു നിയമം. അതു് അഞ്ചുവിധത്തിൽ സംഭവിക്കും. എങ്ങനെ എന്നാൽ,

1.	— —	സർവ്വഗുരു	കാലം	എന്നപോലെ
2.	— ൦ ൦	ആദിഗുരു	കാലടി	
3.	൦ — ൦	മധ്യഗുരു	മഹഷി	
4.	൦ ൦ —	അന്ത്യഗുരു	കമലം	
5.	൦ ൦ ൦ ൦	സർവ്വലഘു	കമലിനി	

ഇവയ്ക്കു് വണ്ണവൃത്തങ്ങളിലെ ഗണങ്ങൾക്കുള്ളതുപോലെ പേരുകൾ ഒന്നും ഇട്ടിട്ടില്ല; സർവ്വഗുരു, ആദിഗുരു മുതലായ പേരുകളെ

ത്തന്നെ ഉപയോഗിച്ചുവരുന്നു. എന്നാൽ മൂന്നക്ഷരമുള്ള 2-ം, 3-ം, 4-ം ഗണങ്ങൾക്ക് മുറയ്ക്കു വണ്ണവൃത്തങ്ങളിൽ ഉള്ള ഭ്രംശം, ജഗണം, സഗണം എന്ന പേരുകളെത്തന്നെ ഉപയോഗിക്കാൻ വിരോധമില്ല; ശേഷം രണ്ടുകൾക്കു ലഘുമയം, ഗുരുമയം എന്നും പേർ കല്പിക്കാം.

മാത്രാവൃത്തം, വണ്ണവൃത്തം എന്നു വൃത്തങ്ങൾക്കു രണ്ടുതരം പറഞ്ഞതിൽ ആദ്യം വണ്ണവൃത്തങ്ങളെ എടുക്കുന്നു. ഛന്ദസ്സെല്ലാം വണ്ണവൃത്തത്തിനല്ലാതെ മാത്രാവൃത്തങ്ങൾക്കു ഞേയാജിക്കയില്ലല്ലോ. അതിലും എല്ലാ ഛന്ദസ്സുകളേയും കവികൾ ഉപയോഗിക്കാറില്ലെന്നു പറയുന്നു:

അനുഷ്ടുപ്പിൽ താഴ്ന്ന വൃത്തമതിഹ്രസ്വമതായിടും
പ്രകൃതിയ്ക്കു മേൽ പോയാലതിദീർഘവുമായിടും. 24

എന്നോർത്തിപയ്യുള്ളിലുള്ള നൽച്ചന്ദസ്സുകൾ മാത്രമേ
ഉപയോഗിക്കമാറുള്ളൂ പ്രായേണ കവികളുരർ. 25

എടുക്കുവരുന്ന അനുഷ്ടുപ് ഛന്ദസ്സിനു താഴെ ഉള്ള ഛന്ദസ്സുകളിൽ വരുന്ന വൃത്തങ്ങൾക്കു നീളം വളരെ പോരാതെയും, 21 അക്ഷരമുള്ള പ്രകൃതിച്ചന്ദസ്സിനു മേൽ പോയാൽ നീളം അധികപ്പെട്ടും വരുന്നതിനാൽ ഈ രണ്ടുതരത്തിലും മദ്ധ്യേ ഉള്ള ഛന്ദസ്സുകളിൽ മാത്രമേ ശ്ലോകങ്ങൾ അധികം കവിപ്രയോഗങ്ങളിൽ കാണുകയുള്ളൂ.

എങ്കിലും ശാസ്ത്രപുർത്തിക്കായെല്ലാ ഛന്ദസ്സിലും ക്രമാൽ
വരും പ്രസിദ്ധവൃത്തങ്ങൾക്കോതുനേനിഹ ലക്ഷണം. 26

ശാസ്ത്രഗന്ധത്തിനു ന്യൂനത വരേണ്ട എന്നു കരുതി അപ്രസിദ്ധങ്ങളായ താഴെയും മുകളിലും ഉള്ള ഛന്ദസ്സുകളിലും പൂർവ്വാചാര്യന്മാർ പേർ കൊടുത്തിട്ടുള്ള വൃത്തങ്ങൾക്കു ഇവിടെ ലക്ഷണം ചെയ്യുന്നു.

ലക്ഷിക്കുപേണ്ടു വൃത്തത്തിൽ പാദംകൊണ്ടിഹ ലക്ഷണം
ചെയ്യാൽ ലക്ഷണംതന്നെയൊരു ലക്ഷ്യവുമായിടും. 27

ഇവിടെ ഏതു വൃത്തത്തിനു ലക്ഷണം പറയുന്നോ ആ വൃത്തത്തിന്റെ പാദംകൊണ്ടുതന്നെ ആണു ലക്ഷണവാക്യം ചമയ്ക്കുന്നത്. അതിനാൽ ലക്ഷ്യത്തിനു പുറമേ എങ്ങും തേടിപ്പോകേണ്ടതില്ല; ലക്ഷണവാക്യംതന്നെ ലക്ഷ്യവും ആയിരിക്കും. ഈ നിബന്ധനപ്രകാരം സമവൃത്തങ്ങൾക്കു ഒരു പാദംകൊണ്ടും, അർദ്ധവൃത്തങ്ങൾക്കു ഒരു അർദ്ധംകൊണ്ടും, വിഷമവൃത്തങ്ങൾക്കു ഒരു പൂർണ്ണമായ പദ്യംകൊണ്ടും ലക്ഷണം നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ ആദ്യത്തേതു രണ്ടു ഛന്ദസ്സുകളായ ഉക്താത്യക്തകളിൽ മാത്രം സ്ഥലച്ചുരുക്കത്താൽ പൂർണ്ണമായ പദ്യംകൊണ്ടുതന്നെ ലക്ഷണം നിർദ്ദേശിക്കേണ്ടിവന്നിട്ടുണ്ടു്. പിന്നെ ചിലെടത്തു സുടതയ്ക്കുവേണ്ടി ലക്ഷണവാക്യത്തെ ശ്ലോകരൂപമായിത്തന്നെ ചെയ്തുകാണം.

2. സമവൃത്തപ്രകരണം

അനന്തരം ആദ്യം വണ്ണവൃത്തങ്ങളെ എടുക്കുന്നു; അതിലും ഒന്നാമതായി ഉക്താദിച്ഛന്ദസ്സുകൾ മുറയ്ക്കു് സമവൃത്തങ്ങൾക്കു് ലക്ഷണം ചൊല്ലുന്നു:

ഉക്താ (1)*

1. ഗം
താൻ
ശ്രീ-
യാം. | 2. ല
ഘ
ഖ
ഗ. |
|-------------------------------|----------------------|

(i) ഉക്താചരന്ദസ്സിൽ ഒരു പാദത്തിനു് അക്ഷരം ഒന്നേ ഉള്ളല്ലോ. അതു ഗുരുവായാൽ 'ശ്രീ' എന്നു പേരായ വൃത്തമാകും. ലക്ഷ്യവും ഈ ലക്ഷണവാക്യംതന്നെ. 'ഗം' ഒന്നാം പാദം; 'താൻ' രണ്ടാം പാദം; 'ശ്രീ' മൂന്നാം പാദം; 'ആം' നാലാം പാദം.

(ii) ലഘുകൊണ്ടു പാദങ്ങൾ ചമച്ചാൽ 'ഖഗ' എന്നു പേരായ വൃത്തം. ഈ ഒറ്റയക്ഷരപാദങ്ങളിൽ യതിഭംഗവും മറ്റും നോക്കാ നില്ല.

അത്യക്താ (2)

3. രണ്ടാം
ഗംതാൻ
ശ്രീയാം
വൃത്തം. | 4. ഇരു
ലഘു
ശിവ
മിഹ. |
|--|------------------------------|

(i) ഗുരുക്കളെക്കൊണ്ടുതന്നെ ചമയ്ക്കുന്ന അത്യക്താചരന്ദസ്സിലെ വൃത്തത്തിനു് 'സ്രീ' എന്നു പേർ.

(ii) രണ്ടക്ഷരവും ലഘുവായാൽ 'ശിവ'വൃത്തം.

മധ്യാ (3)

5. മം നാമീ.	1.

മഗണംകൊണ്ടു് ഒരു പാദം ചെയ്താൽ മധ്യാചരന്ദസ്സിൽ 'നാരി' എന്നു പേരായ വൃത്തമാകും. ഈ മധ്യമുതൽ മേലുള്ള ചരന്ദസ്സുകളിലെ വൃത്തങ്ങൾക്കെല്ലാം മുൻചൊന്ന ഏല്പാടുപ്രകാരം ഒറ്റപാദങ്ങളെക്കൊണ്ടു ലക്ഷണം ചെയ്യുന്നുള്ളു. ഒരു പൂണ്ണശ്ലോകമായ ഉദാഹരണം വേണമെങ്കിൽ,

മുശാക്ഷീ
 വാശേവീ
 മാഘന്യേ
 പാലിക്ക.

എന്നപോലെ ശ്ലോകങ്ങൾ ഉൾപിടിച്ചുകൊൾക.

* ബ്രാഹ്മണിസങ്ങളിൽ കാണുന്നതു് അക്ഷരസംഖ്യയാണു്.

6. രം ദൃഗീ.

3.

രഗണത്താൽ ഒരു പാദം ചെസ്താൽ 'ദൃഗീ'വൃത്തം.

പ്രതിഷ്ഠാ (4)

7. മംഗം കന്യാ.

8. വേണീ തഗം.

2.

(i) പ്രതിഷ്ഠാചരണസ്ഥിതിൽ മഗണവും ഒരു ഗുരുവും ചേർന്നുണ്ടാകുന്ന വൃത്തത്തിന് 'കന്യ' എന്നു പേർ.

(ii) തഗണവും ഗുരുവുമാകാതെ പാദം ചെസ്താൽ 'വേണീ'വൃത്തം.

സുപ്രതിഷ്ഠാ (5)

9. മംഗംഗം ഗൗരീ.

10. ജഗംഗ മാലാ.

2.

(i) മഗണവും രണ്ടു ഗുരുവും ചേർന്ന് ഒരു പാദമായാൽ 'ഗൗരീ' വൃത്തം.

(ii) ജഗണവും രണ്ടു ഗുരുവുമായാൽ 'മാലാ'വൃത്തം.

ഗായത്രീ (6)

11. തം യം തന്മധ്യാ.

1

12. തം സും വസുമതീ.

2

13. രം മ രത്താവലീ.

3

ഉഷ്ണിക (7)

14. മം സും ഗം മദലേഖാ.

1

15. മധുമതീ നഭഗം.

2

16. സരഗം ഹംസമാലാ.

3

അനുഷ്ടുപ്പ (8)

17. മം മം ഗം ഗം വിദ്യന്മാലാ.

1

രണ്ടു മഗണവും രണ്ടു ഗുരുവും 'വിദ്യന്മാലാ'; ഇതിന് മധ്യത്തിൽ (നാലാമക്ഷരം കഴിഞ്ഞു) യതി വേണം.

ഉദാ:

വിദ്യന്മാലാസൗന്ദര്യത്തി-
ന്നദ്രാമതപം മന്ദിപ്പിക്കും,
ഉദ്യോതത്താലുദ്ദീപിക്കും
വാദേവികായ് വന്ദിക്കുന്നേൻ.

—സ്വ.

18. ഭം ഭഗ ചിത്രപദാ ഗം.

2

രണ്ടു ഭഗണവും രണ്ടു ഗുരുവും ചിത്രപദാ.

ഉദാ:

ചീഞ്ഞാരു ചിത്രപദാത്ഥം
ചേരൂതരു ചാരു കവിത്വം
ചിത്തമതികലുദിപ്പാൻ
ചിത്തനു വാണി തുണയ്ക്കു.

—സ്വ.

19. മാണവകം ഭം തലഗം.

3:

ഉദാ:

വാണി! ഭവതപാദയുഗേ
വീണ പണിഞ്ഞാനോരുനാല
മാണവകൻ മൂകനൊരാൾ
വാണിതവൻ സൽക്കവിയായ്.

—സ്വ.

20. രം സമാനികാ ജഗം ല.

4-

ഉദാ:

മാലതീസമാ നികാമ—
മല്ലസിച്ച കാന്തികൊണ്ടു
വാണിദേവിയെന്റെ നാവിൽ
വാണിടട്ടെ നാണിയാതെ.

—സ്വ.

21. പ്രമാണികാ ജരം ലഗം.

5.

ഉദാ:

പ്രമാണികൾക്കുമുത്തമ—
പ്രമാണമാം വേൽപ്പൂമു
വണങ്ങിടന്നു ഞാനിതാ
വണക്കമോടു ഭാരതീ!

—സ്വ.

22. നാരാചികാ തരം ലഗം.

6.

ഉദാ:

നാരായണീനിഷേവിതാ
നാരായവേർ ജഗത്തിനു
നാരാചികാ മഹാപദം
നേരാഞ്ഞുണയ്ക്കു ഭാരതീ.

—സ്വ.

23. തം ജം ലഗവും കബരീ.

7

ഉദാ:

കാർകൊണ്ടൽ തൊഴും കബരീ
ചൊല്ലൊണ്ട കൃപാചഹരീ
ചിൽക്കണ്ഡകമധ്യചരീ
കൈയ്ക്കൊണ്ടിടണം ശബരീ.

—സ്വ.

24. മം നം ഹംസരത ഗം ഗം.

8.

25. ജതം വിതാനം ഗഗം കേരം.

9.

26. നാഗരീകം ഭരം ലഗം.

10

ഇനി അനുഷ്ടുപ് ഛന്ദസ്സിൽ വക്ത്രം മുതലായ ചില വിലക്ഷണവൃത്തങ്ങളുളളവയെ പറയുന്നു. ഇവയ്ക്കു നിയതമായിട്ട് ഒരു ഗുരു.

* വാണിയുണർന്നുവരും—എന്നാണു് 1080-ലെ പതീപ്പിൽ കാണുന്നതു്.

ത്തിനുള്ള നിയമംതന്നെ ചെയ്തുകൊണ്ടു് നാലാമക്ഷരത്തിനു മേലുള്ള ഗണം മാത്രം യഗണത്തിനു പകരം ജഗണമാക്കിയാൽ അതു് 'പത്മയാ-
വക്ത്രം' എന്ന വൃത്തം.

ഉദാ:

	ഓ		യ
	— 0 0	0	— —
സ്യ	/	രാ സ്യ	ര ര് / ക ര
		മ	ജ
	— — —		0 — 0
സ	/	ര സ്വ	ത്യാഃ / പ ദ ദ
		ജ	യ
	0 — 0	0 — —	
സ	/	ര സീ	ര / ഹ സ
		യ	ജ
	0 — — 0	— 0	
സ	/	ര സം	ക / വി ട
			ന്ന

29. പത്മയാവക്ത്രസമം തന്നെ കേൾ യഗവിപുലാഭിധം. 13

പത്മയാവക്ത്രത്തിനതന്നെ 'യഗവിപുല' എന്നും പേർ.

30. വിപരീതാഭിപത്മയാ പത്മയാപാദം മരിച്ചിട്ടാൽ. 14

പത്മയാവക്ത്രത്തിന്റെ വിഷമപാദലക്ഷണം സമപാദത്തിനും, സമപാദലക്ഷണം വിഷമപാദത്തിനും ആക്കിയാൽ 'വിപരീത പത്മയാവക്ത്ര'വൃത്തമാകും.

ഉദാ:

സരസ്വത്യാഃ പദഭയം
സുരാസുരർകളാൽ വന്ദ്യം
സരസം കമ്പിടന്നു ഞാൻ
സരസീരഹസങ്കാശം.

31. നഗണത്താൽ ചപലയാ- മോജത്തിൽ ജഗണസ്ഥാനേ. 15

വക്ത്രവൃത്തത്തിന്റെ വിഷമപാദങ്ങളിൽ യഗണത്തിനു പകരം നഗണംചെയ്താൽ അതു് 'ചപലാവക്ത്രം'; സമപാദങ്ങളിൽ നാലിൽ പരം യഗണംതന്നെ.

ഉദാ:

സരസ്വത്യാഃ പദയുഗം
സുരാസുരർകളാൽ വന്ദ്യം
സരസം ഞാൻ പണിയുവെൻ
സരസീരഹസങ്കാശം.

32. നാലിൽ പിൻ ഭം ഭാദപിപുലാ.* 16

* ഭാതം 'ഭ'കഴിഞ്ഞു. 'ഭ' കഴിഞ്ഞു വിപുലം=ഭവിപുല

നാലാമക്ഷരം കഴിഞ്ഞുള്ള ഗണം ഭഗണമായാൽ 'ഭവിപുലാ'; ഈ ലക്ഷണം നാലു പാദത്തിലും ഒന്നുപോലെ ചെയ്യണമെന്നും, വിഷമപാദങ്ങളിൽ മാത്രം മതി, സമപാദങ്ങളിൽ ആ സ്ഥാനത്തു് വക്ത്ര ലക്ഷണപ്രകാരം യഗണംതന്നെ എന്നും പക്ഷഭേദമുണ്ടു്. രണ്ടു പക്ഷത്തിലും ഉദാഹരണം ഉൾഹിച്ചുകൊൾക.

- 33. നാലിൽ പിൻ നം നവിപുലാ. 17
- 34. മതത്തിൽ മട്ടിതേ താൻ. 18

നാലാമക്ഷരം കഴിഞ്ഞു് നഗണമായാൽ 'നവിപുലാ'; രഗണമായാൽ 'രവിപുലാ'; മഗണമായാൽ 'മവിപുലാ'; തഗണമായാൽ 'തവിപുലാ'. ജഗണവും യഗണവും വരുന്നതിനു് പേരുകൾ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. അതുകൊണ്ടു് ഈ സ്ഥാനത്തിൽ സഗണം മാത്രമേ വരാതെയുള്ളൂ. എന്നാൽ കവികൾ ഈ വിപുലകളെ എല്ലാം കലത്തിയാണു് പ്രയോഗിക്കാറുള്ളതു് എന്നു പറയുന്നു,

- 35. ഓജങ്ങളിൽ തരംപോലെ
വിപുലാലക്ഷണങ്ങളും
ചേർത്തു പത്ത്യാവക്ത്രവൃത്തം
പ്രയോഗിക്കുന്നു സ്മരിക്കൾ. 19

ഇങ്ങനെ വക്ത്രം, പത്ത്യാവക്ത്രം, വിപുലകൾ ഇതെല്ലാം കലന്നു് പ്രയോഗിക്കുന്ന വൃത്തത്തിനുള്ള പേർ ചൊല്ലുന്നു:

- 36. ആനുഷ്ടുഭമനുഷ്ടുപ്
പദ്യം ശ്ലോകവുമിങ്ങനെ
ഈ വൃത്തത്തിനു പല പേർ
ചൊല്ലുമാറുണ്ടു പണ്ഡിതർ. 20

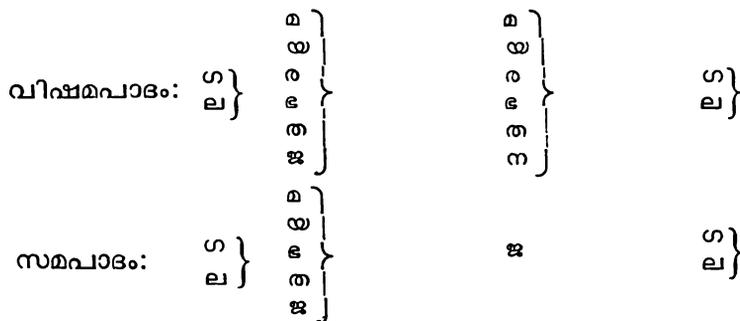
ഇങ്ങനെ കലന്നുള്ള വൃത്തത്തിനു് ആനുഷ്ടുഭം, അനുഷ്ടുപ്, പദ്യം, ശ്ലോകം എന്നു് ഈ പേരുകൾ എല്ലാം ഇച്ഛുപോലെ പറയാറുണ്ടു്. ഇനി ഇങ്ങനെയുള്ള അനുഷ്ടുപ് വൃത്തത്തിനു് കവിസമ്പ്രദായപ്രകാരം സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള ലക്ഷണത്തെ സൗകര്യത്തിനുവേണ്ടി രണ്ടാമതും എടുത്തു പറയുന്നു:

- 37. ഏതുമാവാമാദ്യവർണ്ണം; നസങ്ങളതിനപ്പരം
എല്ലാപാദത്തിലും വർജ്ജ്യം; പിന്നെ നാലിന്റെറശേഷമായു്.
സമത്തിൽ ജഗണം വേണം; ജസമോജത്തിൽ വർജ്ജ്യമാം
ഇതാണാനുഷ്ടുഭത്തിന്റെ ലക്ഷണം കവിസമ്മതം. 21
- സമത്തിലാദ്യപരമായു് രേഫവും പതിവില്ല കേൾ
നോക്കേണ്ടതിഹ സർവ്വത്ര കേൾവിക്കുള്ളൊരു ഭംഗിതാൻ.* 22

ആദ്യക്ഷരം ഗുരുവോ ലഘുവോ ആവാം; പിന്നത്തേ മൂന്നക്ഷരം നഗണമോ സഗണമോ ആരുതു്, ശേഷമേതെങ്കിലും ഗണമാവാം. ഇത്രയും ഭാഗം എല്ലാ പാദങ്ങളിലും തുല്യം. ഇനി സമപാദങ്ങളിൽ

* ചുരുക്കത്തിൽ, വക്ത്ര-വിപുലാകടംബാംഗങ്ങളുടെ ഒരു സമഞ്ജസസമ്മേളനമാണു്, ആനുഷ്ടുഭം എന്നുകൂടി പേരുള്ള അനുഷ്ടുപ്.

നാലാമക്ഷരത്തിനു മേൽ മൂന്നക്ഷരം ജഗണമായിരിക്കണം; വിഷമപാദങ്ങളിൽ ആ സ്ഥാനത്തു ജഗണവും സഗണവും മാത്രമരുതു്, മറ്റേതെങ്കിലും ഗണമാവാം. സമപാദങ്ങളിൽ ഒന്നാമക്ഷരം കഴിഞ്ഞാൽ നസഗണങ്ങൾ മാത്രമല്ല, രഗണവും വഴ്ജിക്കേണ്ടതുതന്നെ. അന്ത്യക്ഷരം മനസ്സുപോലെ ആകാം. ഇതാണ് അനുഷ്ടുപ്പിന്റെ ലക്ഷണം. ഇതെല്ലാം കേൾവികളുള്ള ഭംഗിയെ പ്രമാണമാക്കി കവികൾ ചെയ്തിട്ടുള്ള ഏപ്പാടാണ്. അതിനാൽ ഈ ലക്ഷണത്തേയും ഭംഗിനോക്കി വേണം പ്രയോഗിപ്പാൻ. അതിനാൽ ഈ ലക്ഷണത്തെത്തന്നെ പട്ടികയാക്കി താഴെ കാണിക്കുന്നു.

ഏതാനും ഉദാഹരണങ്ങൾ:

1.

ശ	ര	മ	ശ
—	—	—	—
വെ/ള്ളം	ജ	ശാ / ന്തേ	ബി ഭ്രാ / ണം
ശ	ജ	ജ	ശ
—	—	—	—
വെ/ള്ളിമാ	മ/ല	വിശ്ര/ഹം	
ശ	ര	യ	ല
—	—	—	—
വെ/ള്ളൂര	മ / ന്	ഗൗരീ/ശ-	
ശ	ജ	ജ	ശ
—	—	—	—
മു/ള്ളി	ലൻ	പൊ/ടു	ചി ന്ത/യേ

—ബാലപ്രബോധനം

2.

ശ	ര	മ	ശ
—	—	—	—
ഇ / ചൊന്നതൊ/ക്കെച്ചെയ്തി / ട്ടും			
ശ	ത	ജ	ശ
—	—	—	—
ഭ്രോ/ഹിക്കുന്നു/മഹാസു / രൻ			
ല	മ	യ	ശ
—	—	—	—
ഇ/ണ ക്കം	ഭ / ഷ്ട	രിൽ	പ / റാ

ല മ ജ ഗ
 ഹ്രസ്വം — — ഹ്രസ്വം — ഹ്രസ്വം —
 പി/ണ കം താൻ/ ഫ ലപ്പെ / ങം

3. ല യ ന ഗ
 ഹ്രസ്വം ഹ്രസ്വം — — ഹ്രസ്വം ഹ്രസ്വം —
 അ/തി നാൽ നി/ങ്ങ ഉ മ/യാ—

 ല ഭ ജ ഗ
 ഹ്രസ്വം — ഹ്രസ്വം ഹ്രസ്വം — ഹ്രസ്വം —
 ല/ വൻ മ ന/മി ഉ ക്ക / വിൻ

 ല മ യ ഗ
 ഹ്രസ്വം — — — ഹ്രസ്വം — — —
 അ / യ സ്താ ന്ത/പ്ര ഭാ വ/ത്താൽ
 ഗ ജ ജ ഗ
 — ഹ്രസ്വം — ഹ്രസ്വം — ഹ്രസ്വം —
 കാ/രി ത്ത വി/നെ യെ ന്ന/പോൽ.

—ക. സം.

ഈ ഉദാഹരണങ്ങൾകൊണ്ടും ലക്ഷണംകൊണ്ടും “സവ്യുത്ര ലഘു പഞ്ചമം” എന്ന് ശ്രുതബോധപ്രകാരമുള്ള നിയമം സ്ഥൂലമാണെന്നു തെളിയുന്നു.

ബൃഹതീ (9)

38. ചൊല്ലാം മം ന യ രമണീയം. 1
 ഉദാ:

കന്ദേന്ദൃദ്യതി രമണീയം
 കന്ദം മൂന്നലകിതിനെല്ലാം
 ചിത്തീൻവിത്തൊരു പരതത്വം
 ചിത്തത്തിൽ തെളിവരുളേണം.

—സ്വ.

39. കേൾ മണിമധ്യം ഭം മസവും. 2
 ഉദാ:

നിർമ്മലശുദ്ധം സ്താദികമാം
 നന്മണിമധ്യത്തിന്നെതിരാം
 വണ്ണഗുണത്താൽ വണ്ണമതാം
 വാണിയുടംഗം കൈതൊഴുവിൻ.

—സ്വ.

40. രം നസം ഫലമുഖിയതാം. 3
 41. നനമ ശീശുഭതാ വൃത്തം. 4
 42. ഭദ്രികാ രനര ചേരകിൽ. 5

പദ്യകൃതി (10)

43. സുമുഖീ സസജത്തോടേ ഗുരു. 1
 ഉദാ:

സരസീരഹമക്ഷമാലികാ
 സരസം വരപുസ്തകം ശുകം
 കരപദ്യമപുടത്തിലേന്തിടും
 വരദാ സുമുഖീ ജയിക്കണം.

—സ്വ.

44. ഭം മസഗം കേൾ ചമ്പകമാലാ.

2

ഇതിനു 'രക്തമവതി' എന്നും പേരുണ്ട്.

ഉദാ:

ചമ്പകമാലാ ചംബികപാലാ
ചന്ദ്രസുഹാലാ ചാരകപോലാ
ഭാസുർ ചെമ്മേ ഭാരതി നമ്മേ
കാത്തരുളേണം കീർത്തി തരേണം.

—സ്വ.

45. മത്താവൃത്തം മദസഗ ചേർന്നാൽ.

3

ഉദാ:

മാതംഗീ നന്ദധരമത്താ
മാതംഗത്തിൻ മദഗതിയോടേ
മത്യാമ്നം മമ വിലസേണം
മിത്ഥ്യാബോധം സകലമകററാൻ.

—സ്വ.

46. വൃത്തം ശുദ്ധവിരാൾ മസം ജഗം.

4

47. രം ജരം മയൂരസാരിണീ ഗം.

5

48. നരജഗങ്ങളാൽ മനോരമാ.

6

49. സാരവതിക്കിഹ ഭം ഭഭഗം.

7

50. ചൊല്ലാം സുഷമാ തം യം ഭ ഗുരൂ.

8

ത്രിഷ്ടുപ് (11)

51. കേളിരൂവജ്രയ്യ തതം ജഗം ഗം.

1

ഉദാ:

ഭക്തപ്രിയത്താൽ ഭഗവാൻമങ്ങ-
സ്സൽക്കാരമേല്ക്കാനടനേ തുനിഞ്ഞാൻ;
കെല്ലോടു മുപ്പാരു മയക്കിയെന്ന
നൽബാണമട്ടുപ്പകനും തൊടുത്താൻ.

—ക. സം.

52. ഉപേരൂവജ്രയ്യ ജതം ജഗം ഗം.

2

ഉദാ:

ചവനൂ ചന്ദ്രക്കലപോൽ വളഞ്ഞും
വിളങ്ങി പൂമൊട്ടടനേ പിലാശിൽ;
വനാന്തലക്ഷ്മിക്കു നഖക്ഷതങ്ങൾ
വസന്തയോഗത്തിലുദിച്ചുപോലേ.

—ക. സം.

53. അത്രേരൂവജ്രാംഘ്രിയുപേരൂവജ്ര
കലർന്നുവന്നാലുപജാതിയാകും.

3

കവികൾ ഇരൂവജ്രയേയും ഉപേരൂവജ്രയേയും കൂട്ടിക്കലർത്തി പ്രയോഗിക്കുന്നു. അങ്ങനെ രണ്ടും കലർന്നു വൃത്തത്തിനു് ഉപജാതി എന്നു പേർ.

ഉദാ:

ഭൃംഗാഞ്ജനച്ചാഞ്ഞാടു ചേർത്തു ചാർത്തി
മുഖത്തിലോമൽത്തിലകം മധുശ്രീ;
ചേലൊത്ത ചെഞ്ചായമുഴിഞ്ഞു മെല്ലെ
മിനുക്കിനാൾ മാന്തളിരാകുമോഷം.*

—ക. സം.

54. മറുളള വൃത്തങ്ങളെ മിപ്രകാരമേ
കലർന്നുവന്നാലു പജാതിതന്നെയും.

ഇന്ദ്രവജ്രോപേന്ദ്രവജ്രകളെപ്പോലെ മററു ചില വൃത്തങ്ങളേയും കലർത്താറുണ്ട്; അതിനും ഉപജാതി എന്നുതന്നെ പേർ. ലക്ഷണശ്ലോകത്തിൽ ഇന്ദ്രവംശം-വംശസ്ഥവൃത്തങ്ങളെ കലർത്തി പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നു. ഒരേ ഛന്ദസ്സിൽ സ്വപ്ലഭേദം മാത്രമുള്ള വൃത്തങ്ങളെ അല്ലാതെ ഇങ്ങനെ കലർത്തി ഉപജാതിയാക്കി പ്രയോഗിക്കാറില്ല.

55. രം നരം ലഗുരവു മമോദ്ധതാ. 4

ഉദാ:

യാദവർക്കു കരുപാണ്ഡവാദിയിൽ
ഭേദമെന്തു നിരൂപിച്ചു നോക്കുകിൽ
മോദമോടിവിടെയാരു മുൻപിൽ വ-
ന്നാദരിക്കുമവരോടു ചേരണം.

—ഗേവദ്യുതം.

56. സ്വാഗതയ്ക്കു മനദം ഗുര മണ്ടം. 5

ഉദാ:

കാമപാലപശുപാല സമേതൻ
താമസേന രഹിതം പുരിപുക്കാൻ
കാമിനീജനകടാക്ഷമതാകം
ദാമഭൂഷിതമനോഹരരൂപൻ.

—കൃ. ച.

57. നാലേഴായ് മം ശാലിനീ തം ത ഗം ഗം. 6

മതത ഗഗ ശാലിനി. അതിനെ യതികുവേണ്ടി നാലും ഏഴും ആയി മുറിക്കണം; നാലാമക്ഷരത്തിൽ പദം നില്ക്കണം. പാദാവസാനത്തിൽ പദം മുറിയുന്നതു് എല്ലാ ശ്ലോകത്തിനും വേണ്ടതുതന്നെ. യതിയുടെ കാര്യം ഇതുപോലെ മേൽ പറയുന്ന വൃത്തങ്ങളിലും ഉപഹിച്ചുകൊള്ളണം.

ഉദാ:

പ്രത്യാദിഷ്ടാം കാമമക്കണ്ണപത്രീം
മത്യാമോക്ഷനീല ഞാൻ വേട്ടതായി
അത്യന്താർത്തിഗ്രന്ഥമാം കിന്തു ചിത്തം
സത്യം താനേ പ്രത്യയിപ്പിച്ചിടുന്നോ?

—ഭാ. ശാ.

* 'ആഖ്യാനകി'(281-ാം വൃത്തം)യുടെ ഉദാഹരണവുമായി തട്ടിച്ചുനോക്കുക. 'പുറം കരോരം പരിശുഷ്ണമൊട്ടു- ക്കുള്ളൊ മൃദുസ്വാദുസാനവിധം; നാടൻകൃഷിക്കാരൊരു നാളികേര- പാകത്തിലാണിങ്ങനെ മിടപേരും.'

എന്ന ഉദാഹരണം ഉപജാതികു പറയും.

58. വാതോർമ്മിക്കും മദതം ഗം ഗ നാലിൽ. 7
 ഇതിനും ശാലിനിക്കു് എന്നുപോലെ നാലിലും ഒടുവിലും യതി.
59. മൂന്നു ഭ രണ്ടു ഗ ദോധകവൃത്തം. 8
 ഭ ഭ ഭ ഗ ഗ ദോധകവൃത്തം.
60. മട്നാ ലം ഗം ഭ്രമരവിലസിതം. 9
 മനേലഗ 'ഭ്രമരവിലസി'തം.
61. മൗകതികമാലാ ഭതനഗഗങ്ങൾ. 10
 ഇതിനു് 'ശ്രീ' എന്നും പേരുണ്ടു്.
62. ഉപചിത്രമതാം സസസം ലഗം. 11
63. ജതം തഗം ഗം വരും കേരളിക്കു്. 12
64. നജജലഗം വരകിൽ സുഖി. 13
65. നയഭഗഗം കേൾ മൗകതികപങ്ക്തി. 14
66. ശ്ലേനികാഖ്യമാം രജം രലം ഗുരു. 15
67. നാരലം ഗവും സമ്മതാഭിയാ. 16
68. കമാരിക്കു വേണം യയം ലഗം. 17
69. തം ജം ജഗഗങ്ങളുപസ്ഥിതാഖ്യം. 18
70. നന ഭ ഗുരയുഗത്തൊടു പൃഥ്വീ. 19
71. നന ത ഗുരയുഗം ചിത്രവൃത്താ. 20
72. നയുഗസഗുരയുഗളം വൃത്താ. 21
73. നഗണയുഗരലം ഗ ഭദ്രകാ. 22
74. ഉപസ്ഥിതമതാം ജം സം തഗം ഗം.* 23
75. ഭം ഭഗം ഗുരു ചാരണഗീതം. 24
76. നനന ലഘു ഗുരു മണമാം. 25
77. നനഭ ഗുരയുഗം ശുഭജാതം. 26
78. ഭം സനലഗ ചേർന്നതു ഗുരുവാം. 27
79. സസനം ലഗവും ധരണിയതാം. 28
80. നജന ഗഗം ജലധരണീലം. 29
81. സജനം ലഗങ്ങൾ ശുഭചരിതം. 30

ജഗതി (12)

82. ജതങ്ങൾ വംശസ്ഥമതാം ജമങ്ങളും. 1

ഉദാ:

തിരിച്ചു നോട്ടം മയി സമ്മുഖസ്ഥിതേ
 ചിരിച്ചു വേദേ ചില കാരണങ്ങളാൽ
 സ്മരിച്ചു മദ്യാഭ മനോജനെ സ്തുതി-
 കരിച്ചുമില്ലങ്ങു മറച്ചുമില്ലവൾ.

—ഭാ. ശാ.

83. കേളിരൂപംശാ തതജങ്ങൾ രേഹവും. 2

1. 69: ഉപസ്ഥിത; 74: ഉപസ്ഥിതം.

ഉദാ:

മുൻപോട്ടു പോകുന്നു വപുസ്സു കേവലം
പിൻപോട്ടു പായുന്നു മനസ്സു ചഞ്ചലം
വാർത്തുലവേഗം പ്രതി നീയമാനമാ,
കേതുന്റെ ചീനാംശ്രുകമെന്ന്പോലവേ.

—ഭാ. ശാ.

വംശസ്ഥവും ഇന്ദ്രവംശയും കൂടി കലന്ന് 'ഉപജാതി'കൾ: 1

ഉദാ:

സൽക്കാരമേകാനയി! പാമ്പ! കേൾക്കെടോ
തൽക്കാലമിങ്ങില്ല ഗൃഹാധിനായകൻ
പയോഗത്തിന്റെയെട്ടു കാൺകയാ-
ലീയാധിയെങ്കിൽ പുലരെഗ്രമിച്ചിടാം.

—സ്വ.

84. ഭൂതവിളംബിതമാം നദവും ഭരം.

3

ഉദാ:

ശാലമാനിടവീവിഷയങ്ങളിൽ
ഭ്രമകന്നിനി നിൻകൃപകൊണ്ടു ഞാൻ
ഹിമഗിരീന്ദ്രസുതേ! ശുപേണ്ണനാ-
യമരണം മരണംവരെയും സുഖം.

—രവിവർമ്മാ.

85. പ്രമിതാക്ഷരയ്ക്കു സജ ചേർന്നു സസാ.

4

ഉദാ:

പ്രമിതാക്ഷരാത്മഗുണയെങ്കിലുമേ
സ്വമതിക്കു ചേർന്നു നന്തിയൊന്നായി! തേ
ഉരചെയ്തിടും നരന നീയരുള-
ന്നരഗേന്ദ്രതുല്യത സരസ്വതി! കേൾ.

—സ്വ.

86. സഗണം കില നാലിഹ തോടകമാം.

5

ഉദാ:

വെളിവായ് ഹൃദയം തവ കന്ദുകമേ!
കളഭാഷിണിതന്നധരം നകരാൻ,
കതുകാൽ കൊതി പൂണ്ടു കതിപ്പതു നീ-
യതിയാവളോങ്ങിയടിച്ചിടവേ.

—സ്വ.

87. യകാരങ്ങൾ നാലോ ഭൂജംഗപ്രയാതം.

6

ഉദാ:

സുപാലൻ മയങ്ങീടമാറുള്ള കള്ള-
ത്രപാലംബലീലാവിലാസങ്ങളാലേ
കപാലം മറിക്കാമിനിക്കായവൻകൽ
കൃപാലേശമെന്തിന്നു ചിന്തുന്നു ചിത്തേ.

—അതിമോഹനാടകം.

88. ചതുർജ്ജഗണം കില മശക്തികദാമ.

7

1. 54-ാം വൃത്തം നോക്കുക.

2. ഇതു¹ പില്ലാലത്തേ പതിപ്പുകളിൽ അല്പം ഭേദത്തോടെ കാണുന്നു.
പ്രമിതാക്ഷരാത്മഗുണനീരസമായ്
സ്വമതിക്കു ചേർന്നു നന്തിയൊന്നൊരനാൾ
ഉരചെയ്തിടും നരനാങ്ങളും
സുരദേശികോപമ സരസ്വതി! നീ.

89. നാലു രേഫങ്ങളാൽ സ്രഗ്ഗിണീവൃത്തമാം.	8
90. മം രണ്ടഞ്ചേഴായ് വൈശ്വദേവീ യ രണ്ടും.	9
മ മ യ യ 'വൈശ്വദേവീ'; അഞ്ചിലും ഒടുവിലും യതി.	
91. ആരാഹി തം യം തം യം മണിമാലാ.	10
92. നനരര മുറിയും പ്രഭയ്ക്കേഴിനാൽ.	11
ഇതിനു 'പ്രമുദിതവദന' എന്നും 'ഗൗരി' എന്നും പേരുകളുണ്ടു്.	
93. നയ നയ വന്നാൽ കസുരവിചിത്രാ.	12
94. ജസങ്ങളിണയായ് ജലോദ്ധതഗതി.	13
ജസ ജസ 'ജലോദ്ധതഗതി' എന്ന വൃത്തം.	
95. നനമയ പുടമതാമേഴുമഞ്ചും.	14
96. നജരങ്ങൾ വരികിൽ പ്രിയംവദാ.	15
97. തം ഭം ജരങ്ങൾ ലളിതാഖ്യവൃത്തമാം.	16
98. മം ഭം നാലിൽ ജലധരമാലാ സം മം.	17
99. ഇഹ നപമാലികാ നജഭയങ്ങൾ.	18
100. നജജര കേൾ യതിയഞ്ചിൽ മാനിനി.	19
101. ജഭം ജരഞ്ഞാടു സുമംഗലാഭിയാം.	20
ഇതിനതന്നെ 'പഞ്ചചാമര'മെന്നും പേരുണ്ടു്.	
102. ലളിതപദം നജജം യഗണാഡ്യം.	21
ഇതിനു 'താമരസ'മെന്നും പേർ പറയും.	
103. ചന്ദ്രവർത്ത യതി നാലിൽ രനഭസം.	22
104. ഇഹ നന ഭര ചേരകിലുജ്ജ്വലാ.	23
105. അഞ്ചിൽ മുറിഞ്ഞാൽ ഭം മസസം ലലനാ.	24
106. ദ്രുതപദം വരികിൽ നഭനയങ്ങൾ.	25
107. ദ്രുതഗതിക്കു നഭജങ്ങൾ യകാരം.	26
108. അത്ര ഭസനയം വരവതു കന്യാ.	27
109. സയസം യവും കോകരതാഖ്യവൃത്തം.	28
110. അഞ്ചിൽ മുറിഞ്ഞാൽ ഭനനസ സുഭഗാ.	29
*111. നനമര ലളിതാഖ്യം കേൾ വൃത്തമാം.	30
112. നനഭമ ഗണമെങ്കിലതോ ജ്വാലാ.	31
113. ഉജ്ജ്വലമാം ഭനനയ ഗണമെങ്കിൽ.	32
114. വൃത്തമിഹ ഭസം ജസം സുഭതിയാം.	33
115. നജനസ ചേരകിലതിരചിരം.	34
116. നനനരം വരുന്നതു സുഖാവഹം.	35

* 97: ലളിതാ; 111: ലളിതം.

അതിജഗതി (13)

117. ത്രിച്ചിന്നം മനജമഗം പ്രഹർഷിണിഷ്. 1

ഉദാ:

വീഴുമ്പോൾ ഭൂവി നഖകാന്തിയാൽ വെളുത്തും
വാഴുമ്പോൾ ദീവി മിഴിശോഭയാൽ കറുത്തും
ഉത്തുമ്പോൾ കരതലകാന്തിയാൽ ചുവന്നും
പന്തൊന്നെങ്കിലുമിതു മൂന്നുപോലെ തോന്നും.

—സ്വ.

118. സജസം കഴിഞ്ഞു ജഗ മഞ്ജഭാഷിണി. 2

ഉദാ:

മലയാളികൾക്കു രസമേറുമേശ്ശുവാൻ
മലയാളഭാഷയതിലുള്ള നാടകം
മലയാതെ നീ പറക നല്ലതൊന്നു പൊൻ—
മലയാതെതിർത്തമലയായ നായികേ!

—പ്ര. ചാ.

119. ചതുര്യതിർഹ്യതിരുചിരാ ജഭസജഗം. 3
നാലിൽ യതിയോടേ ജഭസജഗങ്ങൾ വന്നാൽ അതിരുചിരാ.

ഉദാ:

സരസ്വതി സ്വതിരുചിരാംഗി ഭാസുരേ
സുരാസുരപ്രപരകിരീടകോടിയിൽ
ചരിക്കുമച്ചരണസരോജമപ്പൊഴും
സ്മരിക്കുമിച്ചപലനു ബോധമേകണം.

—സ്വ.

120. നനതത ഗുരുവോടേഴിൽ നിന്നാൽ ക്ഷമാ. 4

121. നാലാൽ ചരിനം മത്യസഗം മത്തമയൂരം. 5

നാലിൽ യതിയോടേ മതയസഗങ്ങളെന്നർത്ഥം.

122. യമം രം രം ഗം കേൾ ചഞ്ചരീകാവലിഷ്. 6

123. ന സ ര ര ഗ കേൾ ചന്ദ്രലേഖാഖ്യമാരാൽ. 7

124. ന ന ത ത ഗുരു വിദ്യത്തു കേളാറിനാൽ. 8

125. ന ത ത തം ഗം വരണെങ്കിലാമുർപ്പശീ. 9

126. സരസാഖ്യമത്ര സജസം സഗവും കേൾ. 10

127. ജതം സജഗം വരികിൽ മത്തകാശിനീ. 11

128. നജസജഗം വരികിലോ പ്രഭദ്രകം. 12

129. ധരാനന്ദിനീ യജസസം ഗുരുവോടേ. 13

130. ന ന ന ന ഗുരുവാടുമഘഹരണം. 14

131. ന ന ന യ ഗുരുവാടു നവതാരുണ്യം. 15

132. ന ജ നസഗം കില ലളിതശരീരം. 16

133. ന ന ഭ ഭ ഗുരു ചേരുകിലോ മരണം. 17

134. ഭം സനന ഗുരുക്കളിഹ രജനീയാം. 18

135. സനജം നഗമിഹ ദൃഷണഹരണം. 19

136. വസുധാസ്തുത്തമിഹ സഭനജം ലഘു. 20

- 137. അവനിക്കു വരും സന്തതജലം കില. 21
- 138. ന ന തന ഗുരുവും മംഗളഫലകം. 22

ശകുപരി (14)

- 139. ചൊല്ലാം വസന്തതിലകം തഭജം ജഗം ഗം. 1

ഈ വൃത്തത്തിന് 'സിംഹോന്നത', 'ഉദ്ധർഷിണി', 'സിംഹോദ്ധതാ', 'വസന്തതിലകാ' എന്നു പലവിധം പേരുകളുണ്ട്.

ഉദാ:

ക്ഷിപ്രപ്രസാദി ഭഗവാൻ ഗണനായകോ മേ
 വിഷ്ണുഞ്ജനം തീർത്തു വിളയാടുക സർവ്വകാലം
 സർവ്വത്രകാരണി സരസ്വതിദേവിവനേൻ-
 നാവിൽ കളിക്ക കരുഷ്യേ നിലാവുപോലേ. —കീർത്തം.

- 140. ഇന്ദ്രപദനന്ദു ഭജസം ന ഗുരു മണ്ടം. 2

ഉദാ:

വെണ്ണതികലാരണനംബിക ഗണേശൻ
 നിമ്മലഗുണാ കമല വിഷ്ണുഭഗവാനും
 നന്ദവനമാടി കവിമാതു ഗുരുഭൂതർ
 നന്മകൾ വരുത്തുക നമുക്കു ഹരിരാമി! —ഇ. വൃത്തം.

- 141. നജ്ജലങ്ങളും ഗുരുവതും പ്രമദം. 3
- 142. നര നരങ്ങളും ലഗമതും സുകേശരം. 4
- 143. അഞ്ചിൽ തട്ടാ മാ തനസഗഗമസംബാധാ. 5
- 144. നനരസലഗ കേൾ *നടുക്കുപരാജിതാ. 6
- 145. മം സംമം ഘഗം ചേർന്നേഴ്ചൈകിലലോലം. 7
- 146. നനനേ ലഗവും പ്രഹരണതിലകം. 8
- 147. നജ്ജല ഗംഗമെട്ടിലറുകിൽ കമാരീ. 9
- 148. യതിയഞ്ചിലായ സജസയങ്ങൾ പത്മപ്രാ ലഗം. 10

ഇതിനതന്നെ 'മഞ്ജരീ' എന്നും പേർ.

- 149. ചേർന്നാൽ തയ സംഭം ഗഗവൃത്തം മദനാർത്താ. 11
- 150. ഭം ന ന ന ലഘു ഗുരു ഗിരിശിഖരമാം. 12
- 151. നജന സരോരുഹമിഹ സലലഞ്ഞാടു. 13
- 152. ന ന ഭ സ കമലാകരമിഹ ലം ലഘു. 14
- 153. കരുണാകരമിഹ സ ന ന ന ലഘുഗം. 15
- 154. നജനനലം ഗുരുവമിഹ വലജമാം. 16
- 155. സനജം നലവുമത്ര ഹി ശുഭാതി. 17

അതിശകുപരി (15)

- 156. നനമയയഗമെട്ടിൽത്തട്ടണം മാലിനിക്കു. 1
- 'നനമയയ മാലിനി'; എട്ടിൽ യതി.

* നടുക്കു = മദ്ധ്യം, ഏഴാമക്ഷരത്തിൽ യതി.

ഉദാ:

ഇതിലേഴുതിയിരിക്കും മാമകേ നാമധേയേ
പ്രതിഭിനമൊരു വണ്ണംവീതമായെണ്ണണം നീ;
അതിനടയ സമാപ്താവസ്ഥിയാവരോധം
മതിമുഖി! ദയിതേ! ത്യാം നേതുമാളെത്തുമന്നം. —ഭാ. ശാ.

- 157. നനതമമതെട്ടാൽ മുറിഞ്ഞുപമാലിനീ. 2
- 158. നഗണയുഗളയുഗളൊടു സ ശശികലാ. 3

നാലു നഗണവും ഒരു സഗണവും എന്നർത്ഥം; അതായത് പതിനാലു ലഘുവും ഒടുവിൽ ഒരു ഗുരുവും.

- 159. മം താനഞ്ചം ചേർന്നീടനെങ്കിൽ കാമക്രീഡാപൃത്തം. 4
- 160. നജമജമങ്ങളാൽ വരുമിഹ പ്രഭദ്രകം. 5
- 161. യതീയഞ്ചിലായ് സജന നയഗണമതേലാ. 6
- 162. ഏഴായിട്ടു വന്നാൽ മർമ്മം തയം ചന്ദ്രലേഖാ. 7

ഏഴിൽ യതി; മരമയയഗണങ്ങൾ.

- 163. രേഫമഞ്ചാനു ചേർന്നെങ്കിലോ ചന്ദ്രരേഖാഖ്യമാം. 8
- 164. യതീയഞ്ചിലായ് സജനനസമീഹ ഭളമാം. 9
- 165. നയനയമം ചേരുകിലതു വൃത്തം സംസാരം. 10
- 166. കൂടിചേർന്നാൽ മദസഭസം കേൾ സകലകലം. 11
- 167. ചൊല്ലാം വൃത്തം സാരസകലികാ മതനഭസം. 12
- 168. സതനം തായം മരതകനീലാഭിധവൃത്തം. 13

അഷ്ടി (16)

- 169. ജരം ജരം ജഗം നിരന്നു പഞ്ചചാരം വരും. 1
[അല്ലെങ്കിൽ]
ലഗം ലഗം നിരന്നു പത്തുമാറു പഞ്ചചാരമം.

ഉദാ:

ഗജോപരിസ്ഥനായ് ഞെളിഞ്ഞെണഞ്ഞ നീയതിത്രയും
രജോഗുണാസ്യ നാകയാല നീയുമാശ്രു നിനുടെ
പ്രജാഭിയും ജരാതുരാസ്യരായി വന്നിടട്ടെ സഭ—
ഖിജാഡ്യനാശയാരേഷ ഞാനരച്ചിട്ടു വചസ്സിനാൽ. —പീ. വീ. ഉ.

- 170. അഞ്ചു ഭകാരമിഹാശപഗതിക്കൊടുവിൽ ഗുരുവും. 2

ഉദാ:

പദ്മജവല്ലഭ തന്നുടെ തൃപ്പദയുഗമതാ—
മുന്തിഷംബുരുഹത്തിലമന്ന രജോവിസരം
എന്മനാകിന ദ്പ്പണമെച്ചൊഴുതും കഴുകി—
ക്കന്മഷമെന്നിയെ നിൽലമാക്കി വിളക്കിടണം. —സ്വ.

171. ശൈലശിവയ്ക്കു കേൾ ഭരണഭം ഭഗണം ഗുരുവും. 3

ഉദാ:

താപസപുത്രീതൻപരിണയസ്മരണാപഹമാം
താമസവൈകൃതേന മമ മാനസമുജ്ജ്വലിതമായ്
താപസമർപ്പണത്തിനു തുനിഞ്ഞ മനോഭവനാൽ
പാപമതികൾ മാകണയുമാശു നിവേശിതമായ്. —ഭാ. ശാ.

172. ഛാന്ദസീവൃത്തമാം രേഫമഞ്ചിനനു മേലേകകം ഗം. 4

ഉദാ:

ശാലയിൽ ചുഴവേ ക്ലപ്തധിഷ്ഠ്യാസ്സമിദംഭിസ്സമിദ്ധാ
നാലു ഭാഗേഷു സംസ്ലീണ്ണഭാ വിതാനാഗയോമീ
പാലവേ ഹവ്യഗന്ധൈരപ്ലന്ത ഏനസ്സമസ്തം
പാലനം ചെഴ്കൊള്ളട്ടെയെൻനന്ദനാം സർവ്വകാലം. —ഭാ. ശാ.

173. വന്നിടകിൽ ഭരം നരനഗങ്ങൾ ധീരലളിതാ. 5

174. നജജമങ്ങളോടു ഗുരു വാണിനീതി വൃത്തം. 6

ഈ വാണിനിക്കു 'ഭാരതി' എന്നും പേർ പറയും.

175. നനനനന ഗുരു വരുവതു പരിമളമാം. 7

176. ഉണ്ടാം വൃത്തം മദന ജനഗവും രചിരതരം. 8

177. നന തന മഗവും സാരസനയനാഖ്യം വൃത്തം. 9

178. നയനയസം ഗം വരുവതു വൃത്തം രസരംഗം. 10

179. ഭം സസസഭേങ്ങൾ കലർന്നിടകിൽ പത്രലതാ. 11

180. കമനീയമതാം സഗണങ്ങളൊരഞ്ചൊടുവിൽ ഗം. 12

181. അമലാഖ്യം സഭേസഭസം പിന്നൊരു ഗുരുവും കേൾ. 13

182. നജയഭസം ഗുരുവോടും ചേർന്നതു ഗിരിസാരം. 14

183. തംതം തസം തം ഗമത്രാതിമുദിതം കേൾ വൃത്തമാം. 15

അത്യഷ്ടി (17)

184. യതിക്കാറിൽ തട്ടം യമനസഭലം ഗം ശിവമിണീ. 1

ഉദാ:

അതിക്രൂരം ബാണം കസ്യമതതിയിൽ ചെങ്കനലുപോൽ
പതിപ്പിച്ചിടൊല്ലാ പാരിമുഴലയാമിമ്മൂഗതനന്ദ
നിതാന്തം നിസ്സാരം ബത! ഊമതിൻ ജീവനെവിടെ?
കൃതാന്താ ദൈത്യാനാം, തവ ച കടുബാണങ്ങളെവിടെ?
—ഭാ. ശാ.

185. ജസം ജസയലങ്ങളും ഗുരുവുമെട്ടിനാൽ പൃത്ഥവിയാം. 2

ഉദാ:

*ഭ്രമിക്കണിവെഴുന്ന നിൻകണവനിങ്ങു വന്നിടവേ
ശ്രമക്കറവിനൊന്നുമേയുപചരിച്ചതില്ലെങ്കിലും
അമായമധുവുന്നിടം മൊഴികൊപോലുമോതാതെ നീ-
യിമച്ചു മിഴിയെന്നിയേ സഖി മിഴിച്ചിടുന്നെന്തോ?
—രസ. നി.

* ഭ്രമി=സ്രീ; സ്രീയോടു (ഭാര്യയോടു) കനിവുള്ള.

186. മന്ദാക്രാന്താ മനേതതഗം നാലുമാറേഴുമായ് ഗം. 3

ഉദാ:

പാലിക്കാനായ് ബ്ഭവനമഖിലം ഭൂതലേ ജാതനായി-
ക്കാലിക്കൂട്ടം കലിതകതുകം കാത്ത കണ്ണന്ന ഭക്ത്യോ
പീലിക്കോലൊന്നടിമലരിൽ നീ കാഴ്ചയായ് വെച്ചിടേണം
മൗലിക്കെട്ടിൽ തിരുകമതിനെത്തിച്ചായ് ബ്ഭക്തഭാസൻ —മ. സം.

187. നസമ ഹരിണിക്കാറ്റം പത്തും മുറിഞ്ഞു രസം ലഗം. 4

ആറിലും പത്തിലും ഒട്ടവിലും യതി; ആറു്, നാലു്, ഏഴു്
എന്നു മുറിയണം.

ഉദാ:

പരിവേയോദ്യേനായുക്തം ഗൃഹീതമതായി നീ-
യൊരു പൊഴുതിലും യന്ദഹന്തു്യാൽ പിഴച്ചതുമില്ല നീ
പരിഹൃതമതായ് തേനാദ്യ രാം സുതവ്യസനത്തിനാൽ
പരിചിതമമാപി താം ശശ്രൂ! തൃജിച്ചിടമിന്നു ഞാൻ. —വേ. സം.

188. പത്തിനു വംശപത്രപതിതം ഭരണനേലഗം. 5

189. നജഭജമേഴിനാൽ യതി ജലം ഗുരു നർക്കടകം.* 6

190. നനമര ഹരിയാറ്റം പത്തും നിറുത്തി സലം ഗുരൂ. 7

191. യഭം കാന്താ നരസലാചുവും ഗ നാലിനു പത്തിനും. 8

192. നജസം ഭജഗം ഗ പത്തുമേഴമിഹ ചിത്രലേഖാ. 9

193. നഗണദശ ലേമിരു ഗുരുവൊടു മണിദീപം. 10

അഞ്ചു നഗണവും രണ്ടു ഗുരുവും; അതായതു് 15 ലാലുവും രണ്ടു
ഗുരുവും.

194. ഭം സനനഭഗം ഗമിഹ വരികിലോ പരിണാമം. 11

195. നനനേയഗഗം പരപതു രമണീവൃത്തം കേൾ. 12

196. നനതനഭഗഗം കേളിഹ സുലലാമമരേഴാൽ. 13

197. ജഗതീതിലകം സസനജനത്തൊടു ഗുരു രണ്ടും. 14

198. നജനഭഭം ഗുരു ഗുരു ചേർന്നിടകിൽ സശരീരം. 15

199. നജനസഭം ഗുരു ഗുരു ഗുണജാലം കില വൃത്തം. 16

200. പുളകാഭിയാമം സസനയനത്തൊടു ലാലു ഗുരൂ. 17

201. നനഭസഭഗഗങ്ങളിഹ തുടർന്നാൽ മരണീയം. 18

202. ശ്രവണീയാഭിയാവൃത്തം സഭതം യം നഖഗമൊഭേ. 19

* അഥ സകലം നിന്നസ്തു കിലമാടൽ വഹിച്ചുവീ-
പഥമവലം വിട്ടുപോയി, ജവ,മാ രജ നീങ്ങുവതോ
കഥയനുയാതരോടവലം പറഞ്ഞു കഭഞ്ഞു പരം
വ്യഥയൊടഹോ മടങ്ങിയവർ, തങ്ങിയൊരേടമവലം. —ലീല

ധൃതി (18)

- 203. രം സജം ജഭരേഹമിഗ്നായോഗമത്ര ഹി മല്ലികാ. 1
ഉദാ:
അഞ്ചിതദ്യുതി ചുതപ്പുഷ്പ ധനുസ്സുടഞ്ഞൊരു വീരനാം
പഞ്ചബാണൻ നിന്നെ ഞാനിഹ സഞ്ചിതാദരമേകിനേൻ
കഞ്ചിതാളകരാർമനസ്സിനു ചഞ്ചലതപവിധായകം
തഞ്ചമോടു വോധുനാ പുനരഞ്ചിലേറിയ സായകം. —ഭാ. ശാ.
- 204. കേളിഹ രമണം ഭസനജനം സഗണമൊടൊടുവിൽ. 2
- 205. എട്ടിപഞ്ചിലൊടുവിൽ രം നജയം ഭം രം ഹരനർത്തനം. 3.
- 206. ഭം ഭനനം ഭസമിവ തുടരുകിലോ ഭവതരണം. 4
- 207. ഭം ഭനജം നസഗണമിഹ ചേർപ്പതു കരകമലം. 5
- 208. ചേർന്നുവരികിലത്ര ഭസനനഭസം കിലസുകൃതം. 6.
- 209. സനജം നഭസഗണങ്ങളൊടിഹ ശങ്കരചരിതം. 7
- 210. സ.നനം നയസഗണമിഹ വരുവതോ ശ്രീസദനം. 8.
- 211. അഞ്ചാരോഴായ് മം കസുമിതലതാവേല്ലിതാ തം ന്യയം യം. 9.
- 212. ദശയതിയലസയ്യു വേണം നനം നാലു രേഫങ്ങളും. 10
ഇതിനു 'ദിശ' എന്നും, 'നിശ' എന്നുംകൂടി പേരുകളുണ്ട്.
- 213. അഞ്ചാരോഴെന്നായ് മം മം ഭമയം യം 11
സിംഹവിഷ്ഠപൂർജ്ജിതത്തിൽ.
- 214. എട്ടഞ്ചം പുനരഞ്ചുമായ് മസജഭരം ഹരിണപ്പുതം. 12
- 215. നയഗുളമിഹ നാലു രേഫങ്ങളോടേ മഹാമാലികാ. 13.
- 216. അഞ്ച, ഭകാരമിഹാശപഗതിക്കു സകാരവുമൊടുവിൽ. 14

അതിധൃതി (19)

- 217. പന്ത്രണ്ടാൽ മസജം സതം തഗുരുവും ശാർദ്ദൂലവിക്രീഡിതം. 1.
ഉദാ:
രാവിപ്പോലു ക്ഷണമഞ്ഞൊടുങ്ങിടുമുഷ്ണസ്സുണ്ടും പ്രകാശിച്ചിടും
ദേവൻ സൂര്യനഭിക്കമിക്കമലവും കാലേ വിടന്നിടുമേ;
ഏവം മൊട്ടിനകത്തിരു നളി മനോരാജ്യം തുടന്നിടവേ,
ദൈ പത്തിൻമനമാരുകണ്ടു? പിഴുതാൻ ദന്തീരൂനപ്പദ്മിനീം. —സ്വ.
- 218. മുറിഞ്ഞാരാരോഴം യമനസരരം മോഘവിഷ്ഠപൂർജ്ജിതം ഗം. 2.
ഉദാ:
മുദാമൂലാധാരേ ജലഭരനന്വേലവിഷ്ഠപൂർജ്ജിതത്താൽ
മദിക്കും വിദ്യുത്തിൻസ്സുവിതമതിനോടൊത്തൊരാടോപമോടേ
ഉദിച്ചിടും നാദാത്മകവിമലസുകുച്ഛാംഗസംലക്ഷണീയാ
സദാ ശബ്ദബ്രഹ്മാമൃതലഹരിയാം ദേവിയെന്നത്തുണയ്ക്ക! —സ്വ.
- 219. മുറിഞ്ഞാരാരോഴം യമനസജജം ഗുരുർമ്മകരണികാ. 3.
- 220. നഭേ സംജജഗം നിമന വരുന്നതാം ഭ്രമരാവലി. 4.
- 221. ചൊല്ലാമത്ര മസം സതജം യംഗം മണിഭീഷ്മഭീധം വൃത്തം. 5.

- 222. വാണീവൃത്തം മദസനയം സഗണമമൈകം ഗുരുവും കേൾ. 6
- 223. നനഭനജനഗങ്ങളീഹ വരികിലോ പ്രഥമപദം. 7
- 224. വൃത്തമതുണ്ടാം കമലാക്ഷാഖ്യം ഭത യഭ സംസഗമൊത്താൽ. 8
- 225. അമലതരാദീധമീഹ നജനം സനനഗ വരികിൽ. 9
- 226. ഇഹ നജനം നജനമൊരു ഗുരുവൊടേ കവലിനീയാം. 10
- 227. സനനം നനസമൊരു ഗുരുവുമീഹ കില കലപാലം. 11
- 228. നനനമൊടു ജനസമൊടുവിൽ ഗുരു സുഖകരവൃത്തം. 12
- 229. ഗുതകതുകമതാം നനഭം ഭനനമൊരു ഗുരുവൊടേ. 13

കൃതി (20)

230. മൂന്നു പട്ടമിങ്ങു രേഹജങ്ങൾ ചേർന്നതും ഗലങ്ങൾ വൃത്തമെന്നു¹.
 രജ രജ രജ ഗല അല്ലെങ്കിൽ ഗുരു ലഘു എന്ന ക്രമത്തിൽ
 :20 അക്ഷരം ചേർന്നതു് 'വൃത്തമെന്നു' പേരായ വൃത്തം.

ഉദാ:

മോഹമാകമന്ധകാരസന്തതിക്കുദിച്ചയന്നിടുന്ന ബാല-
 മോഹനാകുരശ്മിയായിടും സരസ്വതീപദാരവിന്ദരേണ
 ചീത്ത മൗഢ്യമാ പങ്കഭാരമാണ്ടു കണ്ണമായി മേവിടുന്ന
 ചിത്തദ്വണ്ണം കണക്കിലൊന്നു തേച്ചുഹോ തെളിച്ചിടേണമിനു².

—സ്വ.

- 231. ഏഴേഴാറായി നില്ക്കും മരണയഭവും ലംഗം സുവദനാ. 2
- 232. ഉത്പലമാലികാ ഭരണഭം ഭേലം ഗുരുവും വരുന്നതാം. 3
- 233. ശാർദൂലാഭൗ ഗുരുവൊന്നു ചേർത്തിടുകിലോ
 മത്തേഭവിക്രീഡിതം. 4

മുൻ മരണസ്സിൽ പറഞ്ഞ ശാർദൂലവിക്രീഡിതത്തിന്റെ ആരംഭ
 ത്തിൽ ഒരു ഗുരു ചേർത്താൽ അതു് 'മത്തേഭവിക്രീഡിതം'.

- 234. നജജനനം നഗണം ഗുരയുഗമൊടു വരവതു പാത്രം. 5
- 235. ഇഹ കില കാമീരമതാം നം യം സതനഭഗം ഗുരുവൊടേ. 6
- 236. നനവുമമ നനവുമമ സനലഗവും മധുരതരം. 7
- 237. ഇഹവൃത്തം സഭസഭമോടേ സഭഗഗ ചേർന്നാൽ വനമാലം. 8
- 238. നജജനനം നഗഗം ഗണമീഹ വരവതു ഭവസാരം. 9
- 239. ഇഹ കില ഗംഗാവൃത്തം കേൾ നയമനനഭഗം ഗുരുവൊടേ. 10
- 240. ഇഹ മസപാത്രാഖ്യം നയഭം തം ന ഭഗഗ
 ചേർന്നിടുകിൽ കേൾ. 11

പ്രകൃതി (21)

241. ഏഴേഴായ് മൂന്നു ഖണ്ഡം മര ഭനയയയം സ്രശ്ചരാവൃത്തമാകും. 1

ഉദാ:

താരിൽ തനവീകടാക്ഷാഞ്ചലമധുപകലാ-
 രാമി രാമാജനാനം
 നീരിൽതാർബാണി വൈരാകരനികരതമോ-
 മണ്ഡലീ ചണ്ഡഭാനോ!

നേരത്തോരോന്നീയും തൊടുകറി കളകാ-
ഘ്നനമേഷാ കളിക്കും-
നേരത്തിന്നിപ്പറം, വിക്രമസ്തവര! ധര
ഹന്ത! കല്പാന്തതോയേ!

—പുനം. ന.

242. രം നരം നര നരം നിരന്നു വരമെങ്കിലോ കസുമമഞ്ജരീ. 2:

ഉദാ:

കണ്ണനാളമഴകിൽ തിരിച്ചുനപദം രഥം
പിറകിൽ നോക്കിയും
കണ്ണനായ് ശരഭയേന പൃഷ്ഠമതു പൂർവ്വകായ-
ഗതമാക്കിയും
ഇണ്ടൽകൊണ്ടു വിവൃതാന്തവാൽ പാർഥി ചവച്ച
ദർകൾ പതിക്കവേ,
കണ്ടാകാരുക, കരികൊണ്ടു കിഞ്ചീഭവനൗ ഭൃശം
നസേവി ധാവതി.

—ഭാ. ശാ..

- 243. സലിലനിധീക്ക വേണമിഹ കേൾ നജഭം 3:
 ജജജങ്ങൾ രേഹവും.
- 244. ഇഹ സം ജസം ജസ ജസം തുടർന്നുവരമെങ്കിലങ്ങു തടിനീ. 4
- 245. ഇരുപതു ലഘുവൊരു ഗുരുവൊടൊടുവിലതിരുചിരമതാം. 5
- 246. നദനഭം നദരമൊടു ചേർന്നതു കുമ്പിനീസമഭിഖ്യമാം. 6:
- 247. ചേർന്നാൽ തനനയ നജയമുളാകും* ശശികലയാകിയ വൃത്തം. 7
- 248. നയനയനത്തോടിഹ ജയ ചേർന്നാൽ വരുവതു കേൾക്ക കളത്രം. 8:
- 249. സഭദത്തോടിഹ കേൾ സസനയ ചേരുകി- 9
 ലേർപ്പെടുമനപായം.
- 250. സനസം നജനസവുമൊത്തുവരികിലോതുക രവിരദനം. 10:
- 251. നജയനയം നയമോടേ വരുവതു വൃത്തം റുപതി ലലാമം. 11

ആകൃതി (22)

252. മത്തേഭസംജ്ഞമിഹ വൃത്തം ധരിക്ക തഭയത്തോടു ജം സരനഗം. 1:

ഉദാ:

മുട്ടാതെയെന്നുമൊരു പട്ടാടതന്നെ തവ
കിട്ടാത്തതോ പശുപതേ!
കേട്ടാലുമെന്തു ബത! കാട്ടാനതന്റെ തുകിൽ
കെട്ടാനരസ്തു കതുകം
പിട്ടായൊരിക്കലൊരു കാട്ടാളവേഷമതു
കെട്ടാൻ തുന്നിഞ്ഞതു വശാൽ
മട്ടായതെന്നുമയി! കാട്ടാനിതെന്തു കൊതി
പട്ടാങ്ങതാരമറിയാ!

—സ്വ.

- 253. ഭദ്രകവൃത്തമാകമിഹ ഭം രനം രന രനം ഗ പത്തിലറുകിൽ. 2:
- 254. ഏഴു ഭകാരമൊരേ വരിയായൊടുവിൽ ഗുരുവും മരിരസ്തു വരും. 3:

* ഉളാകം=ഉഞ്ചാകം.

- 255. നരന രേഹ നം നനഗുരുകളും തുടരകിൽ തരംഗി-നിയതാം. 4
- 256. നയസഭനം നം സഗ ചേർന്നാലിഹ വരവതരളിടക ലക്ഷ്മീ. 5
- 257. കമലദിവാകരമിഹ നജനം സനനമ ഗുരവോടേ വന്നാൽ. 6

വികൃതി (23)

- 258. ഇഹ പതിനൊന്നിൽ നിന്നു നജഭം ജഭം
ജഭലാങ്ങളുഗലളിതം. 1
- 259. മത്താക്രീഡയ്ക്കുട്ടേഴൊട്ടായ് മതനനമൊടു നന
ലഘു ഗുരവിഹ. 2
- 260. വരമിഹ മഞ്ജുളാ നജഭജം ഭജം ഭലഗ-
മൊത്തുചേർന്നുവരികിൽ 1 3
- 261. ചേർത്തിടകിൽ ഭഗണങ്ങളൊരേഴൊടു രണ്ടു ഗുരുകൾ
സരോജസമാഖ്യം. 4
- 262. നജനസനം നഭഗ വരകിൽ കില
മണിഘ്നീയാമിഹ വൃത്തം. 5

സംക്രതി (24)

- 263. അഞ്ചഥ പന്ത്രണ്ടിവകളിൽ മുറിയും ഭം തന
സം ഭനയമിഹ തന്വീ. 1
- 264. ന ന ന നമൊടിഹ മരമ വിലാസിനീ-
സംജ്ഞമാം വൃത്തമുണ്ടായിടും. 2
- 265. നജ ഭസമേഴിലും യതി പതിനെട്ടിലും ജസ
ജസം ശ്രവിക്ക ലളിതം. 3
- 266. അഞ്ചിനെയെട്ടിൽ ക്രൗഞ്ചപദാഖ്യം ഭമസഭനന
ന യഗണമിഹ ചേർന്നാൽ. 4

പത്തിലും പതിനെട്ടിലും യതി എന്നത്ഥം.

- 267. നന ഭമ സനനത്തൊടു സാ ചേർന്നാലുള്ളവാ-
മിഹ മധുകരകളഭം. 5
- 268. സഭമോടേ ഭസനം ജനസവുമെന്നിവ വരികിൽ
കില ഗുണസഭനം. 6

അഭികൃതി (25)

- 269. ക്രൗഞ്ചപദാഖ്യം വൃത്തമതാകം ഭമസഭ നഗണയുഗളയുഗളഗുരൂ. 1
- 270. രേഹമൊന്നു സകാരമൊന്നു ജകാരമൊരാൊടുവിൽ
ഗുരവൊന്നു കൂടുവതീ. 2
- 271. നനഭമൊടു സസം നജനഗവ്യം വരകിൽ
കരുതിടതാം മണിമകടം. 3
- 272. ഭം നജജന സഭസം ഗുരവ്യം തുടരകിലതു
വൃത്തം ശശധരബിംബം. 4

1. അശ്വലളിതത്തിനും മഞ്ജുളയ്ക്കും ലക്ഷണം ഒന്നുതന്നെ. എന്നാൽ അശ്വലളിതത്തിൽ പതിനൊന്നിൽ യതി വേണം.
2. ഭ, മ, സ, ഭ, ന, ന, ന, ന, ഗുര ഇവ വന്നാൽ ക്രൗഞ്ചപദം. 266-ാം വൃത്തം നോക്കുക.

ഉത്കൃതി (26)

- 273. എട്ടാൽ മുവാറോടൊന്നാലും മമത നയുഗ നരസ
ലഗം ഭുജംഗവിജുംഭിതം. 1
 - 274. ജകാരസനഭെത്താട്ട ജകാരസനഭം ലഘുഗുരുക്കളിഹ ശംഭുനടനം.2
 - 275. നജനനയത്തൊട്ട സനനഗ ഗുരുവും ചേർന്നു
വരുന്നതു പറക കരംഭം. 3
 - 276. എട്ടു കോരമിരണ്ടു ഗുരുക്കളുമായ് വരികിൽ
കരുതീടതു ചന്ദനസാരം. 4
 - 277. രേഫവും ജകാരവും കലർന്നൊരട്ടെ പിന്നെ ലംഗവും
ധരിക്കു കന്യകാമണിയാം. 5
- രജ രജ രജ രജ ലഗ എന്നു ചേർന്നുവന്നാലെനർത്ഥം.

3. അർദ്ധസമവൃത്തപ്രകരണം

അനന്തരം അർദ്ധസമവൃത്തങ്ങളെ എടുക്കുന്നു:

278. വിഷമേ സസജം ഗവും, സമേ
സമം ലം ഗുരുവും വിയോഗിനി. 1

ഒന്നും മൂന്നും പാദങ്ങളിൽ സസജഗ; രണ്ടും നാലും പാദങ്ങളിൽ സരേലഗ.

ഉദാ:

കരുണാമൃതധാരണിക്കഹോ!
വരുണാവാസമതായ ദേവതാ
അരുണാധരി വാണിയെന്നമേ
തർണം മേ പ്രതിഭാഗുണങ്ങളെ.

—സ്വ.

279. വിഷമേ സസജം ഗഗം, സമത്തിൽ
സഭമേഹം യ വസന്തമാലികയ്ക്കു. 2

ഉദാ:

കരുണാമൃതധാരണിക്കപാരം
വരുണാവാസമതായിടുന്ന ദേവീ
അരുണാധരി വാണിയെന്നമേ താൻ
തരണം മേ പ്രതിഭാഗുണങ്ങളെല്ലാം.

—സ്വ.

ലക്ഷണംകൊണ്ടും ഉദാഹരണംകൊണ്ടും, വിയോഗിനിയുടെ ഓരോ പാദത്തിനും ഒടുവിൽ ഒരു ഗുരു ചേർത്താൽ വസന്തമാലിക ആകുമെന്നു സ്പഷ്ടം.

280. നനമയ വിഷമത്തിലും സമത്തിൽ
പുനരിഹ നം ജജരം ഗ പുഷ്പിതാഗ്രാ. 3

ഉദാ:

ഗണപതിഗേവാന്മബ്ജയോനി-
പ്രണയിനിയായികിയ ദേവി വാണിതാനം.
ഗുണനിധി ഗുരുനാഥനും സഭാ മേ
തുണയരളിടുക കാവ്യബന്ധനാത്മം.

—കൃ. ച.

281. ആഖ്യാനകിക്കോരയിലിരവജ്ര;-
യിരട്ടയിൽ പിന്നെയുപേരവജ്ര. 4

വിഷമപാദങ്ങളിൽ ഇരവജ്രയും, സമപാദങ്ങളിൽ ഉപേരവജ്രയും പ്രയോഗിച്ചാൽ ആ വൃത്തത്തിനു് ആഖ്യാനകി എന്നു പേർ. വ്യവസ്ഥയൊന്നുംകൂടാതെ ഈ വൃത്തങ്ങളെ കലർത്തുന്നതിനു് മുൻപു് ഉപജാതി എന്നു പേർ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്.*

282. ഇഹൈവ പാദങ്ങൾ മറിച്ചുവെച്ചാ-
ലാഖ്യാനകീ കേൾ വിപരീതയാകും. 5

* 53-ാം വൃത്തം നോക്കുക.

വിഷമപാദങ്ങളിൽ ഉപേന്ദ്രവജ്ര, സമപാദങ്ങളിൽ ഇന്ദ്രവജ്ര എന്നു നേരെ മറിച്ചാൽ അതു 'വിപരീതാവ്യാനകീ'.

283. വിഷമേ സസസം ലഗവും, സമേ
നഭരം ഹരിണപ്പുതയാമിഹ.	6
284. നനരലഗമതൊരയിൽ, സമേ
നമപരവക്രമതാം ജജം രവും.*	7
285. രം ജരം ജമോജപാദവും സമം തു
ജരം ജരം ഗമെങ്കിലോ പരാവതീ കേൾ.	8
286. സസസം ലഗമൊരയിൽ, മരതിൽ
ഭം ഭഭഗം ഗവുമിങ്ങുപചിത്രം.	9
287. ഭംഭഭ ഗംഗമതൊരകളിൽ കേൾ,
നജജയ മരതിലും ഭൃതമധ്യാ.	10
288. വിഷമേ സസസം ഗൃത, യശേ
വേഗവതിക്കിഹ ഭത്രയഗംഗം.	11
289. വന്നാൽ തജരം ഗമോജപാദേ,
യശേ ഭദ്രവിരാൾ മസം ജഗം ഗം.	12
290. വിഷമേ സജം സഗൃത വന്നാൽ,
കേതുമതീ സമേ ഭരണഗം ഗം.	13

* പ്രണയപരവശേ, ശുഭം നിന,-
കണേന്ദക,യുണ്ടോരു ദിക്കിൽ നിൻപ്രിയൻ;
ഗുണവതി, നെടുമോഹനിദ്രവി-
ടുണന്ദക; ഞാൻ സഖി നിന്റെ മാധവി.

4. വിഷമവൃത്തപ്രകരണം

ഇനി വിഷമവൃത്തങ്ങളെ ചൊല്ലുന്നു:

291. സജസം ലമാദിയിൽ വരേണ-
 മമ ന.സജഗങ്ങൾ രണ്ടിലും
 മൂന്നിലിഹ ഭനജലം ഗുരുവും
 സജസം ജഗങ്ങളൊടു നാലിലുദ്ഗതാ. 1

ഒന്നാംപാദത്തിൽ സജസല; രണ്ടിൽ നസജഗ; മൂന്നിൽ ഭനജലഗ; നാലിൽ സജസജഗ. ഇങ്ങനെ നാലു പാദവും നാലു വിധമായ വൃത്തം 'ഉദ്ഗതാ.'

ഉദാ:
 കമലോദ്ഭവന്റെ മുഖമായ
 വിമലകമലത്തിൽ മേവിടും
 കോമളമധുകരിയെന്റെ മനഃ-
 കമലത്തിൽ വന്നു കളിയാടീടേണമേ. —സ്വ.

292. ചരണം തൃതീയമതുമാത്രം-
 ചിഹ രനഭഗങ്ങളാപുകിൽ
 ശേഷമാസകലമുദ്ഗതതൻ-
 നിയമങ്ങളുകിലതു സൗരഭാഭിധം. 2

ഉദ്ഗതയുടെ മൂന്നാംപാദം മാത്രം രനഭഗങ്ങളെക്കൊണ്ടു് ചമച്ചാൽ അതു് 'സൗരഭ'മെന്ന വൃത്തം.

ഉദാ:
 കമലോദ്ഭവന്റെ മുഖമായ
 വിമലകമലത്തിൽ മേവിടും
 കോമളാളിവധുവെന്റെ മനഃ-
 കമലത്തിൽ വന്നു കളിയാടീടേണമേ. —സ്വ.

293. അതുപോലെതന്നെ പുനരത്ര
 ചരണമഥ കേൾ തൃതീയകം
 നയ്യഗളസയ്യഗളമാപുകിലോ
 ലളിതാഖ്യയുദ്ഗതയതിന്നു വന്നിടും. 3

ഉദ്ഗതയുടെ മൂന്നാം പാദം നന്നസസഗങ്ങളാക്കിയാൽ അതു് 'ലളിതാ.' മുൻകാണിച്ച ശ്ലോകംതന്നെ 'ഭ്രമരതരണി മമ മാനസമാം' എന്നു് മൂന്നാംപാദം മാറിയാൽ ഉദാഹരണമാകും.

294. എട്ടക്ഷരം പാദമാദ്യം
 പിന്നൊരോന്നിലും മുറയ്ക്കു നന്നാലേറ്റം
 എന്നാലതു പദചതുരൂർദ്ധ്വപാദിധം വൃത്തമാകും
 ഗുരുലഘുനിയമമൊന്നുമില്ലിതിന്നു
 ഭംഗിതാൻ പ്രമാണമാം. 4

ഒന്നാം പാദത്തിന് അക്ഷരം 8; രണ്ടിന് 12; മൂന്നിന് 16; നാലിന് 20 എന്ന് നന്നാലക്ഷരം കൂട്ടിട്ടുള്ള പാദങ്ങളാൽ ചമയ്ക്കപ്പെട്ട വൃത്തം 'പദചതുരൂർദ്ധ്വം.' ഇതിന് ഗുരുലഘുനിയമമൊന്നുമില്ല; കേവലവികളള ഭംഗി നോക്കി പ്രയോഗിച്ചുകൊണ്ടു കേവലവൃത്തങ്ങളുടെ ഏകദേശാംശങ്ങളെ കലർത്തിയാൽ ഒരു ഭംഗി തോന്നും. വിദൂഷകന്റെ കപ്പായത്തിനെന്ന് പോലെ പലതും കൂട്ടിച്ചേർത്തുള്ള വൈചിത്ര്യമാണ് ഇതിന്റെ അർത്ഥം. ഗുരുലഘുവിന്യാസത്തിൽ തീവ്രനിബ്ബന്ധമുള്ള മറ്റു വൃത്തങ്ങളുടെ ഇടയിൽ ഒരു നിബ്ബന്ധവുമില്ലാത്ത ഈ വൃത്തം പരഭാഗംകൊണ്ട് ശോഭിക്കുന്നു.

ഉദാ:

സരസ്വതി വണങ്ങുന്നേൻ
സരസീതമത്തിനൊത്ത നിൻചരണം
സ്വാരസ്യമേദം സാഹിത്യോദ്യമലകലകളുടെ
സാരസ്വസ്വപും സരസ്വതീഹ വിലസണം മമ മാനസേ. —സ്വ.

ഇതിന്റെ പാദങ്ങളെ മാറിയും മറിച്ചും ഇടുകയും ആവാം. അങ്ങനെ ചെമ്പ്യാൽ 24 വിധം വരും.

295. ഇഹ പദചതുരൂർദ്ധ്വം-
ക്രമമതിനു ശരി ലഘു നിരത്തി,
പരമൊടുവിലഥ ഗുരയുഗമിടുകിലാങ്ങിൽ-
പരമയി കഴതുക വടിവുമധികമുടയൊരു പീഡം. 5

പദചതുരൂർദ്ധ്വത്തിന്റെ മുറയ്ക്കും, പാദങ്ങൾക്ക് 8, 12, 16, 20 എന്നക്ഷരം കല്പിച്ചും, ആ അക്ഷരങ്ങളിൽ ഓരോ പാദത്തിലും ഒടുവിലെ രണ്ടക്ഷരം മാത്രം ഗുരുവാക്കിക്കൊണ്ട് ശേഷമെല്ലാം ലഘുവാക്കിയാൽ 'ആപീഡ' എന്ന വൃത്തം. ആങ്ങിൽ പരം പീഡം ആപീഡമെന്നർത്ഥം.

ഉദാ:

വിവിധലിപികൾകൊണ്ടു-
ങ്ങവികലമിഹ കരചരണാദ്യം
അവയവമലിലമപി വിരവൊടു ചമയ്ക്കും-
കവലയമിഴിയൊരുവരം നടനമരുളുക മമ നാവിൽ. —സ്വ.

ആപീഡത്തിന്റെ ഒന്നാം പാദത്തെ രണ്ടാം പാദവും, രണ്ടാം പാദത്തെ ഒന്നാം പാദവുമാക്കിയാൽ അതിന് 'കലിക' അല്ലെങ്കിൽ 'മഞ്ജരി' എന്നു പേർ. അതുപോലെ മൂന്നാം പാദത്തെ ഒന്നാം പാദവും ഒന്നാം പാദത്തെ മൂന്നാം പാദവുമാക്കിയാൽ 'ലവലി' എന്നു പേർ. അപ്രകാരംതന്നെ 12, 16, 20, 8 എന്ന അക്ഷരക്രമത്തിന് പാദങ്ങളെ ബന്ധിച്ച ആപീഡത്തിന് 'അമൃതധാര' എന്നു പേർ. ഉദാഹരണത്തിന് മുൻ കാണിച്ച പദ്യംതന്നെ പാദം മാറി എഴുതിയാൽ മതി.

296. ഒന്നാംപാദമതൊരയായ് മസം ജഭഗം ഗം
 പുനമത്ര സനജമേഫഗങ്ങൾ രണ്ടിൽ
 അഥ നയഗള സഗണം
 പ്രചുപിത നനനജയമുപസ്ഥിതപൂർവ്വം. 6

‘ഉപസ്ഥിതം’ എന്നു മുൻപിലുള്ള പ്രചുപിത ‘ഉപസ്ഥിതപ്രചുപിത’ എന്നു വൃത്തത്തിന്റെ പേർ. അതിനു് ഒന്നാംപാദം ഒരയായി തനിയേ നിന്നു് പൂർ്വ്വമാകും; ശേഷം മൂന്നു പാദങ്ങളും ചേർന്നതു് ഉത്തരാർദ്ധം എന്നൊരു വിശേഷം. ഗണനിയമം ഒന്നിനു് മസജഭഗഗ; രണ്ടിനു് സനജരഗ; മൂന്നിനു് നനസ; നാലിനു് നനനജയ എന്നു്.

ഈ ഉപസ്ഥിതപ്രചുപിതത്തിന്റെ മൂന്നാംപാദത്തിനു് നനസ നനസ എന്നു ഗണങ്ങൾ ചെയ്താൽ ഉണ്ടാകുന്നതിനു് ‘വർദ്ധമാന’മെന്നു പേർ. അതിനു് തന്നെ മൂന്നാംപാദത്തെ തജരഗണങ്ങളെക്കൊണ്ടു ചെയ്താൽ അതിനു് ‘ശുദ്ധവിരാഡാർഷഭം’ എന്നു പേർ.

297. പാദത്തിനേറാക്കുവോ നിയമങ്ങൾക്കു ഭേദമോ
 വരുന്ന മറ്റു വൃത്തങ്ങളെല്ലാം ഗാഥയിലുൾപ്പെടും. 7

3 പാദം, 5 പാദം, 6 പാദം മുതലായി പാദസംഖ്യയ്ക്കു് ഏറ്ററക്കുറവു വരുന്ന പദ്യങ്ങളും, ലക്ഷണത്തിനു് ഈഷദ്ഭേദം വരുന്ന പദ്യങ്ങളും ‘ഗാഥ’കൾ എന്നു പറയപ്പെടുന്നു. ഉദാഹരണം ഉൾക്കൊള്ളാം.

5. ദണ്ഡകപ്രകരണം

വണ്ണവൃത്തങ്ങളിൽ സമവൃത്തം, അർദ്ധസമം, വിഷമം എന്നു മൂന്നു മാതിരിയുള്ളതിനെ എല്ലാം വിവരിച്ചല്ലോ. ഇനി ശേഷിച്ചിട്ടുള്ള ദണ്ഡകങ്ങളെ എടുക്കുന്നു. ഒരു പാദത്തിൽ 26-നു മേൽ അക്ഷരമുള്ള സമവൃത്തം ദണ്ഡകമെന്നു മുൻപു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ. ദണ്ഡം എന്നാൽ വടി. അതുപോലെ നീണ്ടുപോകുന്നത് ദണ്ഡകം എന്ന് ശബ്ദാർത്ഥം.

298. നഗണയുഗമതിനു മേലേഴ രേഫങ്ങളും
ചണ്ഡവൃഷ്ടിപ്രയാതാവ്യമാം ദണ്ഡകം. 1

രണ്ടു നഗണം കഴിഞ്ഞു ഏഴു രഗണം ചേർന്നാൽ ഒരു പാദമെന്നുള്ള ദണ്ഡകം 'ചണ്ഡവൃഷ്ടിപ്രയാതം.'

ഉദാ:

പശുപതിയുടെ പാതിരേഫം പകത്തോരു പൃഥവീ-
ധശ്രാമണീപുത്രിയായും തഥാ
ഭൃശവിപുലസരോരുഹാക്ഷീയവക്ഷഃസ്ഥലംതന്നിൽ
മേവം മഹാലക്ഷ്മിയായും പുനഃ
വിധിവദനചതുഷ്ഠമാ തന്നിൽ നൽക്കേളിയാടും-
വചോദേവിയായും വിളങ്ങുന്നൊരാൾ
അധികമുപചയിച്ച മോഹാസകാരണത്തെയെല്ലാ-
മകറ്റിത്തെളിക്കട്ടെയന്മാനസം.

—സ്വ.

299. രഗണമിതിൽ മുറയ്ക്കാതോന്നേറിയെന്നാകിലർ-
ണ്ണാർണ്ണവവ്യാളജീമുതലീലാകരാദ്യങ്ങളാം. 2

ചണ്ഡവൃഷ്ടിപ്രയാതദണ്ഡകത്തിൽ ഏഴു രഗണമുള്ളതിൽ ഒന്നു കൂടി ചേർത്തു 8 ആക്കിയാൽ അതു 'അണ്ണം' എന്ന ദണ്ഡകം. 9 ആക്കിയാൽ 'അണ്ണവം'. 10-നു 'വ്യാളം.' 11-നു 'ജീമുതം'. 12-നു 'ലീലാകരം.' ഇങ്ങനെ രഗണമോരോന്നു ചേർത്തു എത്രയും ദണ്ഡകങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കാം.

300. പ്രചിതകമതിനു പേർ നപയത്തിനുശേഷം
യകാരങ്ങളെഴിങ്ങു ചേർക്കുന്നതായാൽ. 3

301. ലഘുക്കളും ഗുരുക്കളും മുറയ്ക്കു മാറിയെത്ര-
യെങ്കിലും തൊടർത്തു ചേർത്തു ചെയ്തിടുന്ന-
തിങ്ങനംഗശേഖരാഖ്യദണ്ഡകം. 4

302. യഥേഷ്ടം യകാരങ്ങളെത്താൻ തുടർത്തിങ്ങു ചെയ്തീ-
ടുമദ്ദണ്ഡകം സിംഹവിക്രാന്തമാകും. 5

303.(a) യഥേഷ്ടമിച്ചൊന്ന മട്ടിൽ ഗണം ഗുരുലഘുക്കളും
ഭംഗി നോക്കിക്കണക്കാക്കിച്ചെയ്യാം ദണ്ഡകമെത്രയും.
ആട്ടക്കമകളിൽ കാണാം വേറേ മാതിരി ദണ്ഡകം
ഇതിൽ താളത്തിന്നൊപ്പിച്ചു പാദം ഖണ്ഡിപ്പതുണ്ടു കേൾ.
ആദ്യത്തിൽ ഗുരുവേറീട്ടും ലഘുവേറീട്ടൊടുകുറവും
മധ്യേ രണ്ടും സമം നിന്നും മൂന്നു ഖണ്ഡത്തിലിങ്ങനെ
നളന്റെ ചരിതത്തുകൾ കേളർദ്ധസമലക്ഷ്യമായ്
ഉള്ളൊരു ദണ്ഡകത്തിനു കൊള്ളാം പേരിക്ഷദണ്ഡിക.

നളന്റെ ചരിതം = നളചരിതം ആട്ടക്കഥ. ഈ ദണ്ഡകത്തിൽ ഒന്നും മൂന്നും അതിനുണ്ണം രണ്ടും നാലും പാദങ്ങൾക്ക് ലക്ഷണം തുല്യമാകയാൽ ഇതു് അർദ്ധസമം ആകുന്നു. ഇതു്, ആട്ടക്കഥാദണ്ഡകങ്ങൾക്കുള്ള സാമാന്യലക്ഷണം. 'ഇക്ഷുദണ്ഡിക'യ്ക്കു് വിശേഷലക്ഷണം പറയുന്നു.

303. (b) തലേങ്ങൾ മൂന്നുരു, ഗഗാനമാദിമം
 ഭയ ചേർന്നു മണ്ടു കുറിയം ചിതീയകം.
 ഭേനങ്ങൾ മൂന്നുരു, ഗഗം തൃതീയവും
 വിഷമത്തിൽ മൂന്നു ലേമിപ്രകാരമാം.
 സജലം ല മൂന്നുരു, ഗഗാനമാദിമം
 നസഗങ്ങൾ മണ്ടു കുറിയം ചിതീയകം
 നന്നം ല മൂന്നുരു, ഗഗം തൃതീയവും
 സമഖണ്ഡമായ് പരികിലിക്ഷുദണ്ഡിക. 6

വിഷമപാദങ്ങളിൽ 1-ാം ഖണ്ഡം തലേ-തലേ-തലേ ഗഗ എന്നും; 2-ാം ഖണ്ഡം ഭയ-ഭയ എന്നും; 3-ാം ഖണ്ഡം ഭേന-ഭേന-ഭേന-ഗഗ എന്നും; സമപാദങ്ങളിൽ 1-ാം ഖണ്ഡം സജലല-സജലല-സജലല-ഗഗ എന്നും; 2-ാം ഖണ്ഡം നസഗ-നസഗ എന്നും; 3-ാം ഖണ്ഡം നന്നല-നന്നല-നന്നല-ഗഗ എന്നും വരുന്ന ദണ്ഡകത്തിനു് ഇക്ഷുദണ്ഡിക എന്നു പേർ.

ഉദാ:

<p>1. (i) തലേങ്ങൾ/പൂർവ്വജ/ന
 ദൃത്യം സമേത്യനിജ-
 സാധ്യ-വെടിഞ്ഞു നിഷഠധരൂൻ</p> <p>(ii) ഭേനയ്/ഹ തൃതീ/*
 താനഥ നടന്നു</p> <p>(iii) ഭേനങ്ങൾ/നിയുടെ
 കാന്തിനദിയതിൽ മുഴുകി
 നീതുവതിനുഴറി മിഴി രണ്ടും</p> <p>2. (i) സജലല
 ബഹളേജനേ പ/മിഷു
 സബലേഷു ഭൂപതിഷു
 ചപലേ മഹീസുരസമുഹേ</p> <p>(ii) നസഗ
 പലരെയുമുത/മ്മീ
 പരിചൊടു നടന്നു</p> <p>(iii) നന്നല
 പെരിയ/പരിച/യമുട/യ
 പരിഷയുടെ നടുവിലുട-
 നവിദിതനു കതുക്മവനാസീതു്</p> | <p>3. (i) തലേങ്ങൾ
 ധന്യോ/മ/രക്ഷിജ/ന/
 കണ്ണാലലക്ഷ്യതനു
 കന്യാപുരത്തിനു കടന്നു</p> <p>(ii) ഭേനയ്
 കണ്ണിന/ഴൽതീർന്നു
 കണ്ടു മെയന്തീം</p> <p>(iii) ഭേനങ്ങൾ
 താഞ്ച ന/ഖനീര/കരമുതൽ
 പുഞ്ചികരതതിയറ്റതി
 വാഞ്ചരയൊടു നികടളവി കണ്ടു</p> <p>4. (i) സജലല
 അമരേ/രൂദത/നിവ-
 നപരായമോളു് മന-
 മുപരോധനേന വശരാക്കീ</p> <p>(ii) നസഗ
 മറവ/കലുവാ/നായ്/
 മനസി കൊതിപ്പുണ്ടു</p> <p>(iii) നന്നല
 അതിര/ധരത/രവപ/ഷ-
 മരികിലുടനൊരു പുരുഷ-
 മമൃതമാഴിസഖികളൊടു കണ്ടു.</p> |
|---|--|

—നളചരിതം

* 'നിതീ' ശുദ്ധപാഠം.

ഇവിടെ ഖണ്ഡങ്ങൾ യതിയുടെ സ്ഥാനം വഹിക്കുന്നു. പ്രാസ നിയമവും ഈ ഖണ്ഡങ്ങളിലാണ് ചെയ്യുന്നത്. ഖണ്ഡങ്ങളിലെല്ലാം ദ്വിതീയാക്ഷരപ്രാസമോ പ്രഥമാക്ഷരപ്രാസമോ ഉണ്ടെന്നു കാണുക. അതിനാലാണ് സമപാദങ്ങളിലെ മൂന്നാംഖണ്ഡം 30 ലഘുവും രണ്ടു ഗുരുവുമാണെങ്കിലും നന്നനല മൂന്നു പ്രാവശ്യവും ഗഗങ്ങളും എന്നു വേർ തിരിച്ചു പറഞ്ഞത്. അല്ലെങ്കിൽ 10 നഗ്നലവും രണ്ടു ഗുരുവും എന്നു തന്നെ ലക്ഷണം ചെയ്യാമായിരുന്നു.

304. യുഗ്മജപാദേ ദേദത്താൽ ഖണ്ഡദേദങ്ങൾ ചൊന്നവ ഗണിക്കാതെ കലർത്തീടിലതിൻ പേർ വംശയഷ്ടിക. 7

ഇക്ഷുദണ്ഡികയിൽ സമപാദത്തിലും വിഷമപാദത്തിലും ഖണ്ഡങ്ങൾക്കു ലക്ഷണം ഭിന്നമാണ്. ഈ വിശേഷം വകവെക്കാതെ ഇച്ഛപോലെ തങ്ങളിൽ കലർത്താറുണ്ട്. അങ്ങനെയുള്ള ദണ്ഡകം 'വംശ യഷ്ടിക.'

ഉദാ:

<p>1. (i) ത ല
കല്യാണ/ഗാത്രീമ/ണി/
ചൊല്ലാണൊരിന്ദമതി
മെല്ലേ നടന്നവര തെളിഞ്ഞു   (ii) ന സ ഗ
സൂരനി/ഷ്ട ചൊരി/ഞ്ഞു
യുവജനമുലഞ്ഞു   (iii) ന ന ന ല
മതിത/ളിരില/തുപൊഴു/തു
തുപതിതതി കൊതി കരുതി
യൂതിസഹിതമവരിതി പറഞ്ഞു</p>	<p>3. (i) ത ല
ശൃംഗാര/മുഖ്യര/സി-
കാംഗോദേവന കിമ-
താംഗീകൃതന്ന വിധിയത്തം   (ii) ന സ ഗ
യുവതി/കലര/താം/
സൃഷ്ടിയതിൽ നൃത്തം   (iii) ന ന ന ല
അധിക/തരഗു/ണമിളി/ത-
മതിനമുപകരണമിഹ
മധുകസുമമമൃതമിവ കൃത്സംനം</p>
<p>2. (i) ത ല
സാന്ദ്രപ്ര/കാശക/ര/
ചന്ദ്രൻ കരുഹലി വി-
നിർമ്മിച്ചിതോ രചിരരൂപം   (ii) ന സ ഗ
മനേ/നന്ദരൂ/പം
ത്രിഭുവനദൂരാപം   (iii) ന ന ന ല
ശശികി/രണശി/ശിരത/ര/-
മിവളുടയ രചിനികര-
മപിച ഏദി ദിശതി ബത താപം</p>	<p>4. (i) ത ല
അല്ലാതെ/വേദമേ/ തു/
ചൊല്ലിക്കുരൂഹലവ-
മില്ലാപ്പരാണമുനിനാലം   (ii) യ
സ്രഷ്ടമി/തു ലോലം/
ഇഹ കരണജാലം   (iii) ന ന ന ല
മധുസ/മയകൃ/തമിതു/കി-
മധികതരസുപരിമളം*
തുടതി വെച്ച ഏടയമതിവേലം.
—ഇന്ദ്രമതിസപയംവരം.</p>

ഇതിൽ നാലുപാദവും ഒട്ടൊന്നുപോലെതന്നെ. എന്നാൽ നാലാം പാദത്തിന്റെ രണ്ടാംഖണ്ഡം മാത്രം ഭേദിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഈ ദണ്ഡകം

* 'ഊ' ഗുരുവാണ്. 'ള' എന്നു ലഘു വരേണ്ടതാണ്.

ഇക്ഷുഭണ്ഡികയുടെ സമപാദത്രയങ്ങളായി മൂന്നു പാദങ്ങളേയും ചെഴ്ത്തീർത്താകുന്നു; നാലാംപാദത്തിൽ മാത്രം രണ്ടാം ഖണ്ഡം ഇക്ഷുഭണ്ഡികയിലെ വിഷമപാദത്തിന്റെ രണ്ടാം ഖണ്ഡത്തിനു തുല്യമായിരിക്കുന്നു.

305. പാദം നാലിൽ കറഞ്ഞിട്ടോ ഖണ്ഡത്തിൽമട്ടു മാറിയോ വരും ദണ്ഡകഭേദങ്ങൾക്കെല്ലാംതാൻ പേർ ത്രിവണ്ഡിക. 8

മൂന്നോ രണ്ടോ പാദമായുള്ള ദണ്ഡകം, ഖണ്ഡങ്ങളിൽ ലക്ഷണഭേദമുള്ള ദണ്ഡകം ഇത്യാദി വ്യത്യസ്തങ്ങളായി കാണുന്ന ദണ്ഡകത്തിനെല്ലാം പൊതുവേ ത്രിവണ്ഡിക എന്നു പേർ. മൂന്നു ഖണ്ഡങ്ങളുള്ളതെന്നോ മൂന്നു പാദങ്ങളുള്ളതെന്നോ സംജ്ഞയ്ക്ക് അർത്ഥയോജനം.

ഉദാ:

- 1. (i) ത ല ല
വേദാന്ത/വേദ്യന/മ/
വാദം തുടർന്നുവിൽ
മോദം കലർന്നുയറ്റുപുനം.
- (ii) ന സ ഗ
തദനു/ബലഭേദവേ
മുറ്റലതരഭാവേ
- (iii) ന ന ന ല
ശമിത/രഷി സു/ജനപു/ഷി
ജിതവിദുഷി സിതവപുഷി
സകലബലചയമപിസുശാന്തം.
- 2. (i) ത ല ല
ഇന്ദ്രാന്ത/ജൻവിര/വി-
ലിന്ദ്രാന്തജൻ നഗർ-
മുദ്യോഗശാലി ഗമനാത്ഥം.
- (ii) ന സ ഗ
സകല/ജനര/മ്യൻ/
പ്രണതജനഗമ്യൻ

- (iii) ന ന ന ല
നിജജ/നകന/മ ജന/നി/
മുസലധരനമിതബല-
നിവരമതികതുകരമോദേ
- 3. (i) ത ല ല
എല്ലാവ/രോടുമു /ട-
നല്ലാ.സമാൻ ഗിരി-
സാന്തം കടന്നഥ നടന്നു
- (ii) ന സ ഗ
അതുപൊ/ഴുതു ക/ണ്ടു
കതുകമപിപുണ്ടു
- (iii) ന ന ന ല
സമര/ഭൂവി ക/വചര/ഥ
മനവിശിഖശകലഭൃതി
ശരശകലിതരഥവുമനേകം

—വടക്കൻ സുഭദ്രാഹരണം

6. മാത്രാവൃത്തപ്രകരണം

ഇനി മാത്രാപ്രധാനങ്ങളായ വൃത്തങ്ങളെ വിവരിക്കുന്നു. മാത്രാവൃത്തങ്ങളിൽ നാലു മാത്ര ഒരു ഗണം എന്നാണ് നിയമമെന്നും സുഗൃഹ, ആദിഗൃഹ, മദ്ധ്യഗൃഹ, അന്തഗൃഹ, സുല്പലച്ച എന്നു അതു് അഞ്ചുവിധമാണെന്നും പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതു് ഇവിടെ ഓർമ്മിക്കേണ്ടതാകുന്നു.* മാത്രാവൃത്തങ്ങളിൽ പ്രധാനമായ 'ആര്യ'യ്ക്കു് ലക്ഷണം പറയുന്നു.

306. (a) ഏഴു ഗണം ഗുരുവൊന്നും
 വേണം ജഗണം പരാതെയൊററകളിൽ
 ഷഷ്ടമിതോ ലഘുചയമോ
 പരണമിതാമൃത്യു പുർവ്വാർദ്ധം.

1

ഏഴു മാത്രാഗണവും ഒടുവിൽ ഒരു ഗുരുവും കൂടിയതു് ആര്യയുടെ പുര്വാർദ്ധം ആകും; ഏഴു ഗണമുള്ളതിൽ ഒററകളായ 1, 3, 5, 7 ഈ ഗണങ്ങളിൽ മദ്ധ്യഗുരുവായ മാത്രാഗണം (വണ്ണഗണങ്ങളിൽ ജഗണം) വരരുതു്. ആറാമത്തെ ഗണം ഈ മദ്ധ്യഗുരുഗണമോ അല്ലെങ്കിൽ സുല്പലച്ചഗണമോ ആകയും വേണം. ഏഴു ഗണത്തിനു് $4 \times 7 = 28$ മാത്ര; ഒരു ഗുരുവിനു് രണ്ടു മാത്ര; ഇങ്ങനെ വക രണ്ടിൽ 30 മാത്രയ്ക്കു് ഏഴു ഗുണം. എന്നാൽ ഒടുവിലത്തെ രണ്ടു മാത്രയ്ക്കു് രണ്ടു ലഘു ചെല്ലാൽ പോരാ; ഒററ ഗുരുവായിത്തന്നെ ഇരിക്കണം. അതിനാലാണ് ഏഴു ഗുണം എന്നു പറയാതെ 'ഏഴു ഗണം ഗുരുവൊന്നും' എന്നു് ലക്ഷണത്തിൽ വേർതിരിച്ചു പറഞ്ഞതു്. ഇനി യതിനിയമവും ഉത്തരാർദ്ധം ലക്ഷണവും പറയുന്നു:

306. (b) ഷഷ്ടം ലഘുചയമായാ-
 പതിൽ മുൻലഘുവികലിഹ യതി വരണം
 ഉത്തരമർദ്ധമതിൽ പി-
 ന്നാറാം ഗണമൊററ ലഘുമാത്രം.

2

ഏഴുഗണങ്ങളിൽ ആറാം ഗണം മദ്ധ്യഗുരുവോ സുല്പലച്ചവോ ആവാമെന്നു പറഞ്ഞല്ലോ. മദ്ധ്യഗുരുവാകുന്നപക്ഷം യതിനിയമമൊന്നുമില്ല; സുല്പലച്ച ആണെങ്കിൽ ആ സുല്പലച്ചഗണത്തിന്റെ ഒന്നാമത്തെ ലഘുവിൽ പദം നില്ക്കണം. ഇത്രയും യതിയെക്കുറിച്ചു്.

പിന്നെ ഉത്തരാർദ്ധത്തിനു ലക്ഷണം പറയുന്നു: ഉത്തരാർദ്ധത്തിനും ഏഴു ഗണംതന്നെ; എന്നാൽ അതിൽ ആറാംഗണം സാധാരണ ചതുർമാത്രാഗണമല്ല; ഒററയായ ഒരു ലഘു മാത്രം മതി. അപ്പോൾ ഉത്തരാർദ്ധത്തിനു് പുര്വാർദ്ധത്തിലേക്കാൾ മൂന്നുമാത്ര കുറഞ്ഞു് 27 മാത്രകളേ ഉള്ളൂ. അർദ്ധങ്ങൾക്കു് ലക്ഷണംചെയ്തുകൊണ്ടു് ആര്യയിൽ വണ്ണവൃത്തങ്ങളെപ്പോലെ പാദങ്ങളെ മുറിക്കുന്നതിൽ തീവ്രമായ നിബ്ബന്ധം ഇല്ലെന്നു ദ്യോതിപ്പിക്കുന്നു. എങ്കിലും ഒന്നാം പാദത്തിനു് 12 മാത്ര;

* പരിഭാഷാപ്രകരണം 23-ാം കാരിക നോക്കുക.

രണ്ടിന് 18; മൂന്നിന് 12; നാലിന് 15 എന്നാണ് മാത്രകളുടെ വ്യവസ്ഥ. ഗണങ്ങളെക്കൊണ്ട് വ്യവഹരിക്കയാണെങ്കിൽ ഒന്നാംപാദത്തിന് 3 ഗണം; രണ്ടിന് 4½; മൂന്നിന് 3; നാലിന് 3½. ഇവിടെയും ലക്ഷണശ്ലോകങ്ങൾതന്നെ ഉദാഹരണങ്ങളുമാകുന്നു. അതിൽ ഒന്നാം ശ്ലോകം ആറാം ഗണം മദ്ധ്യഗുരുവാകുന്നതിനും, രണ്ടാമത്തേത് സർവ്വലഘുവാകുന്നതിനും ഉദാഹരണം. അതിൽ 'കലിഹയ' എന്ന സർവ്വലഘുഗണത്തിൽ 'കൽ' എന്ന് ഒന്നാം ലഘുവിൽ പദം മുറിയുന്നതിനാൽ യതിയും ശരിയായിട്ടുണ്ടെന്നു കാണുക. ഉദാഹരണം ശം സ്പഷ്ടമാക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ഈ ലക്ഷണശ്ലോകങ്ങളെ ഗണങ്ങളായി വിഭജിച്ചു താഴെ എഴുതുന്നു:

1 2 3
 ഏഴുഗ / ണംഗുരു / വൊന്നം /
 4 5 6 7
 വേണം / ജഗണം / വരാതെ / യൊററക / ഉിൽ

1 2 3
 ഷഷ്ടമീ / തോ ലഘു / മയമോ /
 4 5 6 7
 വരണമി / താര്യ / യ്യാ / പൂർവ്വാ / ലം

1 2 3
 ഷഷ്ടം / ലഘുമയ / മായാ-
 4 5 6 7
 ലതിൽ മുൻ / ലഘുവിൻ / ക ലി ഹ യ / തിവരേ / ണം

1 2 3
 ഉത്തര / മദ്ധ്യ / തിൽപി-
 4 5 6 7
 ന്നാറാം / ഗണമൊ / ററ / ലഘുമാ / ത്രം.

വേറെയും ഉദാഹരണം:

1 2 3
 മഞ്ജള / ബകള / പ്ലമലർ /
 4 5 6 7
 മഞ്ജരി / യേന്ത്രം / ക റ ത്തൊ / ടേ കൃ / ഷ്ശൻ

1 2 3
 ചെല്ല / ബൊം* വാടി / ടുന്തു
 4 5 6 7
 വല്ലാ / ത്രേ വ / ല്ല / വിഷമ / ഖം.

* ഞ ലഘുപ്രയത്നം.

ഇതിൽ രണ്ടാംപാദത്തിൽ 'കരത്തൊ' എന്ന ഷഷ്ഠഗണം മദ്ധ്യഗൃഹവാകുന്നു. ആ പാദംതന്നെ,

4 5 6 7
മഞ്ജരി / യേതു / കരമുട / യൊരുക്ര / ഷ്ശൻ

എന്നു മാറിയാൽ ഷഷ്ഠഗണം സർവ്വലഘുവാകും; എന്നാൽ അവിടെ 'ക' എന്ന ഒന്നാംലഘുവിൽ പദം മുറിയാത്തുവാൽ യതിഭംഗം വരുന്നു.

4 5 6 7
മഞ്ജരി / യേതു / ന കരമു / ടയ ക്ര / ഷ്ശൻ

എന്നാണു് മാറുന്നതെങ്കിൽ 'ഏതുന' എന്നു പദച്ചേർമുള്ളതിനാൽ യതിഭംഗവുമില്ല.

307. ആര്യയുടെയോജപാദം
മൂന്നു ഗണത്താൽ നിറുത്തികിൽ പത്മ്യാ,
ഇല്ലെങ്കിലോ വിപുലയെ-
ന്നു പേരതിന്നോതിടുന്നു ബുധർ. 3

ആര്യയുടെ വിഷമപാദങ്ങൾ(1-ം. 3-ം)ക്കു് മുമ്പു് ഗണങ്ങളാണല്ലോ. ആ ഗണങ്ങളുടെ അവസാനത്തിൽ പദം മുറിഞ്ഞു് യതിവന്നാൽ അതു് 'പത്മ്യാര്യാ;' യതി കൂടാതെ അടുത്ത പാദത്തോടു കലന്നു വന്നാൽ അതു് 'വിപുലാര്യാ'. ലക്ഷണശ്ലോകത്തിൽ 1-ം 2-ം പാദങ്ങൾ യതികൊണ്ടു വേർതിരിഞ്ഞിട്ടുള്ളതിനാൽ പൂർവ്വാലംപത്മ്യാര്യാ; 3-ം, 4-ം പാദങ്ങൾ കലന്നിരിക്കുന്നതിനാൽ ഉത്തരാലം വിപുലാര്യാ.

308. ഇഹ രണ്ടുമങ്ങു നാലും
ഗണങ്ങളുൾഭയങ്ങൾ രണ്ടിലും കേൾക്ക
ഗൃഹവോടെ മുൻപു പിൻപും
ജകാരമായാലതോ ചപലാ. 4

ആര്യയ്ക്കു് ഓരോ അർദ്ധത്തിലും ഏഴു ഗണങ്ങളുള്ളതിൽ രണ്ടും നാലും ഗണങ്ങൾ ജഗണ—(മദ്ധ്യഗൃഹ)—രൂപങ്ങളായും, അപ്പുറവും ഇപ്പുറവും ഗൃഹങ്ങളുള്ളതായും വന്നാൽ അതു് 'ചപലാ'. ഇരുപുറവും ഗൃഹവരുന്നതിനു് 1-ം, 3-ം ഗണങ്ങൾ അന്ത്യഗൃഹങ്ങളും, 3-ം, 5-ം ഗണങ്ങൾ ആദിഗൃഹങ്ങളും ആയിരിക്കണം. അപ്പോൾ മൂന്നാം ഗണം സർവ്വഗൃഹതന്നെ വേണമെന്നു വരുന്നു. ഈ ലക്ഷണമെല്ലാം ലക്ഷണശ്ലോകത്തിലൊത്തിട്ടുണ്ടെന്നു കാണുക. എങ്ങനെയെന്നാൽ,

1 2 3
— 0 — 0 — —
ഇഹ ര / ണ്ടു മ ണ്ടു / നാ ലും
4 5
0 — 0 —
ഗ ണ ണ്ടു / ഉൾഭയ / ണ്ടും രണ്ടി / ലും കേൾ / ക്ക /

1 2 3
 — 0 — 0 — —
 ഗുരുവോ / ടെ മുൻപു / പിൻപു
 4 5
 0 — 0 —
 ജ കാ ര / മാ യാ / ല / തോ ച പ / ലാ

പൂർവ്വാർദ്ധത്തിൽ മാത്രം ചപലാലക്ഷണമുള്ള ആര്യസ്തു 'മുഖചപലാ' എന്നും, ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ മാത്രം ചപലാലക്ഷണമുള്ള ആര്യസ്തു 'ജംഘനചപലാ' എന്നും പേരുകൾ.

309. ആര്യാപൂർവ്വാർദ്ധത്തി-
 നുരചെയ്തിട്ടുള്ള ലക്ഷണംതന്നെ
 മാറാതെയുത്തമാർദ്ധ-
 ത്തിനുചെയ്യാഗിക്ക ഗീതിയാമെന്നാൽ. 5

ആര്യയുടെ ഉത്തരാർദ്ധംകൂടി പൂർവ്വാർദ്ധതുല്യമാക്കിയാൽ അതു 'ഗീതി'. ലക്ഷണശ്ലോകത്തിൽ പൂർവ്വാർദ്ധത്തെ പത്മ്യയായിട്ടും ഉത്തരാർദ്ധത്തെ വിപുലയായിട്ടും കാണിച്ചിരിക്കുന്നത് രണ്ടാതിരി ആര്യയേയും ഗീതിയാക്കാമെന്നു സൂചിപ്പിക്കാനാകുന്നു—ആര്യസ്തു മുൻപു പറഞ്ഞ 'മഞ്ജുളബകള....' എന്ന ശ്ലോകത്തിൽത്തന്നെ നാലാം പാദം, 'വല്ലാതേ വാടിടുന്നു മുഖകമലം'

എന്നു ഭേദപ്പെടുത്തിയാൽ അതു ഗീതിക്കു ഉദാഹരണമാകും.*

310. ആര്യാത്തമാർദ്ധതുല്യം
 പൂർവ്വാർദ്ധവുമെങ്കിലുപഗീതി
 ആര്യാർദ്ധങ്ങൾ മറിഞ്ഞാ-
 ലുട്ഗീതി, ധരിക്ക, പേരതിന്. 6

മറിച്ച് പൂർവ്വാർദ്ധംകൂടി ഉത്തരാർദ്ധംപോലെ ആക്കിയാൽ അതു 'ഉപഗീതി'. ലക്ഷണശ്ലോകംതന്നെ ഉദാഹരണം. ഇതിനു പുറമേ ആര്യയുടെ പൂർവ്വാർദ്ധത്തെ ഉത്തരാർദ്ധവും; ഉത്തരാർദ്ധത്തെ പൂർവ്വാർദ്ധവുമാക്കി മറിച്ചിട്ടാൽ അതിനു 'ഉട്ഗീതി' എന്നു പേർ. ഉദാഹരണത്തിനു ആര്യസ്തു കൊടുത്ത ഉദാഹരണത്തെത്തന്നെ അർദ്ധങ്ങൾ മറിച്ചുവായിച്ചുകൊൾക.

311. ആര്യാപൂർവ്വാർദ്ധമതിൽ
 ഗുരുവോന്നോടുവിൽ തുടർത്തു ചേർത്തിടുകിൽ കേൾ!
 അർദ്ധം രണ്ടും തുല്യവു-
 മെന്നു വരുന്നാകിലായതാര്യാഗീതി. 7

ഗീതിക്കു പറഞ്ഞതുപോലെ ആര്യയുടെ പൂർവ്വാർദ്ധതുല്യമായിട്ടുതന്നെ ഉത്തരാർദ്ധവും കല്പിച്ച് രണ്ടർദ്ധത്തിനും ഒടുവിൽ ഓരോ ഗുരുകൂടി ചേർത്താൽ അതു 'ആര്യാഗീതി.' അപ്പോൾ ആര്യാഗീതിയുടെ

* ചെല്ലുകിൽ നല്ലാക്കെല്ലാം
 വല്ലാതേ വാടിടുന്നു മുഖകമലം
 എന്നോ മറ്റോ തിരുത്തണം.

ഓരോ അർദ്ധത്തിനും എട്ടെട്ടു ഗണവും മുപ്പത്തിരണ്ടു മാത്രവീതവും വരുന്ന. ആര്യയുടെ രണ്ടർദ്ധത്തിലും ഒടുവിൽ ഒരു ഗുരുവുള്ളതോടുകൂടി വേറെ ഒരു ഗുരുക്കൂടി ചേർക്കേണ്ടതിനാൽ ആര്യാഗീതിയിൽ എട്ടാം ഗണം സർവ്വഗുരുതന്നെ വേണമെന്നു വരുന്നു. അങ്ങനെതന്നെയാണു് ലക്ഷണശ്ലോകത്തിൽ ചെയ്തിട്ടുള്ളതു്. എന്നാൽ കവികൾ ഈ നിബന്ധം വകവെച്ചിട്ടില്ല. എങ്ങനെയെന്നാൽ,

അരിവമ്പടയും പടയും
പരിചിനോടിടിനാമൊക്കെ വെടിയും വെടിയും
മുക്തിനടുകൊടിയും കൊടിയും
പരിപശ്യ സുരേന്ദ്രാക്ഷി പൊടിയും പൊടിയും. —പുനം. ന.

ഇനി വേറെ ഒരുവിധം മാത്രാവൃത്തങ്ങളുള്ളവയെ സംഗ്രഹിച്ചു പറയുന്നു:

312. പാദത്തിൽ പലമട്ടായിപ്പതിനാറിഹ മാത്രകൾ അടങ്ങിടും വൃത്തവർഗ്ഗം മാത്രാസമകസംജ്ഞമാം. 8

ഏതുവിധമായിട്ടെങ്കിലും ഒരു പാദത്തിനു് പതിനാറു മാത്ര എന്നു നിയമം കല്പിച്ചു ചെയ്യുന്ന വൃത്തങ്ങൾക്കു് 'മാത്രാസമക'ങ്ങളെന്നു പേർ. ഇതിൽ (1) എല്ലാം ലഘുവായാൽ 'അചലധൃതി'. (2) 9-ാം അക്ഷരം ലഘുവും, ൧൦ അന്ത്യം ഗുരുവും, ശേഷം ഇച്ഛപോലെയും ആയാൽ സാധാരണ 'മാത്രാസമകം'; (3) നാലു മാത്ര കഴിഞ്ഞു് ജഗണമോ സർവ്വലഘുവോ ആയാൽ 'വിശ്ലോകം'; (4) ജഗണമോ സർവ്വലഘുവോ 8 മാത്ര കഴിഞ്ഞായാൽ 'വാനവാസികാ'—ഇത്യാദി പല അവാന്തരവിഭാഗങ്ങളും ഉണ്ടു്. എന്നാൽ അവയെല്ലാം അപ്രസിദ്ധങ്ങളാകയാൽ പ്രത്യേകം ലക്ഷണവും ലക്ഷ്യവും അവയ്ക്കു് ഇവിടെ ചെയ്യുന്നില്ല. എന്നു മാത്രമല്ല, ഇവയെല്ലാം ഭംഗി വേണമെങ്കിൽ സമമാത്രകൾ അടുത്ത വിഷമമാത്രകളിൽ ഒട്ടാതിരിക്കണം. അതായതു് ഭിമാത്രകഗണങ്ങളെക്കൊണ്ടു് മുറിക്കണമെന്നു വരുന്നു. അപ്പോൾ ഇവയെല്ലാം മേൽ ഭാഷാവൃത്തപ്രകരണത്തിൽ പറയാൻപോകുന്ന തരംഗിണി മുതലായ തുള്ളൽപ്പാട്ടുവൃത്തങ്ങളിൽ ഉൾപ്പെടുപോകയുംചെയ്യും.

7. മിശ്രവൃത്തപ്രകരണം

ഇനി ഏതാനും ഭാഗത്തിൽ മാത്രംകൂടും മറ്റു ഭാഗത്തിൽ ഗുരു-
ലഘുക്കൾക്കും നിയമം ചെയ്തിട്ടുള്ള ചില വൃത്തങ്ങൾ ഉള്ളവയെ പറ-
യുന്നു:

313. ഒറയിലാരെട്ട മറതിൽ
കല,യററത്തമ രേഫലം ഗവു
വൈതാളീയം, പരത്തിലൊ-
ട്ടരുതു സമം; ലഘു,വെട്ടമാകൊലാ! 1

കലയെന്നാൽ മാത്രം. വിഷമപാദങ്ങളിൽ ആറു മാത്രം; സമങ്ങളിൽ എട്ട്; രണ്ടിനും ഇത്രയും മാത്രംകൂടാതെ കഴിഞ്ഞാൽ ഓരോ രഗണവും, ലഘുവും ഗുരുവും. ഇത് 'വൈതാളീയ'മെന്ന വൃത്തം. ഇതിൽ ആദ്യമുള്ള മാത്രകളിൽ സമസംഖ്യകളായ 2, 4, 6 എന്ന മാത്രകൾ മുറയ്ക്ക് അടുത്ത 3, 5, 7 എന്ന മാത്രകളിൽ ഒട്ടരുത്. 2, 3; 4, 5; 6, 7 എന്ന സ്ഥാനങ്ങളിൽ ഗുരു വരുത് എന്നർത്ഥം. സമപാദത്തിന് ആരംഭത്തിൽ എട്ടു മാത്രയുള്ളതെല്ലാം ലഘുക്കളാകയും അരുത്; ലഘുവും ഗുരുവും കലന്നിരിക്കണം. എല്ലാം ഗുരുവാകുന്നതിന് വിരോധം ഇല്ലതാനും. ഈ ലക്ഷണം കറേ വ്യാമിശ്രമാകയാൽ വേറെ ഒരു വിധത്തിലും പറയാം:.

സമമാത്രകൾ അടുത്ത വിഷമമാത്രകളിൽ ഒട്ടാതിരിക്കണമെങ്കിൽ ദ്വിമാത്രകളായ ഗണങ്ങളെ കല്പിക്കണം; അപ്പോൾ വൈതാളീയത്തിന് വിഷമപാദങ്ങളിൽ ആകെ 14 മാത്രകൾ; അതിൽ ആദ്യത്തേ ആറു മാത്രകൾ മൂന്നു ദ്വിമാത്രഗണങ്ങളും, ശേഷം എട്ടെണ്ണം വണ്ണഗണത്തിലെ രഗണവും ലഘുഗുരുക്കളും ആയിരിക്കണം. സമപാദങ്ങളിൽ ആകെ 16 മാത്രകൾ; അതിൽ ആദ്യത്തെ എട്ടു മാത്രകൾ നാലു ദ്വിമാത്രഗണങ്ങളും ശേഷം എട്ടു മുൻപറഞ്ഞതുപോലെതന്നെ രചനകളും ആയിരിക്കണം. ഈ സമപാദങ്ങളിലെ ആദ്യമുള്ള എട്ടു മാത്രകൾ എട്ടു ലഘുക്കളാകരുത് എന്നുകൂടി ഒരു വിശേഷം. ഇങ്ങനെ വൈതാളീയത്തിന്റെ പാദങ്ങളിൽ ആദ്യഭാഗം മാത്രാപ്രധാനവും അന്ത്യഭാഗം വണ്ണപ്രധാനവും ആകുന്നു. ഈ സംഗതികളെല്ലാം ലക്ഷണശ്ലോകത്തിലും വന്നിട്ടുണ്ടെന്നു കാണുക.

— ൦ — ൦ —
ഒ/റയി/ലാ/ റെ ട്ട മ / ററ തിൽ

— ൦ — ൦ —
കല/യ/ററ/ത്തമ/ രേ ഫ ലം/ ഗ വു

— ൦ — ൦ —
വൈ/താ/ളീ/യം പ റ/ ത്തി ലൊ—

— ൦ — ൦ —
ട്ടരു/തുസ/മം/ ലഘു/ വെ ട്ട മാ / കൊലാ.

വേറെയും ഉദാഹരണം:

— ൦ — ൦ —
കവി/മാ/തേ/കൈ തൊഴു / ന്നു ഞാൻ

— ൦ — ൦ —
കൈ/വ/ല്യ/പ്രദ/ മാ യ് കാ / ലി ണ

— ൦ — ൦ —
കവി/താ/ഗുണ/ ജാ ല മൊ / ക്ക വേ

— ൦ — ൦ —
കൈ/വര/വാൻ/കൃപ/ ചെ യ്തി ടേ / ണ മേ/ —സ്വ.

314. ഒടുവിൽ ഗുരുവൊന്നു ചേർത്തുവെന്നാ—
ലൗപച്ഛന്ദസികാഖ്യമാമിതേ താൻ. 2

വൈതാളീയത്തിന്റെ അവസാനത്തിൽ എല്ലാ പാദങ്ങളിലും ഓരോ ഗുരുക്കൂടി ചേർത്താൽ അതു് 'ഔപച്ഛന്ദസിക'മെന്ന വൃത്തമാകും.

ഉദാ:

കവിമാതേ കൈതൊഴുന്നു ഞാൻ കേൾ
കൈവല്യപ്രദമായ കാലിണയ്ക്കു്
കവിതാഗുണജാലമൊക്കവേ താൻ
കൈവരവാൻ കൃപ ചെയ്തിടേണമേ നീ.

315. ആ പാതളികാഖ്യയിതേ താൻ
ഭംഗുരയുഗ്മവുമെങ്കിലൊടുക്കാ. 3

വൈതാളീയത്തിന്റെ അവസാനഭാഗത്തിലുള്ള രചനകൾക്കു പകരം ഭഗവതഃ വെച്ചാൽ അതു് 'ആപാതളികാ.'

ഉദാ:

— ൦ ൦ — —
കവി/മാ/തേ/കൈതൊഴു/കാം/ഞാൻ

— ൦ ൦ — —
കൈ/വ/ല്യ/പ്രദ/മായ പ/ദ ത്തിൽ

— ൦ ൦ — —
കവി/താ/ഗുണ/ജാലമ/തെ ല്ലാം

— ൦ ൦ — —
കൈ/വര/വാൻ/കൃപ/ചെ യ്തിട/ണം നീ.

316. എഴുത്തിമണ്ടാമതൊക്കവേ
ഗുരുക്കളായാൽ ദക്ഷിണാന്തികാ. 4

വൈതാളീയം, ഔപച്ഛന്ദസികം, ആപാതളികാ ഈ മൂന്നിലും 'പരത്തിലൊട്ടുരുതു സമം' എന്നുള്ള നിയമത്തെ ലംഘിച്ചു്, എല്ലാ പാദങ്ങളിലും രണ്ടാമത്തേയും മൂന്നാമത്തേയും മാത്രമുള്ള മാത്രം ഒന്നിച്ചുചേർത്തു് ഒരു ഗുരുക്കൊണ്ടു് നിർദ്ദേശിച്ചാൽ ആ വൃത്തം 'ദക്ഷിണാന്തികാ.'

317. ഉദീച്യവൃത്താഖ്യമാമിതേ
മണ്ടാം ഗുരു വിഷമത്തിൽ മാത്രമായു്. 5

രണ്ടാമക്ഷരം ഗുരുവാക്കുന്നത് വിഷമപാദങ്ങളിൽ മാത്രമായാൽ അതു 'ഉദീച്യവൃത്തി.'

318. അഞ്ചാംകല യുഗ്മപാദം
പ്രാച്യവൃത്തിയിഹ നാലിലൊട്ടുകിൽ. 6

സമപാദങ്ങളിൽ മാത്രം നാലും അഞ്ചും മാത്രകളെ ഗുരുകൊണ്ടു ഒന്നിച്ചാൽ അതു 'പ്രാച്യവൃത്തി.'

319. ഇരണ്ടു പാദത്തിലും കല-
ഐക്യലക്ഷ്യലതുകേൾ പ്രവൃത്തകം. 7

വിഷമപാദങ്ങളിൽ 2-ം, 3-ം മാത്രകളും സമപാദങ്ങളിൽ 4-ം, 5-ം മാത്രകളും ഒന്നിച്ചാൽ 'പ്രവൃത്തക'മെന്ന വൃത്തം.

320. യുഗ്മമാത്രമിതിഹാപരാന്തികാ. 8

പ്രവൃത്തകത്തിന്റെ സമപാദംകൊണ്ടുതന്നെ ശ്ലോകം മുഴുവനും ചമച്ചാൽ അതു 'അപരാന്തികാ.'

321. അയുഗ്മമേ ചാരുഹാസിനീ. 9

പ്രവൃത്തകത്തിന്റെ വിഷമപാദംപോലെതന്നെ നാലു പാദവും ആയാൽ അതു 'ചാരുഹാസിനീ.'

8. ഭാഷാവൃത്തപ്രകരണം

സംസ്കൃതത്തിൽ പലമാതിരിയിലും ഉള്ള വൃത്തങ്ങളെ വിവരിച്ചതിന്റെ ശേഷം മലയാളത്തിൽ പ്രത്യേകമുള്ള വൃത്തങ്ങളെ ആരംഭിക്കുന്നു. വൃത്തശാസ്ത്രപരിഭാഷകളെല്ലാം ഭാഷയിലും പ്രായേണ സംസ്കൃതത്തിൽ ഉള്ളവതന്നെ ആണെങ്കിലും പ്രധാനപ്പെട്ട ചില അംഗങ്ങളിൽ വ്യത്യാസം ഉള്ളതിനാൽ ഭാഷാവൃത്തശാസ്ത്രത്തിന് പൊതുവേ ഉള്ള ചില വിധികളെ ആദ്യമായി ചൊല്ലുന്നു.

പ്രായേണ ഭാഷാവൃത്തങ്ങൾ തമിഴിന്റെ വഴിക്കതാൻ
 അതിനാൽ ഗാനമീതിക്ക ചേരമീരടിയണിഹ. 1

മലയാളം ദ്രാവിഡവർഗ്ഗത്തിൽ ചേർന്ന ഒരു ഭാഷയാകയാൽ അതിന് സ്വന്തമായുള്ള കവിതാരീതി തമിഴിലുള്ളപോലെ ആകുന്നു. തമിഴിനും സംസ്കൃതത്തിനും വൃത്തശാസ്ത്രവിഷയത്തിൽ വളരെ വ്യത്യാസം ഉണ്ട്. സംസ്കൃതത്തിൽ രണ്ടേഖ്ങ്ങളായിപ്പിരിയുന്ന നാലുപാദങ്ങൾ ചേർന്നുള്ള ഒരു ശ്ലോകമെന്നു പറയുന്നതാണ്, ഗദ്യകൃതികളിലെ ഒരു വാക്യത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തു നില്ക്കുന്ന ഒരൊറ്റയായ എണ്ണം; തമിഴിൽ ശ്ലോകത്തിനു പകരം രണ്ടു പാദം ചേർന്ന ഒരു ഈരടി ആണ്. ശ്ലോകത്തിലെപ്പോലെ ഈരടികളിൽ അന്വയം പൂർണ്ണമാകണമെന്ന് നിബ്ധനം ഇല്ല. ഈരടി ശ്ലോകംപോലെ ഒന്ന് എന്നെണ്ണാവുന്ന ഒരൊറ്റ പരിപൂർണ്ണവസ്തുവല്ല. ഒരു പാദംതന്നെ ചിലപ്പോൾ ഒരു യതി മുറിയുന്നിടത്തു നിന്നുപോയി എന്നുവരാം. എങ്ങനെ എന്നാൽ,

ഭോഷ്ഠല്ല ബോധിക്കേണം ഓർപ്പോഴിപ്രയോഗം
 ആർക്കും വരുന്നതല്ല പാർക്കാതവരേക്കാടി-
 ലാക്കാൻള്ളപദേശമാർഗ്ഗം മാതൃലനല്ലാ-
 താർക്കാനും സാധിക്കുമോ? —ഘോ. യാ.

ഇവിടെ ഒടുവിലെ പാദം ഒന്നാം യതിയിൽ നിന്നിരിക്കുന്നു. ഈ വൃത്തത്തിൽ ഓരോ പാദമായി കാണിച്ചത് രണ്ടു പാദമാക്കി മുറിക്കാവുന്നതാണെന്ന് വിചാരിക്കുന്നപക്ഷവും പ്രകൃതപുസ്തകത്തിൽ ആകെ ഈ വൃത്തത്തിലുള്ള വരികളുടെ സംഖ്യ വിഷമമാകുന്നതിനാൽ ഈരടിയായി പിരിക്കുമ്പോൾ ഒന്ന് ഒറ്റയടിയായി നില്ക്കുതന്നെ ചെയ്യും. അതിനാൽ ഈരടി, ശ്ലോകംപോലെ ഒരു പരിപൂർണ്ണവസ്തുവല്ലെന്നു തീർച്ചപ്പെടുത്തുന്നു.

ഇതിനു പുറമേ തമിഴിൽ സംസ്കൃതത്തിലെപ്പോലെ ഗുരുലഘുനിയമമോ, മാത്രാനിയമമോ, അക്ഷരനിയമമോ ഇല്ല. സംസ്കൃതത്തിലെ മാത്രയുടെ സ്ഥാനത്തു തമിൾകവി ഇലക്കണത്തിൽ 'അശ' എന്നൊന്നു കാണുന്നുണ്ട്. എന്നാൽ ഇതിന്റെ സ്വഭാവം വേറെ

ആണം. നേരശ എന്നും നിരയശ എന്നും അശ രണ്ടുവിധം. പ, പൽ, പാ, പാൽ ഇങ്ങനെ ഒന്നിലധികം സ്വരമില്ലാത്ത വണ്ണസമുദായത്തിന് 'നേരശ' എന്നും; പര, പരൽ, പരാ, പരാൻ ഇങ്ങനെ രണ്ടു സ്വരം ചേർന്ന വണ്ണസമുദായത്തിന് 'നിരയശ' എന്നും പേർ.* ഈ അശകളെക്കൊണ്ടാണ് തമിഴർ ഗണം (ചീർ) ഉണ്ടാക്കുന്നത്. ഇത്രയുംകൊണ്ട് തമിഴിലും സംസ്കൃതത്തിലും ഉള്ള വൃത്തവ്യവസ്ഥ ഭിന്നമാണെന്ന് സ്പഷ്ടമാകുന്നു. എന്നാൽ ഭാഷയിൽ വണ്ണനിയമമോ, മാത്രാനിയമമോ രണ്ടാലൊന്ന് ഒരുവിധത്തിൽ കാണുന്നുണ്ട്. അതിനാലാണ് സൂത്രത്തിൽ 'പ്രായേണ' എന്ന് പറഞ്ഞത്. ഭാഷാവൃത്തങ്ങൾ മുഖ്യമായി തമിഴുരീതിയെ അനുസരിക്കുന്നത്, രണ്ടും പാട്ടുകളായിട്ടു പാടാനുള്ള വരികളാണെന്നുള്ള അംശത്തിലാകുന്നു. ഈവക വ്യത്യസ്തങ്ങളെത്തന്നെ ഓരോന്നായിട്ടെടുത്തു കാണിക്കുന്നു:

അടികൾക്കും കണക്കില്ല, നില്ക്കയും പേണ്ടൊരേടവും. 2

ഭാഷാവൃത്തങ്ങൾക്ക് ഇത്ര അടി ഒരു ശീൽ എന്നു ക്ലൃപ്തം ഇല്ല; അന്വയം നിറുത്തുന്നതും എവിടെ എങ്കിലും ആവാം. ഈ ശീലുകൾ ശ്ലോകംപോലെ ഒറ്റതരിരിയുന്നില്ല; ധാരമുറിയാതെ ഒഴുകുന്നു. ഇപ്പറഞ്ഞതും 'പ്രായേണ' എന്നേയുള്ളൂ. കീർത്തങ്ങളിലും മറ്റും ശീലുകൾക്ക് പാദസംഖ്യാനിയമം ഉണ്ട്. സംഖ്യാനിയമം ചെയ്യുന്ന പക്ഷം സംസ്കൃതത്തിലേപ്പോലെ നാലു പാദം ഒരു ശീലെന്നുതന്നെയാണ് മിക്ക ദിക്കിലും വ്യവസ്ഥ.

വ്യവസ്ഥയെല്ലാം ശിമിലം, പ്രധാനം ഗാനമീതിതാൻ. 3

ഇവിടെ പ്രാധാന്യം പാടാനുള്ള സൗകര്യത്തിനാകയാൽ സംസ്കൃതത്തിലേപ്പോലെ ഗുരുലഘാദിനിയമങ്ങളെ അധികം ഗണിക്കാറില്ല. ഈ ഭാഗത്തെത്തന്നെ വിസ്തരിക്കുന്നു:

മാത്രയ്ക്കു നിയമം കാണം ഗാനം താളത്തിനൊക്കകിൽ;
ഇല്ലെങ്കിൽ വർണ്ണസംഖ്യയ്ക്കു നിയമം മിക്ക ദിക്കിലും. 4

കിളിപ്പാട്ടു് പ്രായേണ താളമിട്ടു് പാടാത്തതാകയാൽ അതിൽ അക്ഷരനിയമം കാണുന്നുണ്ട്. തുള്ളൽപ്പാട്ടു് മുതലായതിൽ അതുപോലെ മാത്രാനിയമം ഉണ്ട്.

ഗുരുവാക്കാമിച്ഛപോലെ പാടി നീട്ടി ലഘുക്കളെ;
അതുപോലിഹ ദീർഘത്തെക്കുറുക്കുന്നതപൂർവ്വമാം. 5

ലഘുവിനെ പാടുമ്പോൾ നീട്ടി ഗുരുവാക്കാം. അതുപോലെ ദീർഘത്തെ പാടിക്കുറുക്കുകയും ആകാമെങ്കിലും അതു് മറ്റേതുപോലെ സാധാരണമല്ല. ലഘുവിനെ ഗുരുവാക്കുന്നതിന് ഉദാഹരണം:

* രണ്ടും ഹ്രസ്വമോ, ദൃബ്ബ ഹ്രസ്വവും പിമ്പു ദീർഘവുമോ ചേർന്നു വരുന്ന രണ്ടു സ്വരങ്ങൾ നിരയശ എന്നു വ്യവസ്ഥയുണ്ട്.

ഹരിണ ഹരീ കരീ കരടി ഗിരീ കിരീ
ഹാശാദ്ഭൂലാദികളമിതവന്യമൃഗം.

—അധ്യം. രാ.

ഇവിടെ ആദ്യപാദത്തെ വായിക്കുന്നത്

‘ഹരിണാ ഹരീ കരീ കരടി ഗിരീ കിരീ’

എന്നാകുന്നു. ഗുരുവിനെ ലഘുവാക്കുന്നതിന് ഉദാഹരണം:

സുരവരജസുതനമമ നിന്തു വിഷ്ണുനായ്
സൂക്ഷിച്ചു മാമമറിഞ്ഞിട്ടിരാവാണം.

—ഭാര.

ഇവിടെ ‘ഇരാവാണം’ എന്നതിനെ ‘ഇരാവണം’ എന്നു പാടിയാലേ വൃത്തം യോജിക്കൂ. ഇവക അന്വയസ്ഥ എല്ലാം പഴയ സംസ്കൃതത്തിലും ഉണ്ടായിരുന്നതുതന്നെ.

‘‘അപി മാഷം മഷം കുര്യാച്ഛന്ദോഭംഗം ന കാരയേത്’’ എന്ന വചനം നോക്കുക. ‘മാമിയം ചലിതാ വിലോക്യ വൃന്ദാവനാത്’’ ഇത്യാദി അഷ്ടപദിയും മറ്റും ലഘുക്കളെ ധാരാളം ഗുരുകരിക്കാറുണ്ട്.

- ആര്യയിൽ ചൊന്ന രീതിക്കു ഗണകല്പനയുണ്ടിഹ എന്നാലതിന്നു മാത്രമേ നിയമാ വേറെയാണു കേൾ. 6
- ആര്യാജാതിഗണത്തിന്നു മാത്ര നാലെന്നു നിശ്ചിതം മണ്ടാ മൂന്നും നാലുമഞ്ചുമാകാം പിന്നിവിടത്തിലോ. 7
- ദ്രാവിണഗണവും പിന്നെ ത്രിമാത്രഗണവും തമാ ചതുർമ്മാത്രം പഞ്ചമാത്രമെന്നു താൻ ഗണസംജ്ഞകൾ. 8

ആര്യയിൽ നാലു മാത്രകൾ കൂടിയതു് ഒരു ഗണം എന്നു പറഞ്ഞതുപോലെ ഇവിടെയും ഇത്ര മാത്രകൾ കൂടിയതു് ഒരു ഗണം എന്നു വ്യവസ്ഥയുണ്ടു്. എന്നാൽ ഗണങ്ങൾക്കു മാത്ര രണ്ടോ മൂന്നോ അഞ്ചോ ആയിരിക്കും; ശേഷം വേണ്ടിവന്നാൽ നാലു രണ്ടിലും, ആറു മൂന്നിലും എന്ന മട്ടിൽ ഇവയിൽത്തന്നെ ഉൾപ്പെട്ടുകൊള്ളും. ഇവയ്ക്കു് യഗണം, മഗണം എന്നും മറ്റും പറഞ്ഞതുപോലെ പേരുകൾ ഇടുന്നില്ല. സംസ്കൃതഗാനങ്ങളിലും പ്രാകൃതവൃത്തങ്ങളിലും ഇതുപോലെ പലമാതിരി മാത്രാഗണങ്ങൾ ഉള്ളതിനു് അക്ഷരംകൊണ്ടു പേരിട്ടിട്ടുണ്ടു്. അവയെ അധികം പ്രയോജനമില്ലാത്തതിനാൽ ഇവിടെ സ്വീകരിക്കുന്നില്ല. ദ്രാവിണ, ത്രിമാത്രം ഇത്യാദികളെത്തന്നെയേ ഉപയോഗിക്കുന്നുള്ളൂ. ഒരു ഗണത്തിനു് ആകെ ഇത്ര മാത്ര വേണമെന്നല്ലാതെ അതിൽ ആദിഗുരു, മധ്യഗുരു മുതലായ പ്രകാരഭേദങ്ങളെ ഭാഷാവൃത്തങ്ങൾ ഗണിക്കുന്നമില്ല. ഇത്രയും സാമാന്യവിധികൾ.

ഇനി ഓരോതരം പാട്ടുകളെ എടുത്തു് അതാതിൽ അടങ്ങിയീട്ടുള്ള വൃത്തങ്ങളെ പറയുന്നു. ഒരു വൃത്തംതന്നെ പലതരം പാട്ടുകളിലും വരുന്നതിനെ പ്രധാനമായി ആദ്യം എടുക്കുന്നിടത്തു് വിവരിച്ചും കൊണ്ടു് മറ്റു പാട്ടുകളിൽ അതിനു് പ്രവേശമുള്ളതിനെ ചൂണ്ടിക്കാണിക്കു മാത്രം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. അതിൽ ആദ്യമായി,

1. കിളിപ്പാട്ട്

322. മാത്രയഞ്ചക്ഷരം മൂന്നിൽ വരനോരു ഗണങ്ങളെ
ഏട്ട ചേർത്തുള്ളിരടിക്ക ചൊല്ലാം കാകളിയെന്ന പേർ. 1

അഞ്ചു മാത്ര കിട്ടുന്ന വിധത്തിൽ മൂന്നക്ഷരം ചേർത്തത് ഒരു ഗണം. അതായത് രണ്ടു ഗുരുവും ഒരു ലഘുവും ഉള്ള രഗണമോ, തഗണമോ, യഗണമോ ആവും. സർവ്വലഘുവിനെ അക്ഷരം മൂന്നിലധികം വരുന്നതിനാൽ ഇവിടെ ഗണിക്കാനില്ല. ഇങ്ങനെയുള്ള നാലു ഗണം കൂടിയത് ഒന്നാംപാദം; അതുപോലെതന്നെ രണ്ടാംപാദവും. അപ്പോൾ ഏട്ട ഗണം ചേർന്ന് ഒരു ഇരടി. ഈവിധമുള്ള ശീലിന് 'കാകളി' എന്നു പേർ. പഞ്ചമാത്രഗണങ്ങൾ മൂന്നുള്ളതിൽ¹ അധികം രഗണത്തെയും, പിന്നീട് തഗണത്തെയും, അതിലും കുറഞ്ഞത് യഗണത്തെയും ആണ് ഉപയോഗിച്ചുകാണുന്നത്. ലഘുക്കളെ നീട്ടി ഗുരുവാക്കാവുന്നതിനാൽ നഗണം, ഭഗണം, സഗണം, ജഗണം എന്നശേഷം നാലു ഗണങ്ങളെയും ഉപയോഗിക്കാം. ഗുരുവിനെക്കുറുകെ അപൂർവ്വമാകയാൽ മാത്ര ഏറ്റിപ്പോകുന്ന മഗണം മാത്രം ഈ വൃത്തത്തിൽ പ്രയോഗിപ്പാൻ പാടില്ലെന്നുവരുന്നു.

ഉദാ:

— ൦ — / — ൦ — / — ൦ — / — ൦ —
ശാ രി ക / പ്പൈ ത ലേ / ചാ ര ശീ / ലേ വ രി /
— ൦ — / — ൦ — / — ൦ — / — ൦ —
കാ രോ മ / ലേ ക മാ / ശേഷ വും / ചൊ ല്ല നീ.

—അധ്യാ. രാ

അദ്ധ്യാത്മം അയോദ്ധ്യാകാണ്ഡം, സഭാപദ്യം, ചാണക്യസൂത്രം രണ്ടാംപാദം ഇത്യാദികൾ ഈ വൃത്തത്തിൽ ഉള്ളവയാകുന്നു.

323. കാകളിക്കാദ്യപാദാദൗ രണ്ടോ മൂന്നോ ഗണങ്ങളെ
ഐയഞ്ചു ലഘുവാക്കീടിലുളവാം കളകാഞ്ചി കേൾ. 2

ഉദാ:

1. സുരവരജ/സുതരമഥ/നിന്ദ വി/ഷണ്ണനായ/
സുക്ഷിച്ച/മായ മ/റിഞ്ഞിട്ടി/രാവാൻ. —ഭാര.
2. സകലശ്രക/കലവിമല/തിലകിതക/ളേബരേ/
സാരസ്യ/പ്രിയേഷ/സാരസ്യ/സ്വസ്വമേ —അദ്ധ്യാ. രാ.

ഇവിടെ ഒന്നാമുദാഹരണത്തിന്റെ ഒന്നാംപാദത്തിൽ ആദ്യത്തെ രണ്ടു ഗണവും രണ്ടാമത്തേതിൽ മൂന്നു ഗണവും ലഘുമയം. രണ്ടിലും രണ്ടാംപാദം കാകളിതന്നെ. ഈ ലക്ഷണപ്രകാരം കാകളി സമവൃത്തവും കളകാഞ്ചി അർദ്ധസമവൃത്തവുമെന്നു വരുന്നു. നാലു പാദം ഒരു ശീൽ എന്ന് നിയമം ഇല്ലാത്തതിനാൽ അർദ്ധസമമെന്ന പേർ ഭാഷാ വൃത്തങ്ങൾക്കു യോജിക്കയില്ല. മുറയ്ക്കു നോക്കിയാൽ സമമെന്നും വിഷമമെന്നും രണ്ടു വിഭാഗമേ ഭാഷയിൽ സംഭവിക്കുകയുള്ളൂ. സംസ്കൃതം

1. ത, ര, യ ഗണങ്ങൾക്ക് ഒരു ലഘുവും രണ്ടു ഗുരുവുമാണല്ലോ.
2. 'മായമ' പാടിനീട്ടിയും 'രാവാൻ' പാടിക്കുറുകിയും 5 മാത്ര ആകണം.

സമ്പ്രദായപ്രകാരം നോക്കിയാൽ കളകാഞ്ചിയെ അർദ്ധസമമെന്നു വിളിക്കാമെന്നേ ഇവിടെ പറഞ്ഞതിനു താൽപ്പര്യം ഉള്ളൂ. വേറെയും ഒരു ഭേദം ഈ വൃത്തങ്ങൾക്കു തങ്ങളിൽ ഉണ്ടു്. കാകളിയിലെല്ലാം ത്ര്യക്ഷരഗണങ്ങളാകയാൽ പാദമൊന്നിനു് അക്ഷരം 12 എന്നു നിയമം ഉണ്ടു്; കളകാഞ്ചിയിൽ സർവ്വലഘുഗണങ്ങളുള്ളതിനാൽ ഒന്നാംപാദത്തിൽമാത്രം അക്ഷരം 16-ഓ 18-ഓ ആകാം. പാദത്തിൽ മാത്രകളുടെ ആകെത്തുക രണ്ടു വൃത്തരതിനും 20 തന്നെ.

324. കാകളിക്കുള്ള പാദങ്ങൾ രണ്ടിലും പിന്നെയാദിമം ഗണം മാത്രം ലഘുമയമായാലോ മണികാഞ്ചിയാം. 3

ഉദാ:

പരമപുതഃഷ്ഠൻ മഹാമായ തൻവൈവേം/
പാകയുമനാരതംകേരക്കയംചെണ്ണിലോ/i _____ഭാര.

ഈ മണികാഞ്ചിയെ കളകാഞ്ചിയുടെ ഇടയ്ക്കല്ലാതെ ഒരു പദ്യത്തിലോ അദ്ധ്യായത്തിലോ മുഴുവൻ ഉപയോഗിച്ചു കണ്ടിട്ടില്ല.

325. ഇച്ഛപോലെ ചിവേടത്തു ലഘുപ്രായഗണങ്ങളെ ചേർത്തും കാകളി ചെണ്ണീടാമതിൻ പേർ മീത്രകാകളി. 4

ഉദാ:

1. ജനിതൃതിനി/വാരണം/ജഗദഭയ/കാരണം/
ചരണനത/ചാരണം/ചരിതമധു/പുരണം/

ഇതിൽ രണ്ടികളിലും 1-ം, 3-ം ഗണങ്ങൾ ലഘുമയങ്ങൾ.

2. ശിവ ശിവ മനോഹരേശീലവതി/സാദരം/
ജന്മസാ/ഫലദം/ചൊല്ല കൈ/വലദം/ _____ഭാര.

ഇതിൽ ആദ്യപാദത്തിൽ ഒന്നാംഗണം ലഘുമയംതന്നെ; മൂന്നാം ഗണത്തിൽ ഒരു ഗുരുവും മൂന്നു ലഘുവും ചെണ്ണിരിക്കുന്നു. അതിനാലാണ് 'ലഘുപ്രായ—(ലഘുവധികപ്പെട്ട) ഗണങ്ങളെ' എന്നു ലക്ഷണംചെയ്തതു്. ഈ ലക്ഷണപ്രകാരം ചാണക്യസൂത്രത്തിൽ 'ശുകതരണി സാദരം സുശീല ഗുണഭാസുരം' എന്നു കാണുന്നതു് 'സാദരം ശീലഗുണ' എന്നാക്കണം. 'സു' അധികമാണെന്നു് പാട്ടുകാരും സമ്മതിക്കുന്നു.

326. രണ്ടാം പാദാവസാനത്തിൽ വർന്നോരു ഗണത്തിനു് വർണ്ണമൊന്നു കറഞ്ഞീടിലുനകാകളിയാമതു്. 5

ഉദാ:

— — റ — റ — — — റ — റ —
തന്തേ വ/രി കരി/കത്തങ്ങി/രി മമ/

— — റ — റ — റ — — — —
ചിത്തം മ/ഹ്രി ര പി/തെളിഞ്ഞി/തയ്യാ/2 _____ഭാര.

1. അതിസമ്മതയുമായി തട്ടിച്ചുനോക്കുക.

2. ഈ ഉദാഹരണം ഉന്നകാകളിക്ക് വല്ലപാടും പേർക്കാമെന്നേ ഉള്ളൂ. തുള്ളൽ കൃതികൾ തപ്പിയർൽ ലക്ഷണത്തിനൊത്ത ലക്ഷ്യം വേറെ കിട്ടും.

ഇതിൽ രണ്ടാംപാദത്തിലെ ഗണത്തിന്^o രണ്ടക്ഷരമേ ഉള്ളൂ; മാത്രയും നാലായിപ്പോയി. ഒരക്ഷരം ലഘുവായാൽ മാത്ര മൂന്നാകും. ഇതിനെ എഴുത്തച്ഛൻ പദ്മാരംഭങ്ങളിൽ ഒരു വൈചിത്ര്യത്തിനു മാത്രമേ ഉപയോഗിക്കാറുള്ളൂ. അഞ്ചാറു വരി കഴിഞ്ഞാൽ സാധാരണ കാകളിതന്നെ എടുക്കും. രണ്ടാംപാദത്തിൽ നാലക്ഷരം കുറച്ചു^o ഒരു വിധം ഉന്നകാകളി മാറൻപാട്ടിലും മറ്റും കാണുന്നുണ്ടു്:

ഉദാ:

കങ്കമ/ച്ചാറണി/ഞ്ഞാലും ക/ചങ്ങളിൽ/
കുംഭീരൂ/ഗ്രാമിനീ/യാളേ/

ഇതിൽ രണ്ടാംപാദത്തിനു രണ്ടു ഗണവും രണ്ടക്ഷരവുമേ ഉള്ളൂ.

327. രണ്ടു പാദത്തിലും പിന്നെയന്ത്യമായ ഗണത്തിന്^o വർണ്ണമൊന്നു കുറഞ്ഞെന്നാൽ ദ്രുതകാകളി കീർത്തനേ. 6

രണ്ടടികളിലും ഒടുവിലെ ഗണത്തിനു മാത്രം അക്ഷരം രണ്ടാക്കിയാൽ കീർത്തനങ്ങളിലും മറ്റും കാണുന്ന ഒരു വൃത്തം ആകും. അതിന്^o 'ദ്രുതകാകളി' എന്നു പേരു്. അക്ഷരം ഒന്നു കുറയ്ക്കണമെന്നു^o പറഞ്ഞതിനാൽ മാത്ര മൂന്നോ നാലോ ആകാം. എങ്കിലും മൂന്നു മാത്രയാണു^o അധികംഭിക്കിലും കാണുന്നതു്.

ഉദാ:

— 0 —
1. കാള മേ/ഘ കളാ/യങ്ങളെ/ക്കാളും/
കാളനാ/ളീകപാ/ളികളെ/ക്കാളും/

— 0 —
കാളി മ/ കൊണ്ടുകാ/ളും കളേ/ബരം/
പന്നേന്നാർ/കാവിലീ/ശ്വരി പാ/ഹി മാം.

—കാളീസ്തോത്രം.

— 0 —
2. പണ്ടുപ/ണ്ടുള്ള വി/ത്തു കളെ/ല്ലാമേ

0 — —
കണ്ടാലു/ മ റി യാ/തേ മറ/ഞ്ഞുപോയ^o —ഭാ. ച. കൃ. പാ.

ഈ ദ്രുതകാകളിയിൽ മഗണവും ചേർക്കാറുണ്ടു്.

ഉദാ:

— — — 0 — — — 0 —
തു പ്പു ണി/ത്തു റ മേ/വും ഭേ ഗ/വാൻറെ

— 0 — 0 — —
തുപ്പാദ/ത്താർ ടി/യിണ ചേ/രവാൻ* —കീർത്ത.

പാനപ്പാട്ടുകൾക്കും ഇതുതന്നെയാണു് വൃത്തം.

* ചിലെടത്തൊക്കെ ലഘുഗുരുകൾ അടയാളപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നതു് പാടി നീട്ടേണ്ടതെന്നു കാണിക്കാനാണു്.

ഉദാ:

— ൦ — ൦ — — ൦ — —

മാളി ക/മു ക ഭേ/രി യ മ/ ന്നൻറെ

തോളിൽ മാ/രാപ്പ കേ/റുന്നതും/ ഭവാൻ.¹ — ജ്ഞാനപ്പാന.

കിളിപ്പാട്ടിലുൾപ്പെട്ടതല്ലെങ്കിലും ഭൂതകാകളിയെ ഇവിടെ പറഞ്ഞതു് കാകളീപ്രസ്താവത്തിലാകുന്നു.

328. മൂന്നും രണ്ടും രണ്ടു മൂന്നും രണ്ടും രണ്ടെന്നെഴുത്തുകൾ പതിനാലിന്നാറു ഗണം പാദം രണ്ടിലുമൊന്നുപോൽ, ഗുരുവൊന്നെങ്കിലും വേണം മാറാതോരോ ഗണത്തിലും, നട്ടക്ക യതി പാദാദിപ്രൊത്തമിതു കേകയാം.

7

ഓരോ പാദത്തിലും 3, 2, 2, 3, 2, 2 എന്ന ക്രമത്തിൽ അക്ഷരങ്ങളോടുകൂടെ ആറു ഗണങ്ങൾ; 14 അക്ഷരം. ഈ ഗണങ്ങളിൽ ഓരോന്നിലും ഓരോ ഗുരുവെങ്കിലും വേണം; എല്ലാം ഗുരുവായാലും വിരോധമില്ല. അപ്പോൾ ഒരു പാദത്തിൽ കുറഞ്ഞപക്ഷം ഗുരു 6, ശേഷം 8 ലഘു എന്നു മാത്രം 20; എല്ലാം ഗുരുവായാൽ മാത്രം 28; അതുകൊണ്ടു് മാത്രം 20-നും 28-നും മദ്ധ്യേ നില്ക്കുമെന്നു വന്നുകൂടി. അക്ഷരം 14 എന്നു ക്ലപ്തംതന്നെ. എന്നാൽ മാത്രം സാധാരണയിൽ രണ്ടു് അറുപത്തൊന്നും മദ്ധ്യേ 22-ഓ 24-ഓ ആയിരിക്കും. ഇതിനു പുറമേ പാദാദികൾക്കു പൊരുത്തം വേണം; എന്നുവെച്ചാൽ ഒന്നാംപാദം ഗുരുകൊണ്ടു തുടങ്ങിയാൽ രണ്ടാംപാദവും ഗുരുകൊണ്ടുതന്നെ തുടങ്ങണം; ലഘുകൊണ്ടു യാൽ ലഘുകൊണ്ടു് എന്നുള്ള നിയമം. പാദങ്ങൾക്കു മദ്ധ്യേ യതി വേണം. 3, 2, 2 എന്ന ആദ്യത്തെ മൂന്നു ഗണം ഒരു യതി; അതുപോലെതന്നെ പിന്നെയും മൂന്നു ഗണങ്ങൾ ഒരു യതി എന്നു്.²

ഉദാ:

1. $\left. \begin{array}{l} \overset{\circ}{\text{സ}} \overset{\circ}{\text{ര}} \overset{\circ}{\text{വാ}} / \overset{\circ}{\text{ഹി}} \overset{\circ}{\text{നീ}} / \overset{\circ}{\text{പ}} \overset{\circ}{\text{തി}} / \overset{\circ}{\text{ത}} \overset{\circ}{\text{ന}} \overset{\circ}{\text{യൻ}} / \overset{\circ}{\text{ഗ}} \overset{\circ}{\text{ണ}} / \overset{\circ}{\text{പ}} \overset{\circ}{\text{തി}} \\ \overset{\circ}{\text{സ}} \overset{\circ}{\text{ര}} \overset{\circ}{\text{വാ}} / \overset{\circ}{\text{ഹി}} \overset{\circ}{\text{നീ}} / \overset{\circ}{\text{പ}} \overset{\circ}{\text{തി}} / \overset{\circ}{\text{പ്ര}} \overset{\circ}{\text{മ}} \overset{\circ}{\text{മ}} / \overset{\circ}{\text{ഭൂ}} \overset{\circ}{\text{ത}} / \overset{\circ}{\text{പ}} \overset{\circ}{\text{തി}} \end{array} \right\} \text{—20 മാത്ര}$

2. $\left. \begin{array}{l} \overset{\circ}{\text{ശ}} \overset{\circ}{\text{ക്ര}} \overset{\circ}{\text{നോ}} / \overset{\circ}{\text{കൃ}} \overset{\circ}{\text{താ}} / \overset{\circ}{\text{ന്ത}} \overset{\circ}{\text{നോ}} / \overset{\circ}{\text{പാ}} \overset{\circ}{\text{ശീ}} \overset{\circ}{\text{യോ}} / \overset{\circ}{\text{ക}} \overset{\circ}{\text{മ്പേ}} / \overset{\circ}{\text{ര}} \overset{\circ}{\text{നോ}} / \\ \overset{\circ}{\text{ദ}} \overset{\circ}{\text{ഷ്ട}} \overset{\circ}{\text{തം}} / \overset{\circ}{\text{ചെ}} \overset{\circ}{\text{യ്ക്ക}} / \overset{\circ}{\text{ത}} \overset{\circ}{\text{വൻ}} / \overset{\circ}{\text{തന്നെ}} \overset{\circ}{\text{ന്തൊ}} \overset{\circ}{\text{ന്നൊ}} \overset{\circ}{\text{ടു}} / \overset{\circ}{\text{ക}} \overset{\circ}{\text{വെൻ}} \end{array} \right\} \text{—22 മാത്ര}$

3. $\overset{\circ}{\text{കെ}} \overset{\circ}{\text{ലാ}} \overset{\circ}{\text{സാ}} / \overset{\circ}{\text{ച}} \overset{\circ}{\text{ലേ}} / \overset{\circ}{\text{സൂ}} \overset{\circ}{\text{ര്യ}} / \overset{\circ}{\text{കോ}} \overset{\circ}{\text{ടി}} \overset{\circ}{\text{ശോ}} / \overset{\circ}{\text{ഭീ}} \overset{\circ}{\text{തേ}} / \overset{\circ}{\text{വി}} \overset{\circ}{\text{മ}} / \text{—24 മാത്ര}$

$\overset{\circ}{\text{ലാ}} \overset{\circ}{\text{ല}} \overset{\circ}{\text{യേ}} / \overset{\circ}{\text{ര}} \overset{\circ}{\text{ത്ത്}} / \overset{\circ}{\text{പീ}} \overset{\circ}{\text{ഠേ}} / \overset{\circ}{\text{സം}} \overset{\circ}{\text{വി}} \overset{\circ}{\text{ഷ്ടം}} / \overset{\circ}{\text{ധ്യാ}} \overset{\circ}{\text{ന}} / \overset{\circ}{\text{നി}} \overset{\circ}{\text{ഷം}} / \text{—26 മാത്ര}$

1. സപ്തിണിയുടെ ഉദാഹരണങ്ങളുമായി തട്ടിച്ചുനോക്കുക.
2. ഈ വൃത്തത്തിനു 'കേക' എന്നു പേർ.

4. മാതംഗാ/ഭാസ്യൻ/ഭേവൻ, / മംഗല്യാ/ധാന/പ്രീതൻ } 28
 മാതംഗീ/വാചാ/ഭേവീ, /മാനാമൻ/ഗൗരീ/കാന്തൻ/ } മാത്ര

ഈ ഉദാഹരണങ്ങളിലൊക്കെയും പാദാദിപ്പൊരുത്തവുമുണ്ടെന്നു കാണുക. മിക്ക ദിക്കുകളിലും യതികളുടെ ആദിക്കും പൊരുത്തം കാണും; ഇവിടെ ഏടുത്ത ഉദാഹരണങ്ങളിലെല്ലാം അതുണ്ടെങ്കിലും അതില്ലാത്ത വരികൾ അപൂർവ്വമല്ല.

പുരുഷ/സ്രീജാ/തീനാ/മാശ്രമാ/ദിക/ഉല്ല
 കാരണം/മമ/ഭജ/നത്തിന/ജഗ/ത്രയേ/

എന്നു ചില പുസ്തകങ്ങളിൽ കാണുന്നത് 'പുരുഷസ്രീ' എന്നു വായിച്ചാൽ പൊരുത്തം തെറ്റുന്നില്ല.

ഭ്രോണരോ/ടൊര/മിച്ച/പാച്ച/വിദ്യ/കളും
 സുരലോ/കംപു/കുപു/ഷതമ/ഹീപ/തിയും

എന്നു ഭാരതം സഭാപദ്യത്തിൽ കാണുന്നത് പാദാദിപ്പൊരുത്തത്തിന് ഒരു അപവാദംപോലെ തോന്നുന്നു. എന്നാൽ വാസ്തവത്തിൽ ഇവിടെ മദ്ധ്യേ വരികൾ വിട്ടുപോയിരിക്കണം. അർത്ഥത്തിലുള്ള ചേച്ചുക്കേട്ട് ഈ ഉദാഹരണ ബലപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യുന്നു.* മുൻ കാണിച്ചു,

- (1) 'കാരണം.മമ ഭജ/നത്തിന ജഗത്രയേ'
- (2) 'അഗതിയായോടി/യന്നശഗ്രഹിക്കണം'

ഇത്യാദികളിൽ യതിഭംഗം വന്നുകാണുന്നുണ്ട്.

329. ലഘുപൂർവ്വം ഗുരു പരമീമട്ടിൽ ദ്യക്ഷരം ഗണം,
 ആരൊണ്ണം മദ്ധ്യയതിയാലർദ്ധിതം, മുറി രണ്ടിലും,
 ആരംഭേ നിയമം നിത്യമിതന്നടയെന്ന ശീൽ. 8

പാദമൊന്നിനു മുൻലഘുവും പിൻഗുരുവുമായിട്ട് ഈ രണ്ടക്ഷരമുള്ള ഗണം ആറ്; നടുക്ക് യതിചെയ്ത് പാദത്തെ രണ്ടലുമായിട്ട് മുറിക്കണം; രണ്ടു മുറിയുടേയും ആദ്യഗണത്തിൽ മുൻലഘു, പിൻഗുരു എന്നുള്ള നിയമം അവശ്യമനുഷ്ഠിക്കണം; ശേഷം നാലു ഗണങ്ങളിൽ തെറ്റിയാലും തരക്കേടില്ല. ഇത് 'അന്നട'.

ഉദാ:

1. ഹരാ / ഹരാ / ഹരാ / ശിവാ / ശിവാ / ശിവാ /
 പുര / ഹരാ / മുര / ഹരാ / നത / പദാ /

* "ഭ്രോണരോടൊരമിച്ച പഠിച്ച വിദ്യകളും ക്ഷീണമെന്നിയേ സൗഖ്യം പൂണ്ടു വാണീടും കാലം സുരലോകവും പുക്കു പൃഷതമഹീപതി നരപാലകനായാൻ ഭൂപനേതു കാലം" എന്നാണു് പല 'ഭാരതപ്രതിപ്പക'ളിലും കാണുന്നത്.

2. വിവി / ധമി / ത്തരം, / പ റ / ണ്ണ കേ / ഴ നോ_
 റ റ / ചനെ / ണ്ണാ / ഴ തു / റ / ചെന്റാൻ / സൃ തൻ.

രണ്ടാമുദാഹരണത്തിൽ അന്ത്യഗണങ്ങൾക്ക് ലഘുഗുരുവ്യവസ്ഥ തെറ്റിയിരിക്കുന്നു. യത്യാരംഭമായ ഒന്നും നാലും ഗണങ്ങളിലാകട്ടെ നിയമം ശരിതന്നെ എന്നു കാണുക.

2. തുള്ളൽപ്പാട്ട്

തുള്ളൽപ്പാട്ടിനു് (1)ഓട്ടൻ, (2)ശീതങ്കൻ, (3)പറയൻ എന്നു മൂന്നു വകഭേദമുണ്ടു്. ഇതിൽ ഓരോന്നിലും ഉള്ള വൃത്തങ്ങൾ വെവ്വേറെ ആണെങ്കിലും ചിലതു് സാധാരണമായിട്ടു കാണുന്നു. അതിൽ ആദ്യം ഓട്ടനിൽ പ്രധാനമായുള്ള വൃത്തങ്ങളെ എടുക്കുന്നു.

1. ഓട്ടൻ

330. ചിമാത്രം ഗണമെട്ടെണ്ണം യതിമദ്ധ്യം തരംഗിണി. 1

രണ്ടുമാത്രയിലുള്ള ഗണം എട്ടുചേർത്തു് ഒരു പാദം ചെയ്യുന്ന വൃത്തത്തിനു് 'തരംഗിണി' എന്നു പേർ. ഇതിനു് പാദമദ്ധ്യമായ നാലാം ഗണത്തിന്റെ അവസാനത്തിൽ യതിയും വേണം. സംസ്കൃതത്തിൽ ഈ വൃത്തം മാത്രാസമകവർഗ്ഗത്തിൽ ഉൾപ്പെട്ടു. എന്നാൽ ഇങ്ങനെ ഒരു ലക്ഷണവും പേരും സംസ്കൃതവൃത്തശാസ്ത്രഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ കണ്ടിട്ടില്ല.

ഉദാ:

- 1. അണി/മതി/കല/യും/സുര/വാ/ഹിനി/യും/
 ഫണി/പതി/ഗണ/ഫണ/മണി/കള/മണി/യും/ —പോ. യാ.
- 2. ദോ/ഷ/ഗ്രാ/ഹിക/ളി/ല്ലാ/തു/ള്ളോ/ര/
 ദോ/ഷ/ജ്ഞ/ന്മാ/രുടെ/സഭ/തു/പ്പും/ —പോ. യാ.

ഇതിൽ രണ്ടാമുദാഹരണത്തിൽ യതിഭംഗമുണ്ടു്. പാടുമ്പോൾ അതു് തെളിയുകയും ചെയ്യുന്നു. സംസ്കൃതത്തിൽ,

'ജ ഗോവിന്ദം ജേ ഗോവിന്ദം'

എന്നുള്ള കീർത്തനം ഈ വൃത്തത്തിലാകുന്നു. ഇരുപത്തിനാലുവൃത്തത്തിൽ 14-ം 19-ം വൃത്തങ്ങളിലും ഈ വൃത്തം പ്രയോഗിച്ചുകാണുന്നു.

ഉദാ:

- 1. കൊണ്ടാ ലക്ഷ്മണ! വില്ലും ശരവും
 കണ്ടിലേത്രം വരണമിദാനീം
 കണ്ടാലും മമ വീര്യം ജലനീധി
 മണി വരണതു നാരായണ! ജയ! 14-ാം വൃ.
- 2. മരുകലതിലകമണിപ്പൂൺപ! നീ
 നിശമയ സീതാചരിതമിദാനീം
 ശ്രുതിഗതമാകിലിതഖിലജനാനാം
 ദുരിതക്ഷയമിതു നാരായണ! ജയ! 19-ാം വൃ.

331. രണ്ടാംപാദേ ഗണം രണ്ടു കുറഞ്ഞുനതരംഗിണി. 2

രണ്ടാം പാദത്തിൽ രണ്ടു ഗണം കുറഞ്ഞ തരംഗിണിക്കു 'ഉന്നതരംഗിണി' എന്നു പേർ.*

332. കേകാപാദത്തെയർദ്ധിച്ചാലർദ്ധകേകയതായിടും. 3

കേകയ്ക്കു രണ്ടു യതിയുള്ളതിൽ ആദ്യത്തെ യതിയിൽത്തന്നെ പദം നിറുത്തിയാൽ 'അർദ്ധകേക'. അപ്പോൾ ഒരു ത്ര്യക്ഷരഗണത്തിനു പിന്നാലെ രണ്ടു ദ്യക്ഷരഗണം അർദ്ധകേക എന്നർത്ഥമായി. ഓരോ ഗണത്തിലും കുറഞ്ഞപക്ഷം ഓരോ ഗുരുവും വേണം.

ഉദാ:

- 1. ഏണനയനേ ദേവി വാണീടു ഗുണാലയേ. —കൃ. അ. വി.
- 2. കളിച്ചു പടലജനം വിളിച്ചു പുറപ്പെട്ടു. —നള. ച.
- 3. തിരയിൽ ചാടി നീന്തും നെററിമേൽ കറിച്ചാതും. —കാ. വി.
- — റ്റ റ്റ — റ്റ —
4. ബ ല വ/ ച ന/ മ തു/ കേട്ട ഹേ/ഹ യ/തുപൻ/.

സംസ്കൃതത്തിലെ വക്രവൃത്തവും (അനുഷ്ടുപ്പിൽ), സ്വാഗതാവൃത്തവും (ത്രിഷ്ടുപ്പിൽ), സുമംഗലാവൃത്തവും (ജഗതിയിൽ), തുള്ളലിൽ ഉപയോഗിക്കാറുണ്ടു്.

വക്രത്തിനു് ഉദാഹരണം:

- 1. വിരവോദേ ഗുരുവായുർ മരുവും തമ്പുരാൻ കൃഷ്ണൻ. കൃ. വി. ഭാട്ടൻ.
- 2. കവി ചൊല്ലിപ്പഹലിപ്പിപ്പാ- നെളുതല്ലെങ്കിലും നമ്മെ. —കൃ. ലീ. ശീതങ്കൻ.
- 3. റ്റ റ്റ — — റ്റ — — — ക / റ്റ വി ല്യാ / ത്തൊ ര കി / ജ്ജി- ക്കറിശ്ശി ശ്രീമഹാദേവൻ. —സ. പ്ര. പറയൻ.

സ്വാഗതയ്ക്കു്—(ര ന ഭ ഗ ഗ)

- 1. നില്ല നില്ലെട സുയോധന, കണ്ണോ നിങ്ങൾ ചൊന്ന മൊഴി നിന്ദിതമെല്ലാം. —ഘോ. യാ.
- 2. അജ്ജനസ്യ മയി കിം ബഹുമാനം നാനു്സി തസ്യ ബഹു കഷ്ടമിദാനീം. —കാ. വി.

* ഉദാ: സുരവധുമാരുടെ നടുവിലിടാനീം നരവധു ചേരുകയില്ലേ! —നള. ച.

സ്വാഗതയെ ചിലെടത്തു^൦ മാത്രാപ്രധാനമാക്കി അക്ഷരസംഖ്യ. ഭേദപ്പെടുത്തീടും കാണം. എങ്ങനെയെന്നാൽ,

ചിത്രസേനനും വൃന്ദവുമെല്ലാം
ചിത്തസമ്മതം പുണ്ടു ഗമിച്ചു
വൃത്രവൈരിയെച്ചെന്നു വണങ്ങി
തത്ര മേവിനാനതുമതിഭദ്രം. —ഘോ. യാ.

ഇതിൽ ആദ്യത്തെ മൂന്നു പാദങ്ങളിൽ സ്വാഗതയുടെ നാലക്ഷരം കഴിഞ്ഞുള്ള രണ്ടു ലഘുക്കൾക്കു പകരം ഒരു ഗുരു ചെണ്ണിരിക്കുന്നു; 'ചിത്രസേനനനുവൃന്ദവുമെല്ലാം' എന്നായാൽ സ്വാഗതതന്നെയാകും. നാലാം പാദത്തിൽ ഗുരുലഘുക്കൾക്ക് വിനിമയം ചെയ്തതേയുള്ളൂ. 'തത്രമേവിനതു നാമതിഭദ്രം' എന്നായാൽ 'സ്വാഗത'യാകും.

സുമംഗലസ്തു^൦ (ജ ഭ ജ ര)

മതം നമുക്കഭിമതം വൃകോദരാ
ഹിതം പറഞ്ഞതുചിതം ഗ്രഹിക്ക നീ. —ഘോ. യാ.

333. ജഗണാദ്യം ചതുർമാത്രഗണം നാലു ശിതാഗ്രയാം. 4

ചതുർമാത്രഗണം നാലു കൂടിയതു^൦ 'ശിതാഗ്ര'; അതിൽ ആദ്യത്തെ ഗണം ജഗണ—(മദ്ധ്യഗുരു)—രൂപമായിരിക്കുകയും വേണം.

ഉദാ:

1. വി ഭ ശ്യാ/നാകിയ/നളൻറ/ഭൃതൻ/
വി ഭ ര ഭേ/നൽപ്പുര/മടുത്തു/കണ്ടു/
ക തി ച്ച/ചാടും/കതിരകൾ/കണ്ടു —നള. ച.
2. കരിമ്പുതിന്നാൻ കരിവരനിപ്പോൾ
തരിമ്പുമോഹമതുണ്ടെന്നാകിൽ —ഘോ. യാ.

334. ത്രിമാത്രം ദ്വ്യക്ഷരഗണമാണെന്നും ഗുരുവൊറായും ആദ്യം ഗണം ഗുരുമുഖമിതു ഹംസപ്പു.താഭിധം.* 5

ഒരു ഗുരുവും ഒരു ലഘുവും ചേർന്നു^൦ രണ്ടക്ഷരം മൂന്നു മാത്രയിൽ ആറു ഗണവും ഒടുവിൽ ഒരു ഗുരുവും കൂടിയതു^൦ 'ഹംസപ്പുതം'; ഇതിൽ ആദ്യഗണം ലഘുകൊണ്ടു^൦ തുടങ്ങുകയും വേണം.

ഉദാ:

1. ജലധിയും കലങ്ങി മറിഞ്ഞിടുന്നു
ഗിരികളും വിരവോടു കലങ്ങിടുന്നു. —കൃ. വി.
2. മരുത്തിൻറെ മകനെക്കാൾ വലിപ്പനെന്നും
കരുത്തുള്ള പരിഷയിലധീശനെന്നും. —കീരാ.

* 'ലഘുമുഖം' എന്നാണു^൦ വിവരണോദാഹരണങ്ങളിൽനിന്നു വ്യക്തമാകുന്നതു^൦.

- 3. കരമതിലകപ്പെട്ട കനകക്കട്ട പരിപൊടുകുളയുന്നതുചിതമല്ല. —അ. മോ.
- 4. പടജനപടലവുമിടവകയും നട വീട പട പട രടിതങ്ങളും. —നള. ച.

335. ലഘുപ്രായം ചതുർമ്മാത്രഗണമാഹാരദീർഘവും, ചേർന്നുവന്നാലജഗരഗമനാഭീയവൃത്തമാം. 6

ലഘുപ്രായമായ ചതുർമ്മാത്രഗണം 6— ഒടുവിൽ ഒരു ദീർഘവും വരുന്നതു് 'അജഗരഗമനം'.

ഉദാ:

- 1. തെളിവൊടു പല വാളുകൾ കർക്കടത്തോക്കുകൾ വില്ലുകൾ ശുലം വെളുവെളെ വളയുന്ന കടുത്തില ശക്തികൾ പത്തി കൃപാണം. —നള.ച.
- 2. വർദ്ധിതരായവളഹിമാചലസന്നിഭ്രൂംഗശരീരൻ നെടുതാകിന കൊടിമരമെന്ദാർഷണക്കു തടിചൊരു വാലും. —ക.സൗ.

336. ആറുമെട്ടും പതിന്നാലു മാത്രയാൽ മദമന്മരാ. 7

ആറു മാത്ര ഒരു യതി, പിന്നീടു് എട്ടു മാത്ര ഒരു യതി, എന്നു 14 മാത്ര രണ്ടു് യതിയായുള്ള വൃത്തം 'മദമന്മരാ'. അക്ഷരങ്ങൾ അധികവും ലഘുവായിരിക്കണം.

ഉദാ:

- 1. പല വടിവും വന്നു ചാഞ്ഞു തലമുടിയും വന്നു തികഞ്ഞു —നള.ച.
- 2. രതികണവനു കണകളൊടുങ്ങി അതിവിപശതപുണ്ടു മയങ്ങി —ബാ. യ.

മാരൻപാട്ടിലും ഈ വൃത്തം ഉപയോഗിച്ചിട്ടുണ്ടു്. മലയജമലയതിലും മാലതി മലർനിര ചൊരിയു. വനമതിലും.

2. ശീതങ്കൻ

337. അടിയൊന്നിലെഴുത്തേഴു നാലിലോ അഞ്ചിലോ ലഘു, മറ്റുള്ളതെല്ലാം ഗുരുവാം കൃശമദ്ധ്യാഖ്യമാമിതു്. 1

ഉദാ:

- 1. മാതൃരുംബികേ നിന്ദെയു് പാതൃതൃ ഞാൻ വണങ്ങുന്നേൻ. —സ. പ്ര.
- 2. അക്കാലം ദേവകൻറ മോളായ ദേവകിയെ* —കൃ. ലി.

കൃശമദ്ധ്യയെ വക്ത്രത്തോടു കലർത്തിയാണു് അധികം പ്രയോഗിക്കുന്നതു്:

ശ്രീചാരസ്വരൂപൻറ പരണാംഭോരഹം കൂപ്പി. —സ. പ്ര.

* അർദ്ധകേകയുടെ ഉദാഹരണവുമായി തട്ടിച്ചുനോക്കുക.

കിളിപ്പാട്ടിൽ പറഞ്ഞ ക്കളിയും കളകാഞ്ചിയും ശീതങ്കനിൽ പ്രയോഗിക്കാറുണ്ട്. ഉദാഹരണം:

കാകളിക്ക്:

വാനോർനദീപുര വാണതളീടന
ദീനാനകമ്പിയാം കൃഷ്ണൻതിരുവടി —ക. സൗ.

കളകാഞ്ചിക്ക്:

അതികടിലഘനസദൃശനിറുടയ വേണിയും
അതുതമാകും നിടിലപ്രദേശവും. —അഹ. മോ.

കളകാഞ്ചിയുടെ പാദങ്ങൾ മറിച്ചിട്ടും പ്രയോഗിക്കും. അതിന് 'പര്യസ്തകാഞ്ചി' എന്നു പേർ കൊടുക്കാം.

ഉദാ:

കല്ലോലജാലം കളിക്കുന്ന കണ്ട
കമലമണി നിറുടയ കമലമതുകണ്ട.* ക. സൗ.

3: പറയൻ

ശീതങ്കനിലും ഓട്ടനിലും ഉള്ള വൃത്തങ്ങൾക്കു പുറമേ സംസ്കൃതത്തിലെ മല്ലികാവൃത്തവും (ധൃതിയിൽ) മാത്രമല്ലാതെ പുതിയ വൃത്തമൊന്നും പറയനിൽ ഇല്ല. മല്ലികയ്ക്ക് ഉദാഹരണം:

എതിനിത്ര പറഞ്ഞു ഭാനവനെത്തു സംഗതിയെന്നു നീ
ചിന്തിയാത്തവനല്ല നിങ്ങളെ ബന്ധു ഞാനസുരൻ മയൻ. —സ. പ്ര.

ഇതിനെ മാത്രാപ്രധാനമാക്കിയും പ്രയോഗിക്കും. ഉദാ:

1. ഫലിതമോരുവക പറകയും ചിലരുകയും ചിലർ മറികയും പലരുമിഹ ഭൂവി നിരകയും ചിലർ വിരകയും രസമറികയും —സ. പ്ര.
2. അന്ധനരവരവചനമിങ്ങനെ കേട്ടു സപദി സുയോധനൻ അന്ധമതി ശാശകനികണ്ണസമാകലൻ സുമഹാധനൻ —സ. പ്ര.
3. തിരുവനന്തപുര വിളങ്ങിന പത്മനാഭ! നമോഽസ്തു തേ തരുണജലധരനീകരതുലിതകളേബരായ നമോഽസ്തു തേ —സ. പ്ര.

3. കൃഷ്ണഗാഥ

338. ശ്ലോകകളിവൃത്തത്തിൽ രണ്ടാം പാദത്തിലന്ത്യമാം രണ്ടക്ഷരം കുറച്ചിടിലതു മഞ്ജരിയായിട്ടും.

ഉദാ:

മേനകാ മുൻപായ മാനിനിമാരുടെ
മേനിയെ നിമ്മിപ്പാൻ മാതൃകയായ്.

കാകളിയുടെ ഗണമൊന്നും മഗണമാകരുതെന്നു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. മഞ്ജരിയിൽ ആ നിയമം വേണ്ടോ. അതാണ് 'ശ്ലോകകളി' എന്നു പറഞ്ഞതു്. ഉദാഹരണത്തിൽ രണ്ടാംപാദത്തിൽ രണ്ടാംഗണം മഗണമായിരിക്കുന്നു. ശീലാവതിപ്പാട്ടിനും ഇതുതന്നെ വൃത്തം.

* "കളകാഞ്ചിയുടെ പാദങ്ങൾ മറിച്ചിട്ടും പാദാവസാനങ്ങളിൽ ഓരോ അക്ഷരം വിട്ടും" എന്നാണ് 'കേരളകൗമുദി'. അതാണ് ശരി.

ഉദാ:

ലന്തകുരുകൊണ്ടു കൂട്ടാനമുണ്ടാക്കി
ചന്തത്തിൽ വേണ്ടുന്ന കോപ്പു കൂട്ടി.

ഇരുപത്തിനാലുവൃത്തത്തിൽ 10-ം 12-ം വൃത്തങ്ങൾ ഇതാകുന്നു.

ഉദാ:

കോടക്കാർകൂന്തലാഠസീതാവിധോഗത്താ-
ലാടലിൽപ്പെട്ടു വസിക്കുംകാലം
കോടക്കാർ വന്നിട്ടു ചൂടു പിടിപെട്ടു
വാടിയ രാമ! ഹരേ! ശരണം.

4. ഇരുപത്തിനാലുവൃത്തം

ഇതെല്ലാം നാലു പാദത്തിലുള്ള ശ്ലോകങ്ങളാണ്. എന്നാൽ പൂർ്വ്വം ഉത്തരാൽമെന്നു രണ്ടായി മുറിയണമെന്നില്ല. ചിലെടത്തു് അല്പം, രണ്ടുചേർന്നു സമാസിച്ചുകാണും. എങ്ങനെയെന്നാൽ,

രാമാജ്ഞ കൈയ്ക്കൊണ്ടു രാമാനുജൻതാൻ
തത്പാദുകേ മുഖ്നി വിന്യസ്യ നന്ദി-
ഗ്രാമേ ികരോദ്രാജ്യമാശാന്തചേതാ
രാമാഗമാകാംക്ഷി ശ്രീരാമ! രാമ!

ഇപ്പസ്തകത്തിൽ 1-ം 15-ം വൃത്തങ്ങൾ ഇന്ദുവദന എന്ന സംസ്കൃതവൃത്തംതന്നെ.

ആപദി ജേന്തി ന ജേന്തി സുലഭേതേ
തപാമകരുണാ വരദേ! കാമവിവശാ യേ
കേവലസുഖായ ന ഹി തന്ന വിദിതം കി.
തദപദിഹ തേ വയമപീശ! ഹരിരാമ!

ഇതിൽ ഗുരുക്കളെ പലെടത്തു ലഘുക്കളായി ഉച്ചരിക്കേണ്ടി വരും. എങ്ങനെ എന്നാൽ,

- 1. അ ല്ല ല ക റീ ടു വ തി നാ ശ്രീ ത ജ നാ നാം
 വി ല്ല മ സ്വ മാ യ ട വി ത ന്നി ലെ ഴ നെ ഉള്ളി
 ചൊല്ലെഴുന്ന രാവണനെ കൊന്നു രഘുനാഥൻ
 ന ല്ല തു വ രു ത്തു ക ന മു ക്ക ഹ റി രാ മ
- 2. പേ രെ ഴ ന ല ക യി ല ക ത്തു പ ക്ക നേ രേ
 പോരിനൊരുമിച്ചു നിലകൊണ്ടു ഹരിരാമ.

ഇതിൽ 1-നെ

അല്ലലകരീടുവതിനാശ്രിതജനാനാം
വില്ലുമപുമായടവിതന്നിലെഴുന്നള്ളി
ചൊല്ലെഴുന്ന രാവണനെ കൊന്നു രഘുനാഥൻ

എന്നും, 2-നെ

പാരൈഴന ലക്ഷയിലകത്തു പുക നേരേ

എന്നും വായിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

339. ഇഹേന്ദ്രവദനാവൃത്തേ മാത്രയ്ക്കൊത്തു ലഘുക്കളെ
ഇടവിട്ടു ഗുരുസ്ഥാനേ ചെഴ്യിട്ടു ലഘുപൊന്നമ,
ഒടുവിൽ ചേർത്തതാം വൃത്തം കലേന്ദ്രവദനാഭിധം.

1

ഉദാ:

- 1. കൗലലലലോപനവുമലകരപാദതല-
മസകലകളാക്ഷരമൊടന്ദളിനനാദ ഗീതകള-
മതിവിശദന്തരചിദ്രഹസിതമാനനവ-
മകരളിരിലാക മമ പരമരഘുനാഥ! ജയ!

ഇതിൽ 1-ം, 3-ം, 5-ം ഗുരുക്കൾക്കു് ഈരണ്ടു ലഘു ചെഴ്യിരിക്കുന്നു.

നാലു നിജ ചെറിയ ചില ബാലകരിലിയലിനൊരു
ലീലകളിൽ മുദിതനരപാലമണി നിജ യുവതി.

— 0 0 0 0 0 0 0 0
പാലെ മുല പുണന്നിരുന്ന കാലമഥ ക ശി കസുത-

— 0 0 0 0 0 0 0 0 — 0 0 0
നാലയത്തിന ട ത്തു വന്നു രാ മി രഘുനാഥ! ജയ*

ഇതിൽ 2-ം, 4-ം, 5-ം ഗുരുക്കൾക്കു പകരം ഈരണ്ടു ലഘുക്കൾ.

340. ദ്ര്യക്ഷരം ഗണമൊന്നാദ്യം ത്ര്യക്ഷരം മൂന്നതിൽപരം,
ഗണങ്ങൾക്കാദിഗുരുവാം വേറൊന്നും ത്ര്യക്ഷരങ്ങളിൽ
മറേറതും സർപ്പഗുരുവായ് പരാം കേളിതു സർപ്പിണി.

2

ആദ്യം ദ്ര്യക്ഷരഗണം 1; പുറമേ ത്ര്യക്ഷരഗണം 3 എന്ന് ആകെ
11 അക്ഷരം. എല്ലാ ഗണങ്ങളെയും ഗുരുകൊണ്ടു് തുടങ്ങണം; ത്ര്യക്ഷര
ഗണങ്ങളിൽ രണ്ടു ഗുരുവെങ്കിലും വേണം; ദ്ര്യക്ഷരഗണത്തിലും രണ്ടു
ഗുരുവാകുന്നതിനു് വിരോധം ഇല്ല. ഇതു് 'സർപ്പിണി' എന്ന വൃത്തം.

ഉദാ:

- 1. ഏഴ് / സാ ഗ ര / മേ ഖ ല / യാ ക നോ /

— 0 — — 0 0 — 0 — 0 —
രൂ ഴി / തന്നി ൽ നി / റ യുന്ന / ലോ ക രെ /

— 0 — 0 — — — 0 — — —
ഏഴ് / കോഴ കരം / കൂടാ തെ / ര ക്ഷി ച്ച /

— 0 0 — — — — — — — —
നാഴി / ക തോ റും / രാ ജാ വ്യ / ഗോ വി ദ

* ഗുരുലഘുക്കൾ അടയാളപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നതു് ലഘുപ്രകരണം എവിടെ
യൊക്കെ എന്നറിയാനാണു്.

2. സാ ര / മാ യ കി / ട ണ്ടു ണ്ടു / തീ ത്തി ട്ടു /
 ചാ ര / ത്താ മാ റു / മേ ഉ ത്തിൽ / ഗോ വി ന്ദ /¹

രണ്ടാംവൃത്തവും ഒൻപതാംവൃത്തവും ഈ ശീലിലാകുന്നു. മറ്റു പല പാട്ടുകളിലും ഈ ശീലു കാണും.

341. വിഷമത്തിൽ സമസമം സമത്തിൽ സമസം ഗുരു എന്നുള്ള ര്ദ്ധസമം വൃത്തം സമാസമസമാഹപയം. 3

വിഷമങ്ങളിൽ സമസമ എന്നും സമങ്ങളിൽ സമസഗ എന്നും ഗണങ്ങൾ ചേർന്ന അർദ്ധസമവൃത്തത്തിനു 'സമാസമം' എന്നു പേർ.

ഉദാ:

സു ര പ / രി യൊ ട്ടു / സ മ മാ / കും നി ജ /
 പൂ രി യിൽ / പൂ ക്ക ട്ടൻ / ര ഘ്നാ / മൻ
 തരു ണി/മാർ മ ണി / മ ക ട്ടി/സീ ത യോ-
 ട്ടൊ ര മി/ചു വാ ണ്ണ/ ഹരി നം/ബോ

342. കല്യാണി തഗണം മൂന്നു ഗുരു മണ്ടോടു ചേരുകിൽ. 4

ത ത ത ഗ ഗ എന്നു പതിനൊന്നക്ഷരം കല്യാണീവൃത്തം.

ഉദാ:

കല്യാണരൂപീ വനത്തിന്നു പോവാൻ
 വില്ലും ശരം കൈപ്പിടിച്ചോരു നേരം
 മെല്ലെപ്പറപ്പെട്ടു പിന്നാലെ സീതാ
 കല്യാണിനീദേവി ശ്രീരാമ! രാമ!?

343. യതിമദ്ധ്യം സമ്പ്രദിതം നസഭം നഗഗങ്ങളും. 5

ഉദാ:

സമുചിതസപര്യം ശബരിയൊടു വാങ്ങി-
 പ്പുരഗതിയവരംകും പരിചിനൊടു നല്ലി
 പരമപുരുഷൻ മാല്യവദേവസാനന്ദ
 പരിചിനൊടു ചേർന്നു പരമശിവ! ശംഭോ!

ഇതിൽ മൂന്നാം പാദത്തിൽ യതിഭംഗം വന്നിട്ടുണ്ടു്.

344. നസയം യലഗം ചേർന്നാലതിസമ്മതയാടിടും. 6

1. ദ്രുതകാകളിയുടെ ഉദാഹരണങ്ങളുമായി തട്ടിച്ചുനോക്കുക. രണ്ടും ഒന്നാണെന്നു കാണാം.
2. ദ്രുതകാകളിക്കു പറഞ്ഞ ലക്ഷണം വാസ്തവത്തിൽ ചേരുന്നതു് ഈ ഉദാഹരണത്തിലാണു്.

ഉദാ:

ഭവനമപി പൂരയാമാസ ഭേരീരവൈ-
രവനതസുരാംഗനാനന്ദഗാനങ്ങളും
സവിധഭൂവി നാരദൻ വീണവായിക്കയും
നവരസമോട്ടവും നൗമി നാരായണം.

345. തഭയം ജലലം മദ്ധ്യേ മുറിഞ്ഞാൽ സ്തീമിതാഭിധം.

7

ഉദാ:

ശ്രീരാമചന്ദ്ര! ജയ! സീതാകടാക്ഷമധു-
പാരാമമേ! പെരിയ കാരുണ്യമെന്നിലരും
നേരേ വരുത്തുക തെളിഞ്ഞാദരേണ തവ
നാരീശിരോമണിയെ നാരായണൗ നമഃ.

346. സജനം ജലേം മദ്ധ്യേ ചരിന്നാതിസ്തീമിതാഭിധം.

8

ഉദാ:

രഘുനാഥശത്രുമുടന്തടലിൽ തറച്ചു ചെന്ന-
രുചിദൃഷ്ടിനിന്നുവിലരജനീപരാധിപതി
രണഭൂമിതന്നിലുടനടിപെട്ടു വീണ യമ-
ഭവനം ഗതഃ സപദി ശിവരാമ രാമ ജയ.

347. സർപ്പിണിക്കാദ്യഗുരുവിൻസ്ഥാനേ രണ്ടു ലഘുക്കളെ
ചേർത്താലുണ്ടായിടും വൃത്തമതിൻപേരുപസർപ്പിണി.

9

ഉദാ:

ചരണപല്ലവം കമ്പിട്ടു ലക്ഷ്മണൻ
മരമരികെപ്പോയ് മെല്ലെ മറഞ്ഞപ്പോൾ
അരിയ സീതയ്ക്കുണ്ടായോരു ദുഃഖത്തെ
പറയാമോ ശിവ നാരായണ! നംബോ.

ശങ്കരചരിതം, സ്രഗ്ഗിണി, മദനാന്താ, പഞ്ചചാമരം എന്ന
സംസ്കൃതവൃത്തങ്ങളിലാണ് ചില വൃത്തങ്ങൾ.

ശങ്കരചരിതം (സ ന ജ ന ഭ സ)

ഹരിരാക്ഷസവരസോദരഹനമാനൊടു സഹിതം
തരുണീമണി നിജസീതയൊടൊരുമിച്ചതിമധുരം
തരസാ കസുമവിമാനവുമധിരഹ്യ വിശാലം
സുരസഭമനിയെഴുന്നള്ളിന രഘുനായക! ശരണം.

ഇതിൽ മൂന്നാംപാദത്തിൽ അഞ്ചാമക്ഷരത്തിൽ പദം നില്ക്കാത്ത
തിനാൽ യതിഭംഗമുണ്ടു്. ആ പാദാന്തത്തിൽ മാത്ര പ്രമാണമാക്കി
രണ്ടു ലഘുവിനു പകരം ഒരു ഗുരു ചെഴ്യിരിക്കുന്നു. ഇങ്ങനെ പിന്നെ
ചിലെടത്തും കാണം.

സ്രഗ്ഗിണിക്കു് (ര ര ര ര)

പ്രാപ്തരാജ്യേ ഹരൗ ശാസ്തരീന്ദ്രഭിഷാഃ
പാന്തലം കാത്തു രക്ഷിച്ചിരിക്കുംവിധൗ
ആത്തിപോക്കും റ്റുണാം ചീത്ത സമ്പത്യഖ-
പ്രാപ്തി ചൊല്ലാവതോ രാമ രാമ ഹരേ.

മനോന്തര്യം (ത യ സ ഭ ഗ ഗ)

സീതാ പിരഹവ്യാകലചിത്തേ രഘുനാഥേ
സാകേതപുരഭാരി സമാഗമ്യ മഹാത്മാ
കോപിഭിജനത്സ്യജ്യ മൃതം ബാലമകാലേ
കോപിച്ചു പറഞ്ഞു ഹരി നാരായണ നംബോ.

പഞ്ചചാമരത്തിനം (ജ ര ജ ര ജ ഗ)

ജഗത്തുയേ ജനങ്ങളുപ്പിടിച്ചുതച്ചുകൊന്നുടൻ
താസറെക്കടിച്ചു പച്ചമാംസക്ഷിരക്ഷസാം
കലം മുടിപ്പതിനപായമെത്തുകൊരവതെന്നസൗ
വിചിന്തയാംബഭൂവ ഹാ! മുക്ത! രാമ! പാഹി മാം.

348. കേകയ്യ മണ്ടാംപാദാന്തയതിയിൽ ത്ര്യക്ഷരം ഗണം
പൊരുത്തവുമ്പേക്ഷിച്ചാൽ കേരം പല്ലവിനിയമമു്. 10

കേകയുടെ രണ്ടാം പാദത്തിന്റെ രണ്ടാം യതിയുടെ ആദ്യമായ
ത്ര്യക്ഷരഗണവും, പാദാഭിപ്പൊരുത്തവും വിട്ടതു് 'പല്ലവിനി.'

ഉദാ:

ഘവഗകലപതി വതത്തും പെരുമ്പട-
ജനത്തോടൊരുമിച്ചു രഘുനാഥൻ
പടയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടു സമുദ്രതടഭൂവി
വസിച്ചിതൊരുദിനം ഹരിനംബോ.

ഇരുപത്തിനാലുവൃത്തത്തിലെ വൃത്തങ്ങളുടെ പേരുകൾ:

1-ാം വൃത്തം	ഇന്ദുവദന.	13-ാം വൃത്തം	പല്ലവിനി.
2	സപ്പിണി.	14	തരംഗിണി.
3	കലേന്ദുവദന.	15	ഇന്ദുവദന.
4	സമാസമം.	16	കല്യാണി.
5	കല്യാണി.	17	അതിസ്തീമിത.
6	മല്ലിക.	18	സ്തീമിത.
7	പഞ്ചചാമരം.	19	തരംഗിണി.
8	സംപുടിതം.	20	ശങ്കരചരിതം.
9	സപ്പിണി.	21-A	സ്രഗ്ഗിണി.
10	മഞ്ജരി.	21-B	സംപുടിതം.
11	അതിസമ്മത.	22	ഉപസപ്പിണി.
12	മഞ്ജരി.	23	മനോന്ത.
		24	സ്തീമിത.

5) വഞ്ചിപ്പാട്ടു്

349. ഗണം ദ്യക്ഷരമമട്ടെണ്ണമൊന്നാം പാദത്തിൽ, മറ്റതിൽ
ഗണമാറമ; നില്ലേണം മണ്ടുമട്ടാവതക്ഷരേ,
ഗുരുതന്നെയെഴുത്തല്ലാമിശ്ശീലിൻപേർ നതോന്നതാ.

ഉദാ:

കെല്ലോടെല്ലാ ജനങ്ങൾക്കും കേടതീരത്തക്കവണ്ണം
എപ്പോഴുമെന്നദാനവും ചെയ്തു ചെയ്തേമ്മേ.

മഞ്ജരിയും വഞ്ചിപ്പാട്ടിൽ ഉപയോഗിക്കാറുണ്ടു്.

ആലുണ്ടിലയുണ്ടിലഞ്ഞിയുണ്ടേ നല്ലൊ-
രാലുവാത്തേവരേ തമ്പുരാണേ.

പ്രധാനവൃത്തങ്ങളറിഞ്ഞുകൊൾവാൻ
വിധാനമേവം ചിലതത്ര ചൊന്നേൻ,
നിശ്ശേഷമായിട്ടവിലം കഥിപ്പാ-
നശ്ശേഷനും ശേഷി വരുന്നതാണോ?

ഭാഷയിൽ സാധാരണ നടപ്പുള്ള പാട്ടുകളുടെ വൃത്തരീതിയെ ഇത്രത്തോളം ഇവിടെ വിവരിച്ചല്ലോ. മിക്ക ശീലുകളും ഇച്ചൊന്ന വയിൽ ഉൾപ്പെടുന്നവയോ അല്ലാത്തവയോ വ്യത്യസ്തമുള്ളവയോ ആയിരിക്കും. ഉദാഹരണത്തിനു് കണ്ണശ്ശപ്പണിക്കരുടെ രാമായണത്തിൽ മിക്ക കാന്ധങ്ങളിലും കാണുന്ന വൃത്തങ്ങൾ ഇരട്ടിച്ച 'തരംഗിണി' ആയിരിക്കും. ഇതുപോലെ മറ്റു ഭേദങ്ങളും കാണും. ഒന്നോഴിയാതെ എല്ലാ വൃത്തങ്ങളും വിവരിക്കുക എന്നതു് അസാധ്യം ആകുന്നു. എന്നല്ല, ബുദ്ധിമാന്മാർക്കു് പുതിയ വൃത്തങ്ങളെ ഇനി നിർമ്മിക്കയും ആകാമല്ലോ!

പ്രത്യയപ്രകരണം

സംസ്കൃതത്തിൽ വണ്ണവൃത്തങ്ങൾക്ക് 26 ഛന്ദസ്സുകൾ പറഞ്ഞു വല്ലോ. ഓരോ ഛന്ദസ്സുകളിൽ ഏതാനും വൃത്തങ്ങളെയും ലക്ഷണം ചെയ്ത് ഉദാഹരിച്ചു കാണിച്ചുവല്ലോ. ഓരോ ഛന്ദസ്സിലും വരാവുന്ന വൃത്തങ്ങളിൽ നാലഞ്ചെണ്ണമേ ഉപയോഗത്തിൽ വന്നിട്ടുള്ളൂ; അവയ്ക്കേ നാമധേയലക്ഷണങ്ങളും ഏല്പിട്ടിട്ടുള്ളൂ. എന്നാൽ ഓരോ ഛന്ദസ്സിലും എത്ര വൃത്തങ്ങൾ സംഭവിക്കാം; അവയുടെ സ്വരൂപം എന്തായിരിക്കും; അവ മുറയ്ക്ക് അടുക്കിയാൽ എത്രാമത്തേതുകളായിരിക്കും ഇത്യാദി ചോദ്യങ്ങൾക്ക് ഉത്തരമറിവാൻ ഉള്ള മാഗ്ഗങ്ങളെ ചൊല്ലുന്നു. ഈ മാഗ്ഗങ്ങൾക്ക് പൊതുവേ 'പ്രത്യയം' എന്നു് ഈ ശാസ്ത്രത്തിൽ സംജ്ഞചെയ്തിരിക്കുന്നുവെന്നും അവ എത്ര എണ്ണം ഉണ്ടെന്നും ഇന്നതെന്നും പറയുന്നു:

- വൃത്തസംഖ്യാദിയാറിവാൻ വൃത്തശാസ്ത്രത്തിലോതിടും ഗണിതത്തിൽ പ്രകാരങ്ങൾ പ്രത്യയാഖ്യങ്ങളാറിഹ. 1
- പ്രസ്താരം നഷ്ടമുദ്ദിഷ്ടമേകദ്വയാദിലഗക്രിയ, സംഖ്യാനം പിന്നധായോഗമെന്നിവയ്ക്കിഹ പേരുകൾ. 2

ഇവയിൽ ആദ്യമായ 'പ്രസ്താര'ത്തിന്റെ സ്വരൂപത്തെ കാണിക്കുന്നു:

ഓരോ ഛന്ദസ്സിലും വൃത്തമിത്രയിത്ര ഭവീച്ചിടാം
എന്നു കാണിച്ചിടും മാർഗ്ഗമിഹ പ്രസ്താരമായതു്. 3

ഇനി പ്രസ്താരക്രിയ ചൊല്ലുന്നു:

ആദ്യത്തേ വരിയാകവേ ഗുരുവതിൻ
കീഴോട്ടു കീഴോട്ടു പി-
ന്നാദ്യത്തേ ഗുരു നീക്കി, വയ്ക്കുക ലഘു
ശേഷം നടത്തേതുതാൻ:
മുൻസ്ഥാനങ്ങളിരിക്കിലത്ര ഗുരുതാൻ
വെപ്പു; തുടർന്നിത്തരം
ചെയ്യേണം ക്രിയയങ്ങു സർവ്വലഘുവാം
പാദം ലഭിക്കുംവരെ. 4

ഏതു ഛന്ദസ്സിനെ പ്രസ്തരിക്കാൻ പോകുന്നുവോ ആ ഛന്ദസ്സിന്റെ അക്ഷരസംഖ്യ നോക്കി അത്രയും ഗുരു ആദ്യത്തെ വരിയായി എഴുതണം. ഇതു് ആ ഛന്ദസ്സിൽ സർവ്വഗുരുവായ പാദം, ഒന്നാമതു്. അതിനു താഴത്തെ വരിയിൽ മുൻവരിയിൽ ആദ്യമായിക്കണ്ട അക്ഷരത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തു മാത്രം ലഘുവും ശേഷം അപ്പുറമെല്ലാം ഭേദം കൂടാതെയും എഴുതണം. പിന്നീടു് താഴോട്ടു് ഇതുപോലെതന്നെ എഴുതിക്കൊണ്ടുവരണം. അപ്പോൾ ചിലെടത്തു് (ലഘുകൊണ്ടു തുടങ്ങുന്ന പാദങ്ങളിൽ) ആദ്യഗുരു പാദത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തിൽ ആയി എന്നു വരും. അങ്ങനെ ഉള്ളിടത്തെല്ലാം ആ *ആദ്യഗുരുസ്ഥാനത്തിന്റെ ഇട

* ഇവിടെ 'ആദ്യഗുരു' എന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു്, രണ്ടാം നിരമുതൽ താഴോട്ടു് എഴുതിത്തുടങ്ങുമ്പോൾ ഓരോ നിരയിലും 'ആദ്യം കാണുന്ന ഗുരു' എന്ന അർത്ഥത്തിലാണ്, ആദ്യം കാണുന്ന ഗുരുവിനു് ഇടതുവശം മുഴുവൻ ലഘുവായിരിക്കുമെ

തുതുപുറമുള്ള സ്ഥാനങ്ങളെ എല്ലാം ഗുരുകൊണ്ടു നിറയ്ക്കണം. വലതുപുറമുള്ള സ്ഥാനങ്ങളെ എല്ലാം എപ്പോഴും മുൻവരിയിലെപ്പോലെതന്നെ എഴുതിക്കൊൾക. ഇങ്ങനെ ചെയ്തവരുമ്പോൾ ഗുരുസ്ഥാനങ്ങൾ മുറയ്ക്കു മുറയ്ക്കു കുറഞ്ഞു ഒടുവിൽ ഗുരുവൊന്നുമില്ലാത്ത പാദം വരും. അവിടെ ക്രിയ അറു. ഇങ്ങനെ സർവ്വഗുരു മുതൽ സർവ്വലഘവരെ സംഭവിക്കാവുന്ന പാദങ്ങളാസകലം വരുന്നു. ഇതാണ് വൃത്തപ്രസ്കാരം. ഉദാഹരണം:

പ്രസ്കാരം

	മധ്യം								
1.	—	—	—	—	3.	—	o	—	—
2.	o	—	—	—	4.	o	o	—	—
3.	—	o	—	—	5.	—	—	o	—
4.	o	o	—	—	6.	o	—	o	—
5.	—	—	o	—	7.	—	o	o	—
6.	o	—	o	—	8.	o	o	o	—
7.	—	o	o	—	9.	—	—	—	o
8.	o	o	o	—	10.	o	—	—	o
	പ്രതിഷ്ഠ				11.	—	o	—	o
1.	—	—	—	—	12.	o	o	—	o
2.	o	—	—	—	13.	—	—	o	o
3.	—	o	—	—	14.	o	—	o	o
4.	o	o	—	—	15.	—	o	o	o
5.	—	—	o	—	16.	o	o	o	o
6.	o	—	o	—	17.	—	—	—	o
7.	—	o	o	—	18.	o	—	—	o
8.	o	o	o	—	19.	—	o	—	o
9.	—	—	—	o	20.	o	o	—	o
10.	o	—	—	o	21.	—	—	o	—
11.	—	o	—	o	22.	o	—	o	—
12.	o	o	—	o	23.	—	o	o	—
13.	—	—	o	o	24.	o	o	o	—
14.	o	—	o	o	25.	—	—	—	o
15.	—	o	o	o	26.	o	—	—	o
16.	o	o	o	o	27.	—	o	—	o
	സുപ്രതിഷ്ഠ				28.	o	o	—	o
1.	—	—	—	—	29.	—	—	o	o
2.	o	—	—	—	30.	o	—	o	o
					31.	—	o	o	o
					32.	o	o	o	o

ന്നു സ്പഷ്ടമാണല്ലോ. അടുത്ത നിരയെഴുതുമ്പോൾ ആ ലഘുക്കളുടെ സ്ഥാനമെല്ലാം ശൂന്യമായിട്ടിട്ട് ആദ്യം കാണുന്ന ഗുരു ലഘുവാക്കിയും ശേഷം മുക്തനിരയിലെപ്പോലെയും എഴുതുക. പിന്നീട് ശൂന്യസ്ഥലം ഗുരുകൊണ്ടു നിറയ്ക്കുക. അടുത്ത നിരയിൽ ആദിഗുരുവിന്റെ സ്ഥാനം വീണ്ടും ഇടത്തോട്ടു മാറിയിട്ടുണ്ടാവും. ഇനി ഉദാഹരണം ശ്രദ്ധിക്കുക.

ഇതുപോലെ ശേഷം ചരന്ദ്രസുകന്മാരും പ്രസ്തുതരും. ഇതിൽ മദ്ധ്യചരന്ദ്രസുകന്മാർ പ്രസ്തുതരും മഗ്നം മുതലായ ഏകഗണങ്ങൾതന്നെ എന്നു കാണുക. ഇവിടെ കാണിച്ച പ്രസ്തുതരും സർവ്വഗുണാഭി സർവ്വ ലാലാപനം; ഇതു നേരേ മറിച്ചാൽ സർവ്വലാലാഭി സർവ്വഗുണമാക്കാം. പ്രസ്തുതരുംകൊണ്ടു് ഒരു ചരന്ദ്രസുകന്മാർ എത്ര വൃത്തമുണ്ടാകാമെന്നും അതിൽ ഓരോന്നിന്റെയും സ്വരൂപമെന്തെന്നും അറിയാൻ കഴിയുന്നു.

ഇനി പ്രസ്തുതരൂപം ചെയ്യാതെതന്നെ ഏതെങ്കിലും ഒരു ചരന്ദ്ര സുകന്മാർ ഇത്രാമത്തെ വൃത്തത്തിന്റെ സ്വരൂപമെന്തായിരിക്കും എന്നു അറിയാനുള്ള മാർഗ്ഗമായ 'നഷ്ടരൂപം'യെ എടുക്കുന്നു.

ഇത്രാപതാകം ചരന്ദ്രസുകന്മാരും വൃത്തമതെങ്ങനെ,
 എന്നറിഞ്ഞീടുവാൻ ക്രിയതാനു നഷ്ടമെന്നതു്. 5

നഷ്ടരൂപം ചെയ്യാനുള്ള വഴി ചൊല്ലുന്നു:

നഷ്ടാകം സമമെങ്കിലാഭിലാലുവാ-
 മല്ലെങ്കിൽ മരേന്ദ്രമാ-
 മർദ്ധിച്ചു പുനമിക്രമത്തിലെഴുതു
 വർണ്ണം ലഗം വന്നപോൽ.
 ഓജത്തിൽ പുനമൊന്നു ചേർത്തിഹ
 മുറിക്കേണം സദാ മേല്ക്കുമേൽ
 ചരന്ദ്രസുകന്മാർപടിയുള്ള വർണ്ണമഖിലം
 വന്നാൽ നിറുത്താം ക്രിയ. 6

ഏതു വൃത്തത്തിന്റെ സ്വരൂപം അറിയാനാവശ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്നുവോ ആ വൃത്തത്തിനാണ് ഇവിടെ 'നഷ്ട'മെന്നു ചേർ പറയുന്നതു്. മദ്ധ്യചരന്ദ്രസുകന്മാർ പ്രസ്തുതരുംകൊണ്ടു് അഞ്ചാമത്തെ വൃത്തം എന്തുവിധമായിരിക്കും; അല്ലെങ്കിൽ സുപ്രതിഷ്ഠയിൽ പത്താംവൃത്തമെങ്ങനെ; ഇത്യാദിയായിരിക്കുമല്ലോ ചോദ്യം. അതിൽ ഇത്രാമത്തേതു് എന്നു പറയുന്ന ലക്ഷം നഷ്ടാകം. അതു് സമസംഖ്യ ആയിരുന്നാൽ നഷ്ടത്തിന്റെ ആദ്യക്ഷരം ലാലു എന്നറിയണം. വിഷമസംഖ്യയായിരുന്നാൽ ആദ്യക്ഷരം ഗുരു എന്നും അറിയണം. പിന്നീടു് ആ സംഖ്യയെ അദ്ധികരിക്കണം. അപ്പോഴും സമസംഖ്യ വന്നാൽ ലാലു, വിഷമസംഖ്യ വന്നാൽ ഗുരു. ഇങ്ങനെ മേല്ക്കുമേൽ ലാലുഗുരുക്കളായ അക്ഷരങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടു് പോകണം. നഷ്ടാകം വിഷമസംഖ്യയായി വരുമ്പോഴൊക്കെ അതിൽ ഒന്നു ചേർത്തു് സമസംഖ്യയാക്കിക്കൊള്ളണം. ഇങ്ങനെ ചെയ്തു് ചരന്ദ്രസുകന്മാർപ്രകാരം പാദത്തിലുള്ള അക്ഷരം എല്ലാം തികയുമ്പോൾ ക്രിയ നിറുത്തിക്കൊൾക. ഉദാഹരണത്തിനു് 'പ്രതിഷ്ഠാചരന്ദ്രസുകന്മാർ എട്ടാംവൃത്തം എങ്ങനെ' എന്ന ചോദ്യം ഇരിക്കട്ടെ. ഇവിടെ നഷ്ടാകം 8. ഇതു് സമസംഖ്യയാകയാൽ പാദത്തിൽ ആദ്യക്ഷരം ലാലു. ഇതിനെ അദ്ധിച്ചാൽ 4 സമസംഖ്യ; അതിനാൽ 2-ാം അക്ഷരവും ലാലുതന്നെ. പിന്നെ ഈ നാലിനെയും അദ്ധിച്ചാൽ 2 എന്ന സമസംഖ്യതന്നെ; അതിനാൽ 3-ാം അക്ഷരവും ലാലുതന്നെ. പിന്നീടു് ഈ വന്ന രണ്ടിനെ അദ്ധിക്കുമ്പോൾ കിട്ടുന്ന 1 എന്നതു് വിഷമ

സംഖ്യ; അതിനാൽ 4-ാം അക്ഷരം ഗുരു. പ്രതിഷ്ഠാചരന്ദ്രസ്പിൽ പാദത്തിന് അക്ഷരം നാലാകയാൽ ക്രിയ ഇവിടെ നിന്നു. ഇങ്ങനെ നഷ്ടവൃത്തം ൦ ൦ ൦ — ഈ വിധമാണെന്നു കിട്ടി. പ്രതിഷ്ഠാചരന്ദ്രസ്പിനെ പ്രസ്തരിച്ച കാണിച്ചിട്ടുള്ളിടത്തു് എട്ടാംവൃത്തം ഈവിധംതന്നെയാണു വന്നിരിക്കുന്നതു് എന്നു നോക്കിക്കൊൾക. ഇനി സുപ്രതിഷ്ഠയിൽ 23-ാംവൃത്തമെങ്ങനെ എന്നു വേറെ ഒരു ഉദാഹരണമെടുക്കാം. ഇവിടെ നഷ്ടാകം 23 വിഷമസംഖ്യ; അതിനാൽ ആദ്യക്ഷരം ഗുരു. അതിനെ ഒന്നു കൂട്ടി 24 ആക്കി അല്പിക്കുമ്പോൾ കിട്ടുന്ന 12 സമമാകയാൽ 2-ാംക്ഷരം ലഘു. 12-ന്റെ പാതി 6 സമം; അതിനാൽ 3-ാംക്ഷരം ലഘു. 6-ന്റെ അർദ്ധം 3 വിഷമമാകയാൽ 4-ാം അക്ഷരം ഗുരു. 3-ൽ ഒന്നുചേർത്തു് 4-ന്റെ അർദ്ധം 2 സമമാകയാൽ 5-ാംക്ഷരം ലഘു. അതിനാൽ നഷ്ടപാദം — ൦ ൦ — ൦ എന്നു കിട്ടുന്നു. മുൻ പ്രസ്തരിച്ച കാണിച്ചിട്ടുള്ളിടത്തും ഇങ്ങനെതന്നെ വൃത്തം വന്നിരിക്കുന്നു എന്നു കാണുക. ഈ ക്രിയയുടെ യുക്തി പ്രസ്താരത്തിന്റെ പോക്കു നോക്കിയാൽ എളുപ്പത്തിൽ ഗ്രഹിക്കാവുന്നതാകുന്നു.

ഇനി 'ഉദൃഷ്ടം':

ഇഷ്ടവൃത്തം പ്രസ്തരിച്ചാലെന്നു മിത്രാവതായിട്ടും
 എന്നോതും ക്രിയയുദൃഷ്ടം നഷ്ടത്തിൻ വിപരീതമായു്. 7

ഏതെങ്കിലും ഒരു വൃത്തം പ്രസ്താരത്തിൽ എത്രാമത്തേതായിരിക്കുമെന്നു നഷ്ടത്തിന്റെ വിപരീതം ഉദൃഷ്ടം; അതിനുള്ള ക്രിയ:

ഉദൃഷ്ടം പാദമമ്പോടെഴുതിയതിലെഴു-
 നക്ഷരങ്ങൾക്കു മേലാ-
 യൊന്നാദ്യം രണ്ടു നാലെട്ടിതി മുറയിലിര-
 ടിച്ച ലക്കം കുറിച്ചു;
 കൂട്ടേണം പിന്നെയൊന്നിച്ചിഹ ലഘുവിനു മേ-
 ലുള്ള ലക്കങ്ങളെന്നാ-
 ലസ്സുംവ്യാത്രലൃവൃത്തങ്ങളിഹ കില കഴി-
 ണമുള്ള താണിഷ്ടവൃത്തം. 8

ആവശ്യപ്പെട്ട വൃത്തം ഒരു വരിയായിട്ടെഴുതി അതിലുള്ള അക്ഷരങ്ങളുടെ മുകളിൽ 1, 2, 4, 8, 16 എന്ന മുറയ്ക്കു് ഇരട്ടിച്ചിരട്ടിച്ചുള്ള ലക്കങ്ങളെ കുറിക്കണം. പിന്നെ ലഘുക്കളുടെമേൽ വന്നിട്ടുള്ള ലക്കങ്ങളെയെല്ലാം ഒന്നിച്ചുകൂട്ടിയാൽ എത്ര സംഖ്യ കിട്ടുന്നോ അത്ര സംഖ്യ കഴിഞ്ഞിട്ടു പിന്നത്തേതാണു് ഉദൃഷ്ടവൃത്തം. ഗുരുക്കളുടെ മുകളിൽ നില്ക്കുന്ന ലക്കമെല്ലാമൊന്നുചേർത്തു കിട്ടുന്ന സംഖ്യ എത്രയോ അത്രയും വൃത്തങ്ങൾ പ്രസ്താരത്തിൽ ഉദൃഷ്ടവൃത്തത്തിനു മേൽ വരാനുണ്ടു്. രണ്ടു വക ലക്കങ്ങളുടെയും ആകത്തുകയെടുത്തു് ഒന്നു കൂട്ടിയാൽ അതു പ്രസ്താരത്തിലെ വൃത്തസംഖ്യയുമാകും. ഉദാഹരണത്തിനു് — ൦ — ൦ ൦ എന്നുള്ള വൃത്തം സുപ്രതിഷ്ഠയിൽ എത്രാമത്തേതു് എന്നു ചോദ്യമിരിക്കട്ടെ.

1 2 4 8 16

— 0 — 0 0

എന്നു് ഉദ്ദിഷ്ടപാദമെഴുതി അക്ഷരങ്ങൾക്കുമേൽ ഇരട്ടിയിരട്ടിയായി ലക്കങ്ങൾ കറിക്ക. ഇതിൽ ലഘുക്കളുടെ മുകളിൽ വന്ന സംഖ്യകളെ കൂട്ടുമ്പോൾ $2+8+16=26$ എന്നു കിട്ടുന്നു. അതിനാൽ ഈ വൃത്തം 26 കഴിഞ്ഞു് 27-ാമത്തേതാകുന്നു. ഗുരുക്കളുടെ ഉപരിലക്കങ്ങളെ കൂട്ടിയാൽ $1+4=5$ എന്നു വരുന്നു. അതിനാൽ ഈ വൃത്തം കഴിഞ്ഞു പ്രസ്കാരത്തിൽ ഇനിമേൽ അഞ്ചു വൃത്തങ്ങൾകൂടിയുണ്ടു്. $26+5+1=32$ എന്ന പ്രസ്കാരത്തിൽ വരുന്ന വൃത്തങ്ങളുടെ ആകത്തുകയും കിട്ടുന്നു. ഇതൊക്കെ ശരിയാണെന്നു പ്രസ്കരിച്ചു കാണിച്ചിട്ടുള്ളതു നോക്കുക. ഉദ്ദിഷ്ടവൃത്തം സർവ്വഗുരുവായിരുന്നാൽ അതിൽ ലഘുക്കളില്ലാത്തതിനാൽ ലഘുവിന്മേൽ വരുന്ന ലക്കങ്ങളുടെ യോഗം ശൂന്യം; അതിനാൽ ശൂന്യം കഴിഞ്ഞടുത്തതു് ഒന്നു് എന്നു കിട്ടുന്നു. അപ്പോൾ അതു് ആദ്യത്തെ വൃത്തം.

ഇനി ലഗക്രിയ:

ഏകലം ദ്വിലമിത്യാദി വൃത്തമെത്ര ഭവീച്ചിടും,
 പ്രസ്കാരത്തിങ്കലെന്നുള്ള ക്രിയതന്നെ ലഗക്രിയ. 9

ഒരു ഛന്ദസ്സിനെ പ്രസ്കരിക്കുമ്പോൾ ഏകലഘുവൃത്തമെത്രവരും; ദ്വിലഘുവെത്ര; ത്രിലഘുവെത്ര; അതുപോലെ ഏകഗുരുവെത്ര; ദ്വീഗുരുവെത്ര; ത്രീഗുരുവെത്ര; ഇത്യാദി അറിയാനുള്ള ക്രിയ 'ലഗ'ക്രിയ. അതിലേക്കു്,

പാദാന്ത്യംവരെയൊന്നതൊട്ടെഴുതണം
 ലക്കങ്ങൾ കീഴ്മേൽ ക്രമാ-
 ലൊന്നും മേൽവരിയായി വെച്ചുടികൃത-
 ല്ലോരോന്നുമേ തങ്ങളിൽ;
 കൂട്ടിടേണമുപാന്ത്യസംഖ്യവരെയും
 പിന്നീടുടങ്ങങ്ങനേ
 കൂട്ടു സംഖ്യകളെത്തുപോളമിതതാ-
 നല്ലോ ലഗാഖ്യക്രിയാ. 10

പ്രസ്കരിക്കുന്ന ഛന്ദസ്സിൽ പാദത്തിനു് എത്ര അക്ഷരമുണ്ടോ അതുവരെയുള്ള ഏകാദിസംഖ്യകളെ താഴത്തുനിന്നു മുകളിലേക്കു് മുറയ്ക്കു് എഴുതണം; എല്ലാത്തിനും മുകളിൽ ഒന്നു് എന്ന സംഖ്യയും വേറെ എഴുതണം. പിന്നീടു താഴത്തെ വരിയിൽ ഉള്ള 1-നെ മേൽവരിയിലെ 2-നോടു ചേർത്തു് $(1+2)=3$ എന്നു് 2-ന്റെ വലതുവശത്തു് ആ വരിയിൽ രണ്ടാംസ്ഥാനമായിട്ടെഴുതുക. പിന്നെ ആ 3-നെ അടുത്ത മേൽവരിയിലെ 3-നോടു ചേർത്തു് 6 എന്നു് 3-ന്റെ വലതുവശത്തു രണ്ടാംസ്ഥാനമായിട്ടെഴുതുക. പിന്നെ ആ 6-നെ അടുത്ത മേൽ വരിയിലെ 4-നോടു ചേർത്തു് 10 എന്നു് 4-ന്റെ വലതുവശത്തു് ആ വരിയിൽ രണ്ടാംസ്ഥാനമായിട്ടെഴുതുക. ഇങ്ങനെ *ഉപാന്ത്യം

* അ.ചസാനത്തേതിനു തൊട്ടുമുമ്പുള്ളതു്.

വരെ എഴുതിക്കൊണ്ടുപോകണം; ഉപാന്ത്യത്തെ ഒന്നിനോടും ചേർക്കേണ്ട. ഇതിന്റെശേഷം അടിയിലെ 1-നെ മേൽവരിയിൽ രണ്ടാം സ്ഥാനത്തു വന്നിട്ടുള്ള സംഖ്യയോടു ചേർത്ത് ആ വരിയിൽ മൂന്നാം സ്ഥാനമായിട്ടും, അതിനെ പിന്നെ അടുത്ത മേൽവരിയിലെ രണ്ടാം സ്ഥാനത്തുള്ള സംഖ്യയിൽ കൂട്ടി ആ വരിയിൽ മൂന്നാംസ്ഥാനമായും ഇത്യാദി മുൻചൊന്നപടി രണ്ടാം സ്ഥാനങ്ങളിലെ ഉപാന്ത്യംവരെ കൂട്ടി എഴുതുക. അന്ത്യത്തെ ഒന്നിലും ചേർക്കേണ്ട. പിന്നെ അടിയിലെ 1-നെ മൂന്നാംസ്ഥാനങ്ങളിലെ സംഖ്യകളോടും ഇമ്മട്ടിൽ ചേർത്ത് നാലാം സ്ഥാനങ്ങളാക്കി എഴുതണം. ഇതുപോലെ അഞ്ചാംസ്ഥാനം, ആറാംസ്ഥാനം ഇത്യാദി ഉണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടു പോകണം. ഒടുവിൽ ഉപാന്ത്യമല്ലാതെ സ്ഥാനമില്ലെന്നു വരുമ്പോൾ ക്രിയ നിറുത്തുക.

ഉദാഹരണം:

ശാശ്വത ലഗക്രിയ

1				
6				
5	15			
4	10	20		
3	6	10	15	
2	3	4	5	6
1				

ഉഷ്ണിക ലഗക്രിയ

1					
7					
6	21				
5	15	35			
4	10	20	5		
3	6	10	15	21	
2	3	4	5	6	7
1					

ഇതിൽ എല്ലാ വരിയിലും ഒടുവിലത്തെ ലക്കങ്ങൾ അടികുത്തൽ സർവ്വഗുരു, ഏകലക്ഷ്യ, ദ്വിലക്ഷ്യ.... മുതലായ വൃത്തങ്ങളുടെ സംഖ്യ കാണിക്കുന്നു എന്നു പറയുന്നു:

വരിതോറുമിഹാന്ത്യയോഗസംഖ്യാ-
 സമമാം സർവ്വഗമേകലം ദ്വിലക്ഷ്യ
 മുഖമന്ത്യമുപാന്ത്യമെന്ന മൂന്നും
 സ്ഥിരമായ് നിന്നിട്ടമീ ലഗക്രിയായാം.

ഇതിൻപ്രകാരം,

സൂർ്യഗ്രഹ	ഗായത്രിയിൽ	1;	ഉഷ്ണിക്കിൽ	1
ഏകലഘ		6;		7
ദ്വിലഘ		15;		21
ത്രിലഘ		20;		35
ചതുർലഘ		15;		35
പഞ്ചലഘ		6;		21
ഷഡ്ലഘ	(സൂർ്യലഘതന്നെ);			7
സൂർ്യലഘ		1;		1

ഇവിടെ അടിമുതൽ ആദ്യത്തേതും, ഉപാന്ത്യം, അന്ത്യം ഈ വരികളിൽ ഓരോ സ്ഥാനമേ ഉള്ളൂ; അതിനാൽ ആ വരികളിലെ സംഖ്യകൾക്കു മാത്രം മാറ്റമില്ല. അതിനാലാണ് 'മുഖമന്ത്യമുപാന്ത്യമെന്ന മൂന്നും സ്ഥിരം' എന്നു പറഞ്ഞതും. ഇതുകളിൽ അന്ത്യയോഗസംഖ്യ ആദ്യമെഴുതിയ സംഖ്യതന്നെ.

ഖണ്ഡമേരള എന്നു പറയുന്ന ഒരു ക്രിയകൊണ്ടു ലഗക്രിയ എത്ര ഛന്ദസ്സുകൾക്കും മുറയ്ക്കു വരുത്താം. അതിന്റെ സ്വഭാവം താഴെ പറയുന്നു:

ഉക്ത മുതൽ എത്ര ഛന്ദസ്സുകൾക്കും ലഗക്രിയ ചെയ്യണമോ അത്രയും *വീഥികൾ വരച്ചു് ഓരോ വീഥിയിലും ഛന്ദസ്സിനുള്ള അക്ഷരത്തിൽ ഒന്നുകൂടി കൂട്ടിയാൽ എത്ര എണ്ണം വരുമോ അത്രയും കോപ്പങ്ങളും ഉണ്ടാക്കണം. പിന്നെ എല്ലാ വീഥികളിലും ആദ്യത്തേയും ഒടുവിലത്തേയും കോപ്പങ്ങളിൽ ഒന്നു് എന്ന ലക്കം കുറിക്കുക. അതിന്റെ ശേഷം മേൽ വീഥിയിലെ ഒന്നും രണ്ടും കോപ്പങ്ങളിലെ സംഖ്യകളുടെ യോഗത്തെ താഴത്തെ വീഥിയിൽ രണ്ടാംകോപ്പത്തിലും, മേൽവീഥിയിൽ രണ്ടും മൂന്നും കോപ്പങ്ങളിലെ സംഖ്യകളുടെ യോഗത്തെ താഴത്തെ വീഥിയിൽ മൂന്നാം കോപ്പത്തിലും, മേൽവീഥിയിൽ മൂന്നും നാലും കോപ്പങ്ങളിലെ സംഖ്യകളുടെ യോഗത്തെ കീഴ് വീഥിയിൽ നാലാംകോപ്പത്തിലും എന്നുള്ള മുറയ്ക്കു് എല്ലാ വീഥികളിലും മേൽവീഥിയിലെ കോപ്പദയസംഖ്യായോഗത്തെ കീഴ് വീഥിയിൽ രണ്ടാമത്തേതുമുതൽ ഉപാന്ത്യംവരെ ഉള്ള കോപ്പങ്ങളിൽ എഴുതുക. മുറയ്ക്കു് ഉക്തമുതൽ ഉള്ള ഛന്ദസ്സുകളുടെ ലഗക്രിയവരും ഉദാഹരണം അനുഷ്ഠിച്ചുവരെയുള്ള ഛന്ദസ്സുകൾക്കും:

* വീഥി എന്നാൽ വിലങ്ങത്തിലുള്ള രണ്ടു വരകളുടെ മദ്ധ്യേയുള്ള ക്ഷേത്രം. കോപ്പമെന്നാൽ രണ്ടു കീഴ്മേലുള്ള വരകളുടെ മദ്ധ്യേ വരുന്ന ക്ഷേത്രം.

വർഗ്ഗിച്ച സമവൃത്തഃഘസംഖ്യ മൂലോനയായതു്
ഇഹാർദ്ധസമവൃത്തഃഘങ്ങളെ സംഖ്യയതായിടും. 13

സമവൃത്തങ്ങൾ എത്രയെന്നു് മുൻവിവരിച്ചപ്രകാരം അറിഞ്ഞു് ആ സംഖ്യയെ വർഗ്ഗിച്ചിട്ടു് അതിന്റെ മൂലത്തെ വർഗ്ഗത്തിൽനിന്നു കുറച്ചാൽ അർദ്ധസമവൃത്തങ്ങളുടെ സംഖ്യ കിട്ടും. എങ്ങനെയെന്നാൽ— പ്രതിഷ്ഠയിൽ സമവൃത്തസംഖ്യ 16; അതിന്റെ വർഗ്ഗം 256. അതിൽ നിന്നു മൂലം 16 കഴിച്ചാൽ 240. ഇതുതന്നെ പ്രതിഷ്ഠയിൽ അർദ്ധസമവൃത്തസംഖ്യ. ഇതുപോലെ എല്ലാത്തിനും കാൺക.

സമവൃത്തമതിൽസംഖ്യാവർഗ്ഗവർഗ്ഗത്തിൽനിന്നിഹ
മൂലം കഴിച്ചാൽ വിഷമവൃത്തത്തിൽസംഖ്യ വന്നിടും. 14

സമവൃത്തസംഖ്യയുടെ വർഗ്ഗവർഗ്ഗത്തിൽനിന്നു് മൂലം കുറച്ചതു് വിഷമവൃത്തസംഖ്യ. എങ്ങനെ എന്നാൽ—മദ്ധ്യയിൽ സമവൃത്തസംഖ്യ 8; അതിന്റെ വർഗ്ഗവർഗ്ഗം $8 \times 8 \times 8 \times 8 = 4096$. ഇതിൽനിന്നു് മൂലം 64 കളഞ്ഞാൽ 4032 വിഷമവൃത്തസംഖ്യ. ഇതുപോലെ ശേഷമുള്ളതിനും കണ്ടുകൊൾക. സമാർദ്ധസമവിഷമവൃത്തങ്ങളുടെ സംഖ്യ വരത്തി ഒന്നിച്ചുകൂട്ടിയാൽ ഓരോ ഛന്ദസ്സിലും സംഭവിക്കാവുന്ന സകലവൃത്തങ്ങളുടെയും ആകെത്തുക വരും.

വൃത്തശാസ്ത്രഗഹനത്തിൽ മെത്തിടും
തത്ത്വപുഷ്പനികരത്തൈകവേ
ചേർത്തുകോർത്തു വടിവോടു തീർത്താ.
വൃത്തമഞ്ജരി ധരിക്ക! ബാലരേ!

വൃത്തസൂചിക

വൃത്തം	വൃത്തസംഖ്യ	പേജ്	വൃത്തം	വൃത്തസംഖ്യ	പേജ്
അഘോരം	130	38	ഉദീച്യവൃത്തി	317	63
അചലയുതി	312	61	ഉദ്ഗത	291	50
അജഗരഗമനം	335	76	ഉദ്ഗീതി	310	60
അതിരചിര	119	38	ഉദ്ധർഷിണി	139	39
അതിരചിരം	115	37	ഉപഗീതി	310	60
അതിരചിരം	245	45	ഉപചിത്രം	62	35
അതിരൂഹിതം	183	41	ഉപചിത്രം	286	49
അതിസമ്മത	344	80	ഉപജാതി	53	33
അതിസ്തിമിത	346	81	ഉപജാതി	54	34
അനപായം	249	45	ഉപജാതി	83	36
അനുഷ്ടുപ്പ്	35-37	30	ഉപമാലിനി	157	40
അനുഗേശഖരം	301	53	ഉപസസ്തിണി	347	81
അന്നനട	329	72	ഉപസ്ഥിത	69	35
അപരവക്ത്രം	284	49	ഉപസ്ഥിതം	74	35
അപരാജിത	144	39	ഉപസ്ഥിതപ്രചുപിത	296	52
അപരാന്തിക	320	64	ഉപേന്ദ്രവക്ത്ര	52	33
അമല	181	41	ഉദ്യുതി	125	38
അമലതരം	225	44	ഉന്നകാകളി	326	69
അമൃതയാര	295	51	ഉന്നതരംഗിണി	331	74
അലസ	212	43	ഏല	161	40
അലോല	145	39	ഔപച്ഛന്ദസിക്	314	63
അചനി	137	39	കന്യ	7	26
അണ്ണം	299	53	കന്യ	108	37
അണ്ണവം	299	53	കന്യകാമണി	277	47
അദ്ധകേക	332	74	കബരി	23	27
അശഗതി	170	40	കമനീയം	180	41
അശഗതി	216	43	കമലഭിവാകരം	257	46
അശലളിതം	258	46	കമലാകരം	152	39
അസംബധ	143	39	കമലാക്ഷം	224	44
ആഖ്യാനകി	281	48	കരകമലം	207	43
ആനുഷ്ടുപം	35-37	30	കരണാകരം	153	39
ആപാതാളിക	315	63	കരംഭം	275	47
ആപീഡം	295	51	കലിക	295	51
ആര്യ	306	57	കലേന്ദ്രവദന	339	79
ആര്യഗീതി	311	60	കല്യാണി	342	80
ഇക്ഷുഭണ്ഡിക	303	54	കളകാഞ്ചി	323	68
ഇന്ദ്രവദന	140	39	കളത്രം	248	45
ഇന്ദ്രവക്ത്ര	51	33	കാകളി	322	68
ഇന്ദ്രവംശ	83	35	കാന്ത	191	42
ഉജ്ജ്വല	104	37	കാമക്രീഡ	159	40
ഉജ്ജ്വലം	113	37	കാരീരം	235	44
ഉതപലമാലിക	232	44	കാരീ	68	35

വൃത്തം	വൃത്തസംഖ്യ പേജ്		വൃത്തം	വൃത്തസംഖ്യ പേജ്	
കമാരി	147	39	ജലധരമാല	98	37
കമുദിനി	246	45	ജലോദ്ധതഗതി	94	37
കമുലതി	270	46	ജീമൂതം	299	53
കലപാലം	227	44	ജ്വാല	112	37
കവലിനി	226	44	തടിനി	244	45
കസുമഞ്ജരി	242	45	തനമദ്ധ്യ	11	26
കസുമിതലതാവേല്ലിത	211	43	തമ്പി	263	46
കസുമവിചിത്ര	93	37	തരംഗിണി	255	46
കൃശമദ്ധ്യ	337	76	തരംഗിണി	330	73
കേക	328	71	തവിപ്പുല	34	30
കേതുമതി	290	49	താമരസം	102	37
കേരളി	63	35	തോടകം	86	36
കോകരതം	109	37	ത്രിവണ്ഡിക	305	56
ക്രൗഞ്ചപദ	269	46	ഭക്ഷിണാന്തിക	316	63
ക്രൗഞ്ചപദം	266	46	ഭ്രം	164	40
ക്ഷമ	120	38	ഭിശ	212	43
ഖഗ	2	25	ഭൃഷണഹരണം	135	38
ഗംഗ	239	44	ഭോധകം	59	35
ഗാഥ	297	52	ഭൃതകാകളി	327	70
ഗിരിശിവരം	150	39	ഭൃതഗതി	107	37
ഗിരിസാരം	182	41	ഭൃതപദം	106	37
ഗീതി	309	60	ഭൃതമദ്ധ്യ	287	49
ഗുണജാലം	199	42	ഭൃതവിളംബിതം	84	36
ഗുണസദനം	268	46	ധരണി	79	35
ഗുരു	78	35	ധരാനന്ദിനി	129	38
ഗൗരി	9	26	ധീരലളിത	173	41
ഗൗരി	92	37	ധൃതകൃതകം	229	44
ചഞ്ചരീകാവലി	122	38	നന്ദോന്നത	349	82
ചണ്ഡവൃഷ്ടിപ്രയാതം	298	53	നക്ഷടകം	189	42
ചന്ദനസാരം	276	47	നവതാരുണ്യം	131	38
ചന്ദ്രരേഖ	163	40	നവമാലിക	99	37
ചന്ദ്രലേഖ	123	38	നവിപ്പുല	33	30
ചന്ദ്രലേഖ	162	40	നാഗരികം	26	27
ചന്ദ്രവർത്ത	103	37	നാരാചിക	22	27
ചപലം ചക്രം	31	29	നാരി	5	25
ചപലാര്യ	308	59	നിശ	212	43
ചമ്പകമാല	44	33	നൃപതിലലാമം	251	45
ചാരണഗീതം	75	35	പഞ്ചചാമരം	101	37
ചാരണാസിനി	321	64	പഞ്ചചാമരം	169	40
ചിത്രപദ	18	26	പത്മ്യ	148	39
ചിത്രലേഖ	192	42	പത്മ്യാര്യ	307	59
ചിത്രവൃത്ത	71	35	പത്മ്യാവക്രം	28	28
ഛാന്ദസി	172	41	പത്രലത	179	41
ജഗതീതിലകം	197	42	പദ്മചതുരൂർദ്ധ്വം	294	50
ജാലനചപല	308	59	പദ്യം	35-37	30
ജലധരനീലം	80	35	പരാവതി	285	49

വൃത്തം	വൃത്തസംഖ്യ പേജ്		വൃത്തം	വൃത്തസംഖ്യ പേജ്	
പരിനാമം	194	42	മണിഭീഷ്മി	221	43
പരിമളം	175	41	മണിമകടം	271	46
പര്യസ്തകാന്ധി	337	77	മണിമദ്ധ്യം	39	32
പല്ലവിനി	348	82	മണിമാല	91	37
പാത്രം	234	44	മത്ത	45	33
പുടം	95	37	മത്തകാശിനി	127	38
പുളകം	200	42	മത്തമയ്യരം	121	38
പുഷ്പിതാഗ്ര	280	48	മത്താക്രീഡ	259	46
പൃഥ്വി	70	35	മത്തേരം	252	45
പൃഥ്വി	185	41	മത്തേരവിക്രീഡിതം	233	44
പ്രചിതകം	300	53	മടനാത്ത	149	39
പ്രഥമപദം	223	44	മടനീയം	201	42
പ്രഭ	92	37	മടമനമര	336	76
പ്രഭ്രകം	128	38	മടലേഖ	14	26
പ്രഭ്രകം	160	40	മദിര	254	45
പ്രമദ	141	39	മധുരകളഭം	267	46
പ്രമാണിക	21	27	മധുരതി	15	26
പ്രമിതാക്ഷര	85	36	മധുരതരം	236	44
പ്രമുദിതവദന	92	37	മനോരമ	48	33
പ്രവൃത്തകം	319	64	മന്ദാക്രാന്ത	186	42
പ്രഹരണതിലകം	146	39	മയ്യരസാരീണി	47	33
പ്രഹാഷിണി	117	38	മരതകനീലം	168	40
പ്രാച്യവൃത്തി	318	64	മല്ലിക	203	43
പ്രിയംവദ	96	37	മവിപുല	34	30
ഫലമുഖി	40	32	മഹാമാലിക	215	43
ഭദ്രക	73	35	മാത്രാസമകം	312	61
ഭദ്രകം	253	45	മാണവകം	19	27
ഭദ്രവിരാല	289	49	മാനിനി	100	37
ഭദ്രിക	42	32	മാല	10	26
ഭവതരണം	206	43	മാലിനി	156	39
ഭവസാരം	238	44	മിശ്രകാകളി	308	69
ഭവിപുല	32	29	മുഖചപല	308	59
ഭാരതി	174	41	മൃഗി	6	26
ഭജംഗപ്രയാതം	87	36	മേഘവിഷ്ണുജ്ജിതം	218	43
ഭജംഗവിജുംഭിതം	273	47	മൗക്തികദാമ	88	36
ഭ്രമരവിലസിതം	60	35	മൗക്തികപങ്ക്തി	65	35
ഭ്രമരാചലി	220	43	മൗക്തികമാല	61	35
മകരന്ദിക	219	43	മംഗളഫലകം	138	39
മഞ്ജരി	148	39	യുഗ്മവിപുല	29	29
മഞ്ജരി	295	51	രത്നാവലി	13	26
മഞ്ജരി	338	77	രഥോദ്ധത	55	34
മഞ്ജുഘോഷിണി	118	38	രജനി	134	38
മഞ്ജുള	260	46	രമണം	76	35
മണികാന്ധി	324	69	രമണം	133	38
മണിഘൃണി	262	46	രമണം	204	43
മണിഭീപം	193	42	രമണി	195	42

വൃത്തം	വൃത്തസംഖ്യ ചേജ്		വൃത്തം	വൃത്തസംഖ്യ ചേജ്	
രമണീയം	38	32	വംശപത്രപതിതം	188	42
രവിപുല	34	30	വംശയഷ്ടിക	304	55
രവിരദനം	250	45	വംശസ്ഥം	82	35
രസപാത്രം	240	44	വ്യംഗം	299	53
രസരംഗം	178	41	ശങ്കരചരിതം	209	43
രക്തമവതി	44	33	ശശധരബിംബം	272	46
രചിരതരം	176	41	ശശികല	158	40
ലക്ഷ്മി	256	46	ശശികല	247	45
ലലന	105	37	ശാട്ടുലവിക്രീഡിതം	217	43
ലലാമം	251	45	ശാലിനി	57	34
ലവലി	295	51	ശിവരീണി	184	41
ലളിത	97	37	ശിതാഗ്ര	333	75
ലളിത	293	50	ശിവം	4	25
ലളിതം	111	37	ശിശുഭൃത	41	32
ലളിതം	265	46	ശുദ്ധവിരാഠം	46	33
ലളിതപദം	102	37	ശുദ്ധവിരാഠാഷ്ടകം	296	52
ലളിതശരീരം	132	38	ശുഭഗതി	155	39
ലീലാകരം	299	53	ശുഭചരിതം	81	35
വക്ത്രം	27	28	ശുഭജാതം	77	35
വനമാലം	237	44	ശൈലശിവ	171	41
വൽമാനം	296	52	ശംഭുനടനം	274	47
വലജം	154	39	ശൃണിക	66	35
വസന്തമാലിക	279	48	ശ്രവണീയം	202	42
വസന്തതിലക	139	39	ശ്രീ	1	25
വസന്തതിലകം	139	39	ശ്രീ	61	35
വസ്യ	136	38	ശ്രീസദനം	210	43
വസുമതി	12	26	ശ്ലോകം	35-37	30
വാണി	222	44	സകലകലം	166	40
വാണിനി	174	41	സമാനിക	20	27
വാതോമ്മി	58	35	സമാസമം	341	80
വാണവാസിക	312	61	സമ്മത	67	35
വിതാനം	25	27	സമ്പുടിതം	343	80
വിദ്യുത്തം	124	38	സരസ	126	38
വിദ്യുന്മാല	17	26	സരോജനം	151	39
വിപരീതപത്മയാവക്ത്രം	30	29	സരോജ സമം	261	46
വിപരീതാവ്യാനകി	282	48	സപ്പിണി	340	79
വിപുലാര്യ	307	59	സലീലനിധി	243	45
വിയോഗിനി	278	48	സംസാരം	165	40
വിലാസിനി	264	46	സാരവതി	49	33
വിശ്ലോകം	312	61	സാരസകലിക	167	40
വൃത്ത	72	35	സാരസനയന	177	41
വൃത്തം	230	44	സിംഹവിക്രാന്തം	302	53
വേഗവതി	288	49	സിംഹവിഷ്ണുജിതം	213	43
വേണി	8	26	സിംഹോദ്ധത	139	39
വൈതാളീയം	313	62	സിംഹോന്നത	139	39
വൈശ്വദേവി	90	37	സുകൃതം	208	43

വൃത്തം	വൃത്തസംഖ്യ പേജ് °		വൃത്തം	വൃത്തസംഖ്യ പേജ് °	
സുകേഷസരം	142	39	സ്തീമിത	345	81
സുഖകരം	228	44	സ്രദ്ധാര	241	44
സുഖാവഹം	116	37	സ്രഗ്ധിണി	89	37
സുദതി	114	37	സാഗത	56	34
സുഭഗ	110	37	സ്രീ	3	25
സുമംഗല	101	37	ഹരനന്തനം	205	43
സുമുഖി	43	32	ഹരി	190	42
സുമുഖി	64	35	ഹരിണപ്പുത	283	49
സുലലാമം	196	42	ഹരിണപ്പുതം	214	43
സുവന	231	44	ഹരിണി	187	42
സുശരീരം	198	42	ഹംസപ്പുതം	334	75
സുഷമ	50	33	ഹംസമാല	16	26
സൗരഭം	292	50	ഹംസഭത	24	27

